

012523

U.S.

OBSERVATIONES
MEDICINALES
DE
FEBRIBVS
INTERMITTENTIBVS

ET
QVA RATIONE EISDEM MEDENDVM SIT.

O P V S

QVOD SCIENTIARVM, ARTIVM ATQVE LITTERARVM
ACADEMIA DIVIONENSIS PRAEMIO CORONAVIT,
DIE II AVGVSTI 1782.

A V T H O R E
CAROLO STRACK M. D.

ET IN VNIVERSITATE MOGVNTINA PRAXEDS MFDIC. ET COLLEG.
CLINICI PROFESSORE P. O. EMINENTISS. AC CELSISS. PRINCIPIS
ELECTORIS MOGVNTINI CONSILIARIO AVLICO, ELECTOR. VTILIVM
SCIENT. ACAD. ERFORD. REGIAE SOCIET. MED. PARIISIENSIS,
HASSI. SOCIET. ACAD. GIESEN. SOCIO.

O F F E N B A C H
EX OFFICINA VLRICI WEISS ET CAROLI LVDOVICI BREDE

1 7 8 5.

2510
96
1847

Qua profuerunt, ob rectum usum profuerunt. Qua vera
nocuerunt, ob id, quod non recte usurata sunt, nocuerunt.

HIPP. DE ARTE N. 70

LECTORI

Observationes medicinales de Febris
intermittentibus, quas Scientiarum,
Artium, atque Litterarum
Academiæ Divionensi scriptas misi,
eas nunc typis impressas commune-

facio : iisdemque nihil adjeci, nisi
nomina urbis nostræ, pagorum,
regionis atque fluminis; quorum
loco spatium vacuum in manuscrip-
to ante relinquebam.

EPISTOLA

A D

SCIENTIARVM, ARTIVM, ATQVE LIT-
TERARVM ACADEMIAM, QVAE
DIVIONI EST.

Vultis, Viri illustrissimi, ut Medici febrîum in-
termittentium indolem atque genium curatius,
quàm hucusque assuevêre, distinguant, explicent;
atque exponant; simul et certa signa indicent, per
quæ tuto nosse liceat; intra quod morbi stadium
febrifuga medicamenta recte adhiberi ægrisque tuto
offerri possunt. *)

*) Déterminer avec plus de précision qu'on l'a fait jus-
qu'à présent, les caractères des fièvres intermittentes,
et d'indiquer, par des signes non équivoques, les cir-

In cujus quidem argumenti p̄vestigatione tanto magis omnis industria necessaria est, quanto plus in februm intermittentium curatione neglecta omnis fere observatio est. A quo enim tempore cortex peruvianus tanquam certum atque expertum auxilium invaluit, plurimi medicorum hoc contenti sine consideratione et temta rationali medicīna omnem imposterum febrim intermittentem eodem, tanquam Herculis clava, percutere volebant.

Nihilominus, ut recte monetis, ægrorum salutis plurimum interest, rationem nosse, propter quam alia febris nullam a cortice peruviano curationem recipiat, alia inducias tantum admittat? quæ febris curationi oportuna sit? quo tempore remedium recte adhiberi queat? quando naturæ auxilio opus sit? quid natura ferat, quo ea opprimatur? quantum medicina polleat, quantum naturæ beneficium, et quomodo ab utrisque præsi-

constances dans lesquelles les febrifuges peuvent être employés avec avantage et sans danger pour les malades.

dium petendum fit? quod malum febris culpa contigerit, quod materiæ vitio? februm accessiones quid duplices efficiat, quid simplices easdem reddat: atque hoc quid significet? quando movere conveniat? quorsum arte ducere oporteat? quo casu expectare præstet? qualis crisis pro perfecta haberi, qualis pro imperfecta debeat? quæ industria maturari queat, quæ negligentia retardetur? et quomodo eadem nunc ocius nunc serius ipsum eundemque morbum similiter finire possit? quæ crisis febris solum, quæ materiæ tantum fit? denique quis exitus falsam criseos larvam ostendat?

Hæc cum multa atque varia itemque momentosa sint, rectius facturum me esse existimo; si in his, ut veteres olim medici cortice orbi, modesta contemplatione naturam ante sequar; quam sine tali attentione specificum remedium diverso isti morbo oppono.

In qua quidem studiū parte an rectius aliquid allaturus sim, nec satis scio, nec si sciam, dicere

ausim: tamen pro virili parte et me ipsum confu-
luisse juvabit, et gestas res perscripsisse; quas ex-
perientia in ipsis febrium intermittentium curatio-
nibus sub nostro cælo sæpe docuit me.

Atque hoc est, quod, nisi me fallax opinio,
queritis. Valet!

ELENCHVS

LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER I.

	Pag.
CAPVT 1. Quæ febris intermittens, et quoruplex ea sit?	1
• - 2. Quæ sint febrium intermittentium causæ?	7
• - 3. De signis febris intermittens, atque de ejus stadiis.	27
• - 4. An febris intermittens crisi finiatur?	39
• - 5. Quomodo feбри intermittenti medendum sit?	51
• - 6. Ob quam causam febris nonnunquam difficulter superetur, et cur eadem sæpe revertatur?	86
• - 7. De recidivarum febrium ordine.	93
• - 8. Mulier gravida, si febre intermittente laboret, quomodo curari debeat?	98

LIBER II.

	Pag.
CAPVT 1. Acutus dolor capitis, si febris intermittens est?	105
- - 2. Febris intermittens Cerebra causa.	110
- - 3. Febris intermittens Ophthalmia.	114
- - 4. Febris intermittens, quæ Pleu- ritidem mentitur.	115
- - 5. Febris intermittens, quæ Catar- rhum mentitur	128
- - 6. Tussis sicca, quæ febrim pro- ximè antecedit.	133
- - 7. Febris intermittens ut Asthma.	134
- - 8. Febris intermittens sub Vomi- tus figura.	137
- - 9. Febris intermittens sub dolore colico latens.	139
- - 10. Febris intermittens veluti Cho- lera	141
- - 11. Febris intermittens, quæ Arthri- tidem mentitur	143

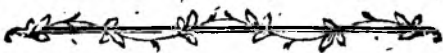
CAPVT 12.	Febris intermittens sub passionis hystericae larva.	145
- - 13.	Febris intermittens sub convulsione latens.	150
- - 14.	Febris intermittens Phthisi pulmonali simillima.	154
- - 15.	Febris intermittens ut continua.	157
- - 16.	Febris intermittens anomala.	173
- - 17.	Febris intermittens, quae unica accessione absolvitur.	182

L I B E R III.

CAPVT 1.	Tumor abdominis a febre intermittente.	185
- - 2.	Icterus ex febre intermittente.	190
- - 3.	Maculae a febre intermittente.	196
- - 4.	Hydrops a febre intermittente.	197
- - 5.	Excretiones cohibitae a febre intermittente.	209

	Pag.
CAPVT 6. Excretionēs nimix a febre inter-	
mittente.	215
7. Bonus corporis habitus a cortice	
peruviano.	218
8. Quoniam tempore febrim excu-	
tere præstet?	231

OBSERVATIONVM
MEDICINALIVM

D E

FEBRIBVS
INTERMITTENTIBVS.

LIBER I.

CAPVT I.

Qua febris intermittens, et quotuplex ea sit?

Vulgaris morbus febris intermittens est; hæcque, etsi eam periculo vacare et vulgus et multi medici sibi persuadeant, nihilominus ipsa nonnunquam exitio est; sive ea per se talis existat, sive quod alius quidam malus affectus eidem intervenerit, sive quod aliquam labem, quam ipsa induxit, corpori reliquit.

A

Intermittens appellatur, quoniam certos inter circuitus requiem relinquit, inde quotidiana, quæ quotidie accedit: tertiana, quæ unum diem perstat integrum, tertio redit: ubi vero finita febre biduum integrum est, et quarto die revertitur, febris quartana appellatur. Insultus, quo febrisprehendit, *παροξυσμός*, latinis *Accessio* nominatur. Spatium, quod febris ab initio accessionis ad ejus exitum usque implet, *περίοδος*, latinis *circuitus* appellatur. Requies vero, quæ media inter accessiones patet, *ἀπουξία*: quasi æger tum absque igne esset, *intermissio* latinis audit. Similitudo autem atque ordo circuituum *Typi* nomine venit: propterea quod circuitui circuitus veluti Typus Typo similis est.

Nonnunquam duæ tales febres concurrunt; tumque febris duplex appellatur: quotidiana duplex, quæ quotidie bis accedit: tertiana duplex, quæ quotidie unam ex accessionibus habet: quartana duplex, ubi intra biduum duæ accessiones sequuntur, tertio die intermittunt; neque altera priori, sed tertia primæ, et quarta secundæ similis est. Quare dubito quin recte dixerint, qui quotidianam ex duplici tertiana esse statuunt, duasque tantum febres intermittentes haberi volunt, alteram tertianam, alteram quartanam.

Febres quoque interdum longiore circuitu redire HIPPOCRATES scripsit, sic, ut sint *quintana*,

septimana, nonana a) exque his septimanam longam esse, verum non lethalem: nonanam adhuc longiorem et lethalem. Tertianam exactam cito judicari, et non esse lethalem: quintanam pessimam omnium esse. b) Talem nullam nisi quintanam obscuram vidit GALENUS c) septimanam exquisitam BOERHAAVE d) aliquoties WERLHOF e) quintanas, semel septimanam, octanas frequentius, sex paroxysmos nonanæ sive novenariæ exquisitos.

AEGROTUS I. Anno 1764 a mense Martio in Junium usque mulier 50 annorum febre intermittente octana laborabat; quæ in principio inordinate quidem, modo die solis, modo die lunæ, modo die martis, accesserat, postea vero in certum diem Mercurii scilicet, certamque horam statuit se.

Incepit namque hora quarta matutina vehemens frigus, quod somnum protinus pepulit, et aliquot horas continuavit, nonnunquam cum vomitu. Finito frigore ortus magnus calor est, qui diem Mercurii proximamque noctem, et aliquam diei Jovis partem implevit; intra istum calorem profundus somnus, exquo ægra non facile expergeret.

a) De Morb. popul. Lib. I, Sect. III.

b) Ibidem.

c) Comment. III. Lib. I. epidem.

d) De cogn. et curan. morb. sph. 746.

e) Olserv. de febr. Sect. VI. §. 4.

poterat,prehendit:secutus multus sudor acidus atque foetens est, requies post, ad alterum usque Mercurii diem.

Mediis inter accessiones diebus aegra faciem luridam, os amarum, atque ciborum fastidium habuit: perinde ac juxta febrim sive tertianam quartanamve. At quo magis in liberaliori intermissionis spatio versus proximam accessionem pervenit, eo iterum magis cibos desideravit.

Atque tales quidem ordinatas accessiones quique ante habuit, quam assumpta corticis peruviani nuncia febrim excussit.

Alii ita latius patentes tales febres ab una ex superioribus, (cœu tertiana quartanave) siquidem media aliqua earum accessio defecit, deducere volebant.

Frequens febris quartana est, frequentior quotidiana, omnium frequentissima tertiana, maximeque autumno post fervidam æstatis tempestatem.

Nonnunquam etiam febres confunduntur, sic ut neque tempora notari neque spatia possint, sed ut cœperunt, continuant: de his paulo magis infra fusius dicam.

Distinguntur quoque febres pro anni temporibus; obque id vernaes, quæ Vere; autumnales, quæ Autumno accedunt, appellantur. Has inter faciles vernaes sunt, difficiles vero autumnales.

Aestiva quartana plerumque sunt breves; autumnales vero longa, et maxime, qua ad hyemem pertinent. f)

Alii quemadmodum HIPPOCRATES g) unicuique hominum aetati, ceu juvenili ceu senili, privatam suam febris speciem adjudicarunt. *Quemadmodum autem junioribus triginta annis abscessus sunt, ita quartana magis his, qui triginta sunt annorum et senioribus.* Ego non sic, sed contra esse omnes februm species similiter cuivis hominum aetati satis communes.

Denique febres ipsas ita inter se discrepare, ut, cumprehendant, cujus generis sint, protinus a prima accessione nosci possit, veteres medici statuerunt. In cujus rei notitia praeripimus celebrem se esse GALENUS h) gloriatus est, hasque notas indicavit: i) nempe si mite frigus sit, et brevis exiguusque sequatur calor, febrim quotidianam fore, tertianam vero, si magnus calor exardescat; quartanam autem, ubi cum magno frigore accessio incipit, et vehementem longumque calorem trahit. Illud autem perpetuum non est: siquidem cum vix aliqua febris sola existat, sed saepe cum alio atque

f) Hipp. Lib. Aph. Sect. I aph. 25.

g) Lib. Praen. §. 24.

h) De crissib. Lib. II. cap. 3.

i) Meth. med. ad glaucon. Lib. I. cap. 7. item de crissib. Lib. II. cap. 5.

6

alio corporis affectu conveniat, potest ea ita mutari, ut in principio certi tale nihil significet; minimeque in morbis inter se differentibus, si conveniant, perpetuus esse præcepti locus potest.

Verisimile est, istos quidem medicos ideo talia posuisse, quoniam sibi persuadebant, quasi febris quotidiana excitata a Pituita, tertiana a Bile, a Melancholia quartana esset, obque id a diversis istis humoribus, prout alius atque alius vitiatur, alias atque alias febrium notas deducere voluisse; sic ut alterius humoris vitium sequi magnus calor debeat, alterius parvus; alter leve, alter acre frigus excitare, longave aut brevis esse accessio debeat.

In his vero certius aliquid statui posse existimo, si febris ipsa simplex est, neque aliud quodpiam vitium eidem intervenit, maximeque ex anni tempestate, atque ubi popularis aliqua febris est, quæ similiter ac multos alios ante homines occupavit, deinde aliquemprehendit. *Aestate et tertiana plurima et quartana. k) Autumno autem et febres quartana et erronea. l)*

Et si levis et sine noxa error esset, cum suo vaticinio falli, quem tutum auxilium non deficit; siquidem in universam omnibus febribus intermittentibus cortex peruvianus similiter mederi potest.

k) Hipp. Lib. Aph. sect. III. Aph. 21.

l) Ibidem aph. 22.

Quo auxilio, quoniam febres promptius excutimus, utique talia non videmus, qualia antiquiores olim medici expectando, et ob auxilii defectum demissi observarunt: neque nobis quemadmodum illis quartana febris scandalo est.

C A P - V T II.

Qua sint febrium intermittentium causa?

Inter multas atque diversas, sæpe etiam miras febrium intermittentium causas, quas diversi authores recitarunt, præprimis diætæ vitia, vigiliæ pertinaces, lucubrationes nocturnæ, mordaces curæ, terror magnus, continuus mœror, et immodica ira numerantur, impura item colluvies, quæ in intè ventre convenit; nonnunquam etiam ea, quæ post longos morbos illuc deposita est, plurimæque similes aliæ, quas hic relegere, et nimis longum, nec satis utile foret: adeo ut nullum fere vitii genus sit, quod febris intermittens non sequi, aut eidem adjungere se non possit.

Vane etiam rationem quærebant, propter quam una febris quotidie, alia tertio die, altera quartoprehendat? cur certis ipsæ horis accedant? quid conjungat, quid discernat, quid duplices eadem efficiat? ob quam causam, si duplices febres sint, harum quæque privatum suum circuitum absolvat, nec quicquam in unum commune curriculum confundantur?

Hæc etsi incomprehensibilia hucusque visa fuerint, nihilominus quoniam ea ad curandi rationem multum conferunt: operæ pretium facturum me esse existimo, si ista paulo scrupuloser peruestigavero.

Atque in tali quidem peruestigatione ante omnia cavere debemus, ne morborum causas in externo quopiam vitio quæramus, quarum origo intus in corpore residet; neve epidemicos morbos tempestatum mutationi attribuamus, qui ortum a privato quopiam miasmate habent, neque miasmatis esse putemus, quod tempestarum causa contigit. Difficilius autem judicium evenit, si idem morbus modo epidemicus, modo item per multos in posterum annos sporadicus est, in universum autem Veræ atque Autumno accedere consuevit: adeo, ut per diversa ista anni tempora idem morbus diversam indolem habeat, et diversam curationem admittat, ad quam modo idoneus, modo ineptus fit: perinde ut ipsa febris intermittens. Huc accedit mirum illud, incomprehensibile, peruestigatum asperum, atque a cæteris morbis profus alienum; scilicet quod ista febris certis diebus statutaque eadem hora accedat, iterumque desinat et, quod maxime in admirationem rapere potest, si duplex ea est, suam quæque privatum circuitum absolvat, suamque accessionis horam servet: adeo ut, si par isti morbo medendi difficultas esset, ac ejus modum demon-

strare arduum est, utique febre intermittente laborantem medicina rationalis neminem hucusque restitisset.

Ob quas rationes tutius esse sustinent certo auxilio, etsi empirico, uti, quam vana in his rationalis medicinae praecepta sequi, a quibus nullum praesidium petendum est: Ideoque abditarum istius morbi causarum perquisitionem inanem atque supervacuum esse. — Utique secundis ventis nisi cynosura uti nolunt!

Nihilominus spero, fore ut in posterum palam faciam, quantum ista causarum pervestigatio cum ad cognoscendas, tum ad curandas febres conferat. Qua industria, studioque, tanto magis opus est, quanto plus medicorum turba per Herculeum corticem veluti invincibilis, febres intermittentes quasque barbare aggreditur; ignara, quod febris ipsa saepe medicinae sit.

Odi provanas scholarum sententias, conjecturas, atque hypotheses, omnemque in arte medica vim arceo, atque opinionum jugo me eripio; neque nisi cogitandi libertatem ambio, soli veritati obediens. Nihil proponam, quod non factis, nihil objiciam, quod non experimentis, nihil ostendam, quod non observatis nitatur.

Quoties plurimas illas atque innumerabiles fere, varias item ac diversas, sibi que ipsis saepe repugnan-

tes febrium intermittentium causas, quas diversi authores recitant, contemlemur, mirum utique prorsusque incomprehensibile esse videtur, quomodo ex ipsis tria tantum febrium genera (quotidiana nempe, tertiana, atque quartana) oriantur, aut duo tantum fiant, ut aliqui volunt, qui quotidianam non nisi tertianam duplicem esse sustinent. Quintanae vero, septimanae atque novensariae, adeo paucae sunt, ut caeterarum febrium numero comprehendere non mereantur. Ob quam fortassis difficultatem antiquiores olim medici, qui cum tria tantum febrium genera vidissent, utique earum tres tantum causas admiserunt; sic ut a Pituita quotidiana febris esset, tertiana a Bile, a Melancholia quartana febris, quam vetustam sententiam recentiores scholarum Professores inconsiderate excusserunt.

Quemadmodum autem missima variolosum unicum atque singulare est, diversas vero variolas excitat, prout diversa corporum, in quae incidit, vitia sunt: ita unicum tantum atque singulare febris intermittens miasma est, quod non re, sed diversis accessionibus distinguitur, prout alia atque alia in corpore, quodprehendit, offendit, sic ut cum uno corporis vitio quotidianam, cum alio tertianam, cum alio item quartanam efficiat. Ad id persuademur, maxime his.

1mo. Quoniam eadem febris intermittens non raro in uno eodemque agro corpore accessionum

circuitum mutat, sic ut ex quartana quotidiana, tertianave, et vice versa ex harum qualibet quartana fiat. Deinde quoniam unum idemque remedium cortex scilicet peruvianus perinde utrique febrim medetur, neque ad id privato suo, quovis specifico opus sit, sic ut alterum quotidianam, alterum tertianam, alterum quartanam tantum pellere deberet. Perinde ac nullus neque secundus, neque adversus corporis habitus variolas excitat; sed diversae tales eveniunt, prout alia atque alia contra naturam in corpore sunt, in quod idem variolarum miasma incidit: ita neque Pituita neque Bilis, neque Melancholia neque caeterae omnes in corpore adversae res febrim intermittentem ipsae per se excitant; sed tantum circuitibus qui erunt, modum ordinemque dant, posteaquam miasma febrile incidit, sic ut cum alio corporis vitio idem miasma quotidianam, cum alio tertianam, cum alio item quartanam efficiat. Ista namque vitia praedisponunt corpus, atque fomes focusque sunt aptus, et idoneus tum ad recipiendum cum ad retinendum miasma febrile. Quodsi porro diversae illae et saepe sibi ipsis contrariae causae, quas authores volunt, per se febrim intermittentem excitarent, impossibile foret, ut unum idemque specificum remedium ipsas perinde omnes domare atque vincere posset. Tale enim diversum specificum neque est, neque esset potest.

2do. Quoniam febrim quarumcunque accessiones a frigoris exordio ad ultimum usque sudoris

stadium in genere sibi similes sunt; adeo ut ex primæ accessionis curriculo non statui possit, quotidiana an tertiana quartanave febris futura sit?

3to. Quoniam accessionum exitus sibi similes esse consuecunt, sudoris et urinæ ratione modoque, eademque febres mediis inter accessiones diebus ægrum similiter male habent.

4to. Quoniam omnes iisdem crisiibus perinde judicantur.

5to. Quoniam similiter omnes tales febres uno eodemque remedio specifico, si id recte adhibeatur, cortice nempe peruviano, similiter excutiantur.

6to. Quoniam ipsa febris materia alteram corporis partem dimittit, alteramprehendit: veluti quæ ex latere, cui insedit, exiit, inque oris labia transit, ex iisdemque ulcérando erupit.

7mo. Quoniam a febriente matre recens nata proles febrim in utero accepit, aut lactans a febriente nutrice eandem attraxit.

8vo. Quoniam in universum omnes febres intermittentes, si inveteraverunt, eadem mala corpori perinde relinquunt. Ictericum puta, splenis tumorem, atque hydropem.

9no. Quoniam specificum remedium cortex, etsi eum plurimum dederis, tamen alias febres necquicquam movet, alias ad tempus tantum suppressit,

que proxime statuto die revertuntur: quod utique sic non contingeret, si fomes ipse causa febris esset. Quodsi vero istum in corpore fomitem eximimus, febris curationem admittit. Cortex enim non fomitis sed miasmatis remedium est. Id exemplis patet. En, si febre continua remittente laboranti corticem peruvianum protinus offers, eum non juvabis, neque febrim movebis. Quodsi vero medicamentum vomitorium exhibeas, quod febris fomitem, corruptam scilicet bilem excutit, protinus febrim ipsam ex continua in intermittentem ordinabis, eandemque aptam reddes, quæ curationem a cortice admittat. Quodsi corrupta in imo ventre fœx febris causa esset, eam cortex tanquam certum specificum submoveret: submoveret autem talem necquicquam. Si corrupta bilis febris causa esset, deberet utique febris expulsa tali bile finem accipere, quæ nihilominus sæpe remanet, et in posterum curationem a cortice desiderat. Debet igitur aliud quidpiam esse, quod præter istas corruptiones febrim excitat.

10mo. Similiter si mucosa in imo ventre colluvies residet, et febris intermittensprehendit, cortex peruvianus febrim non movebit, quam moveret, si verum esset, quod mucosa talis colluvies ipsa febris causa sit; siquidem cortex febris intermittens specificum est. Quodsi vero istam colluviem pharmaco ante vacuo, febris quam proxime curationem a cortice recipit, quam ante non recepisset. Illud per experimenta paulo magis infra patebit.

11mo. Si ad exitum febris continentis aut putridæ crusta sanguinis cocta est, coctaque vel in ventriculum vel in intestina critice translata est, solet febris intermittens oriri, quam cortex peruvianus, qui intra continentem assumtus erat, cavere non potuit. Propterea quod deposita huc nunc ista materia novæ intermittentis febris fomes evexit. Quodsi deinde eandem colluviem protinus adhibito purgante pharmaco subtrahimus, ipsa febris vel ex toto desistit vel curationem in posterum a cortice peruviano facile admittit.

Debet igitur imputa colluvies, quoniam eâ curationem a cortice non recepit, distincta esse a febris intermittentis miasmate, quod solum ab eodem auxilio curationem admittit.

12mo. Multæ febres intermittentes protinus ut earum materia per oris lãbia, per ambustiones ad manus atque pedes, per parotides atque bubones sub alis suppurando erumpit, finem sumunt; quem non sumerent, si verum esset, quod ea vitia, quæ auctores numerant, febris causa sint.

13tio. Est, ubi febris intermittens (quemadmodum altero istius pertractationis libro exempla ponam) unam tantum corporis partem, caput scilicet, oculos, latus &c. statuto temporeprehendit, vexat, excruciat, iterumque per intervallum dimittit, sæpe absque frigore et sine æstu.

14to. Fuit febris intermittens eodem tempore similiter popularis, quo variolæ, morbilli, febris scarlatina, atque Dysenteria grassabantur: neque si intermittens alicui horum morborum maxime, qui absque calore erant, juncta erat, ejus circuitus per eosdem vel necquicquam mutabatur, vel ex toto desit.

15to. Postremo, quod si narrata ab authoribus vitia febris intermittens causa essent, deberet ipsa febris, quoniam ejus causa sic permanens esset, similiter ob effectam permanentem continens, non vero intermittens esse, quæ res contraria experientia est.

Ob quas rationes ad credendum persuademur, esse privetum suum feбри intermittenti miasma, neque diversa alia quæpiam corporis vitia quidquam aliud ad febris intermittens generationem afferre, quam ut fomes atque focus sint aptus atque opportunus, tam ad recipiendum, quam ad retinendum fovendumque istud miasma. Denique quod idem miasma simplex atque uniforme sit, diversos autem circuitus typosque admittat, prout diversos in disposito corpore, in quod incidit, fomites focosque offendit: sic ut cum alterius corporis foco quotidiana, cum alterius tertianam et cum alterius quartanam efficiat. Perinde ac Variolarum miasma, quod item simplex est, pro alia corporis dispositio-

ne discretas, pro alia coherentes, pro alia confluentes papulas expellit.

His consideratis, quoniam interna ista corporis vitia nullam a cortice peruviano tanquam certo febris intermittens specifico remedio, medelam admittunt; palam est, eadem sola febris intermittens causam non esse: neque ipsum miasma per se solum febris causam esse, siquidem ne id quidem cortex peruvianus movet; quamdiu priora corporis vitia eadem persistunt.

Ob quæ ad credendum persuademur, febriem intermittentem tum fieri, quando miasma febris intermittens in corpus incidit, quod per sua intus propria vitia dispositum est, ad recipiendum fovendumque miasma febrile: ipsamque febriem intermittentem compositum morbum esse, ex vitio chronico frigidove, et ex acuto miasmate: id est febriem intermittentem a duabus causis oriri, ab una nempe, quæ corpus disponit, ab altera quæ accedit et excitat. Ob quam rationem, etsi febris intermittens popularis sit, tamen ipsa multos homines non afficit, propterea quod eorum corpora disposita ad recipiendum miasma febrile non sunt. quemadmodum variolæ, si grassantur, non omnes infantesprehendunt, sed contra ex his aliquos, etiam qui cum infectis degunt, intactos relinquunt, utique qui nunc ad admittendum variolarum miasma apti non sunt,

Quodsi vero five disponentia corporis vitia demimus, five miasma tollimus, febriem ipsam pellimus. Id contingit, si impuram colluviem, quæ miasma recepit, protinus vel vomitorio vel purgante pharmaco excutimus. Et quoniam in istis interioribus corporis partibus fomes sæpe residet, mirum nequaquam est, quod febris intermittens vomendo aut purgando sæpe discutatur, nempe si sic ejus fomes focusque eripitur. Idem contingit, si alius quidam morbus febre supervenit, qui potest ejus causam chronicam five disponentem tollere.

AEGROTUS II. Pauper puer febre quartana autumnali modo simplici modo duplici diu laborabat. Eum Dyfenteria, quæ tum temporis popularis erat,prehendit. Per Dyfenteriam febris imminuta est, deinde ex toto desit, neque æger passus recidivam est. Rustici filius 22 annorum febre quartana autumnali duplici laborabat. Eum Dyfenteria popularis febre liberavit, neque is passus recidivam est. Hos neque vomitorium neque purgans ante juvit, juvit autem Dyfenteria, quæ interiorem focum dissolvit. Sic quartana ex duplici simplex facta est, deinde simplex ipsa, ut Dyfenteria increvit, desit.

Ita febris chronicum sui miasmatis receptaculum coquit, solvit, tollitque, et tunc ipsa per se desistit, veluti tertiana vernalis post quinque, post

septem accessiones finem accipit: duplici nempe crisi ex qua altera febris sive miasmatis, altera materiæ chronicæ sive disponentis est.

Nonnunquam cortex peruvianus insuper alia quapiam virtute, quædam interna corporis vitia, ceu putridam in lino ventre colluviem corrigit, excutitque, deindeque specifica sua virtute simul miasma vincit, tollitque: et tunc febris excutitur, quæ res suos fautores sefellit. Cortex enim peruvianus non diversorum febris fomitem, sed ipsius miasmatis specificum remedium est.

Quodsi autem cortex peruvianus sine multa fomitis emendatione, miasma ipsum vincat febrimque supprimat: ea paulo post similiter resurget. Inde recidivarum ratio cognosci potest.

Quare in febrium intermittentium curatione maxime ad tria hæc capita attendendum est. 1mo. Ad opportunum tempus, intra quod miasma curationem a cortice peruviano admittit. 2do. Ad internum chronicum vitium, an id tolli et qua ratione queat? 3^{tio}. Ad febris, quæ ex utrisque his oritur, effectus, hique an salubres an adversi sint? adversi quomodo sive caveri sive tolli possint? salubres qua arte perfici? sine qua notitia atque attentione multi profecto errores committuntur, maximeque ab his, qui absque tali perveſtigatione omnem perinde febrem intermittentem cortice peruviano aggrediuntur. Febris enim ipsa sæpe me-

dicinæ est; et ut vetustissimus olim author HIPPOCRATES dixit, a magnis morbis liberat; tollit enim ipsa sæpe morbos, quos in medicina ne movet quidem. Et magno sæpe humani corporis comodo oritur, dum nos ad quærendum auxilium monet, aut chronica vitia sive indicat sive tollit, quæ ipsa aut non cognovissemus, aut cognita non potuissemus submovere. Quare hanc ipsam febriem, ut cæteras fere omnes arte neque exacerbare licet, ne exuperet, neque suppressere ne torpeat. Utrumque enim noxium foret. — Qui febre uti nescit, mederi ignorat!

Ista autem vitia, quæ corpus disponunt ad recipiendum miasmâ febrile, sunt vel in una tantum corporis parte (veluti altero istius pertractationis libro dicam) vel totis humoribus insunt; vel in infimi ventris visceribus recumbunt: quæ inter præcipua sunt Pituita, Bilis et Melancholia. Quos quidem cardinales antiquorum medicorum humores puto, quod præcipites novarum scholarum affectu sine consideratione eliminaverint.

Nihilominus fuere febres, et quotidianæ et tertianæ cum simplices tum duplices, quo tempore mucus sive coctus sive crudus contra naturam vel in ventriculo vel in intestinis residebat: isve per se ibidem locorum ortus fuerit, an post coctionem intra febres continentes quascunque illuc translatus fuerit, perinde est, quem mucum si protinus ad-

hibito aut purgante aut vomitorio medicamento executimus, aut eundem post sui coctionem vacuumus, febri ipsam modo totam expungimus, modo eandem curationi opportunam reddimus, si per moram eundem ibidem relinquimus, aliqua ejus portio in sanguinem revertitur, sicque febris pertinax fit.

Hæc ita nota atque vulgaria sunt, ut super vacaneum foret, aliqua hujuscemodi exempla huc adferre.

De Bile medicorum practicum nemo dubitat, posse ab eadem, si corrupta ea sit, et miasmati unitur, febri tertianam oriri. Id febres autumnales post fervidam æstatis tempestatem, febres biliosæ, febres continuæ remittentes, quæ post bilis vomitum tertianæ fiunt, satis superque demonstrant. Neque tantum Pituita aut bilis, si vel in ventriculo, vel in intestinis recumbunt, febris fomes sunt, sed et ubi eadem in ipsis interioribus suis visceribus resident, ex quibus continuo proveniunt. Insuper inter vitiatos tales humores peiores crudi, meliores cocti sunt: scilicet quoniam cocti miasma libentius dimittunt, et, si recte evacuantur, febris desistit, crudi vero miasma retinent, et coctionem ante requirunt, quam miasmate liberari possint.

De Melancholia autem dubitatio est, hæc si cum miasmate conveniat, an quartanam excitet. Etsi autem non dubitem, quin etiam ob alia quedam humorum vitia quartana febris esse possit,

nihilominus unicum exemplum de atra bile afferam, fatis profecto demonstrans.

AEGROTUS III. Mulier 40 annorum hypochondriaca deinde melancholica, post maniaca evenit. Intra maniam omnia medicamenta respuit duobus annis. Hanc febris quartana imposterumprehendit, intraque eandem soluta atra bilis est: orta tormina sunt, alvi que sedes liquidæ, nigræ, ut pix liquefacta, cum dolore atque tenesimo. Cumque talia excrementa quotidie multa exiissent, mulier respuit. Posteaquam liquida ista materia aliquamdiu defluxit, duplicata febris est, quæ similiter diu traxit, et intra quam item multa nigra excussa sunt. Postremo sedes colerari cæperunt, et febris ex duplici rursus simplex devenit. Denique post assumptum decoctum tamarindorum, ex sero lactis adjecto sale et manna, cum alvus atra bile, siquid ex ea superesset, vacuata fuisset, febris ipsa ex toto desit: mulierque respuit. *An quartana magis his, qui triginta sunt annorum et senioribus: m)* quoniam non prius quam intra istam ætatem homines melancholia tentari incipiunt.

A febris simplici ad duplicem venio, et ista duplicatio quid significet? malumne an bonum omen ea sit? De qua quidem re maxime sic puto. Simplicem esse febrim, propterea quod ejus fomes crudus est: duplicari vero eandem, ubi ejusdem

m) Hipp. Lib. Prænot. §. 24.

fomitis aliqua pars per febrim mota solutaque quidem est, attamen corpori adhuc inhæret. Id his potissimum patet: quoniam nulla febris initio duplex est, sed deinde talis evenit, posteaquam simplex per tempus effervuit. Quoniam si talis febris sive naturæ beneficio, sive corticis peruviani auxilio desinit, prior duplicans febris desinit, posterior simplex quæ prima fuerat, et quoniam duplicans minor mitiorque est, et ipsa facilius medelam admittit. Male igitur medici nonnulli talem febrium duplicationem metuunt, quoniam pars coctionis est, exque ea febris curationi opportunior fit.

Esse vero unum eundemque istius duplicis febris fomitem, ex his colligere licet, quoniam utraque semper unius ejusdemque ordinis est, sic, ut quartana quartanam, tertiana tertianam, quotidiana quotidianam duplicet; neutra vero harum alterutram, ceu tertiana quartanam quotidianamve, vel quartana tertianam quotidianamve.

Et nunc iterum quæritur, quid hominum corpora sic vitiet, ut in iis fomes fiat aptus cum ad recipiendum, tum ad retinendum miasma febrile? Hoc in his causis positum est, quæ initio istius capitis relatæ sunt. Quæ inter præcipuæ duo anni tempora sunt; Ver scilicet atque Autumnus: ideoque febres vernalium atque autumnalium nomen sortitæ sunt, deinde diversus atque sæpe mutatus tempestatum habitus, propter quem febres esse epi-

demica consuefcunt: postremo putrida ex humili atque paludoso solo effluvia. Ob quam rationem in agro moguntino, juxta Rhenum fluvium, inque aliis circum urbibus quæ posita in humili solo sunt, istæ febres magis, quam in elatiore sede atque montibus familiares sunt. Quemadmodum æstate anni 1749, qua tempestate febris intermittens præprimis tertiana popularis erat, multa hominum millia in humili civitatis parte, quæ prior Rheno est,prehendit; contra vero eos, qui in colle qua via meridiem versus itur, habitabant, tutos reliquit. Utiq; quoniam salubrior ibi locorum aër habetur. Rumor enim est, istam urbis partem utiq; ob aëris salubritatem olim pestis expertem mansisse, ideoque *regionis aurea* (*die goldene Luft*) nomen accepisse. Ita in oppido Oppenheim, quod quatuor stadiis Moguntia abest, atque positum juxta Rhenum fluvium multosque paludes est, plurimi cives febre intermittente laborare consuefcunt, et ea difficulter etiam cum cortice peruviano liberantur; similiter aliorum, ubi simile ingenium loci est. Contra in montibus pauci febre intermittente tentantur; et siqui febre affecti illuc deferuntur, hi citius aut aëris salubritate aut medicinæ opera liberantur: non quod elatior montium regio vel expers miasmatis sit, vel id quod ibidem est, emendet aut extinguat, sed quia antiqua vitia, quæ miasmatis fomes sunt, corrigit, emendat, corpusque integritati restituit; sicque fo-

mite orbat, sine quo iners miasma est. Utiq̄ue neque solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est, sed peiores morbi quoque, si qui inciderunt, leviores sunt et promptius finiuntur. n)

Similiter medicamenta, quæ fomitem tollunt, corpus tutum præstant, & febris miasma receptaculo orbant, et sic idem iners efficiunt. Ita protinus adhibitum medicamentum vomitorium febriem extinguit, si ejus fomes corrupta bilis est, quæ in ventriculo residet. Ita purgans pharmacum si impuram colluviem, quæ in intestinis residet, vel post febrium continentium coctionem ibidem critiche deposita fuit, subtrahit, febrem delet. Ita diversa quævis auxilia, quæ fomitem quemquem tollere possunt, ipsi feбри medentur. Inde tot tanque diversa remedia, quoniam ea aliquoties successerunt, tanquam febrifuga ab antiquissimis hucusque temporibus commendata sunt: adeo ut in botanologorum libris vix aliqua herba sit, cui febrim intermittentem pellendi virtutem non adjudicaverint. Verum ista, nisi ea fomitem vel omnem excutiant, vel ante coquant, vana sunt. Istorum autem omnium remediorum potissimum febris ipsa est. Ista enim suum fomitem et coquit et movet et exitui aptum reddit: sine qua præparatione vix ulla febris apta curationi esse potest. Et quoniam cortex peruvianus talia corporis vitia, si non semper,

n) A. C. Celsus Lib. II. Cap. I.

tamen sæpissime altera virtute corrigit, altera miasma enervat, utique jure pro specifico febris intermittens remedio habetur: qui successus suos fautores sæpe sefellit

Esse autem non solidarum partium sed humorum tantum vitia apta ad fomitem febris præstandum; ex his patet, quoniam subtractis coctis humoribus febris desinit: quoniam recens nati infantes, qui nullam in solidis partibus noxam habent, nihilominus febrim intermittentem ab affecta sive matre sive nutrice accipiunt; quoniam humorum vitia febre ipsa emendari, solidorum vero pejora per eandem fieri constescunt.

Postremo in quæstionem venit, quomodo febris excitetur? Illud inter authores disputatur. Quos inter alii febrim esse volunt, ubi vitata aliqua materia sanguinem coagulat, sicque vasa obstruit: alii cum imperfecti et corrupti humores nervos vexant. GALENUS tertianam a Bile flava, a Pituita quotidianam, quartanam ab atra Bile statuit, exque istis humoribus, prout hi aliud atque aliud viscus occupant, aliam atque aliam febrium speciem esse; confundi vero diversas febres, ubi diversi tales humores coierunt.

Ego vero maxime sic puto: febrim intermittentem tunc esse, quando miasma febrile tanquam causa excitans, cum vitato in corpore fomite, tanquam causa disponente convenit, eidemque conjunxit se.

Ambo juncta per universi corporis vasa agitantur, miasma crudum vasa vehementer irritat, atque nimio suo stimulo convellit, atque ad nimiam contractionem cogit: ita arteriarum pulsus parvus, convulsivus, varius &c. evenit. Hoc frigoris stadium est. Contrito interea temporis aliquantum miasmate mitior stimulus evenit, sicque fortior et liberalior vasorum actio fit, inde febrilis calor oritur: postremo quando miasma ita per febrim circumagitatum lene inersque factum est, sudor erumpit, qui contritum miasma et veluti confictum eliminat. Hucusque febris suum miasma mutavit, et fomitem aggressa quidem est, at non solvit eundem.

Finita accessione, quemadmodum post unamquamque febrim continentem corpus fractum lassumque et pulsus infirmus est, debiles viscerum functiones sunt, læsum edendi desiderium est, mensque torpet.

Liberum istud post accessionem intervallum modo breve inter quotidianam, modo longius inter tertianam, longissimum inter quartanam est: donec iterum miasma a fomite suscipiatur, eidemque unitum novam rursus accessionem excitet priori similem. Similem dico priori non alterius cujuscumque ordinis accessionem, quoniam ipsi fomiti sive causæ prædisponenti ea inest proprietas, ut ea non alium a miasmate febris rhythmum typumque admit-

rat. Illud ex his colligere licet: quoniam infantes recens nati, si eorum mater intra graviditatem febre intermittente laborabat, ipsi cum nascuntur, eadem febre laborare consuescunt; similiterque alumni, si nutrix febre intermittente affecta est, quoniam febrium recidivæ etiam quæ post annum, imo multo serius revertuntur, nihilominus eandem typum etiam ad horam servant, quemadmodum capite de recidivis dicturus sum. Denique quod eundem corporis statum semper eadem febris sequatur: veluti id juxta anni tempora, ut HIPPOCRATES notavit, observare licet.

CAPUT III.

De signis febris intermittentis, atque de ejus stadiis.

Et si febres intermittentes multas atque diversas notas habeant, nihilominus harum nulla (quod mirum videri potest) adeo perpetua est, quasi per eam solam febris certo sive cognosci, sive distingui ab aliis morbis possit. Aliæ enim protinus a calore incipiunt, aliæ a frigore, aliæ ab horrore; aliqua cum ridicula garrulitate accessit, & cum loquaci desipientia ad exitum usque continuavit; aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliæ ut aliquantum quidem miuantur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquæ remaneant, donec altera accessio sequatur: ac sæpe aliæ vix quicquam

aut nihil remittunt, sed ita, ut coepere, continuant. Deinde aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ tempore eodem revertuntur, aliæ vel serius, v l ocius: aliæ longum tempus accessione et decessione implent, aliæ breve: aliæ cum decedunt sudorem movent, aliæ non movent, atque aliàs per sudorem ad integritatem venit, aliàs corpus tantum imbecillius redditur. Interdum vero accessiones confunduntur, sic ut notari neque tempora earum neque spatia possint. Rursus aliæ sine calore sunt; aliæ totis corporibus inhærent; aliæ tantum, in partibus sunt: aliæ alterius cujuspian morbi figuram ostendunt, quasi febres intermittentes non essent. Ob quas diversitates quoniam aliquæ febres difficulter cognoscuntur, difficulter etiam curantur. Siquidem *cujus rei non est certa notitia, ejus opinio certum reperire remedium non potest.* o) Multum igitur interest nosse, morbus, qui est, quod febris intermittens sit: maximeque in dubio invasionis initio.

Illud aut per majora atque communia signa scire licet, aut ex parvis atque privatis notis discimus. De illis nunc dicam, de his paulo magis infra.

Et quidem febris intermittens vel lente accedit, vel protinus erumpit.

Quos febris lente invadit, hi incipiunt corpore et animo torpere, levi et fugaci capitis dolore affi-

o) A. C. Celsus de Med. Lib. I. in praf.

ci, bibitare, cibos non multum appetere, neque tamen fastidire eosdem: altero die aut paucis post diebus mente et corpore magis languere; dolere sæpius capite, sitire plus, sæpe fauces siccas habere, velle potum frigidum, acidulum, minus appetere carniū jura, ipsas vero carnes non esse, frigida et fructus horæos desiderare; minus firmiter cruribus inniti, dolere e coxendice; cito ad motum lassari, sudare juxta frontem, cum ambulat aut calidum bibunt, non vero sic ubi quiescunt, urinam mingere magis flavam, amœnum vultus colorem decoremque amittere; fauces mane siccas habere, et dentes limofos, et halitum oris qualis jejunis hominibus est: indies magis ægrefcere, et non multis ita post diebus plus calere; sitire amplius; fauces magis siccas et os amarum accipere, dentes glutinosos, halitum gravius olentem, potum et cibos velle frigidos acidosque, fastidire jura carniū, carnes ipsas respuere, magis incalescere, urinam profundius flavam, spumofam et quæ urethram urit, emittere, e cruribus et coxis dolere, immadescere sæpe sudore, ubi calidam bibunt, aut cum hominū turba est; frigefcere facile, vultu pallere, flavescere palpebris.

Hi sæpe jejunio morbum frangunt, sæpe post unum medicamentum vomitorium eveniunt, nonnunquam alvum purgans pharmacum tales adjuvat. Utique quoniam febris fomitem vel jejunio consumunt, vel evacuantem pharmaco ejiciunt.

Sine his, aut si ista non profecerunt, ægri indies magis ægrotant; calent et sitiunt acrius, lingua sæpe faucibus adhæret; ipsæ fauces magis arent; dentes sunt viscosi, anima veluti a longo jejunio fœtet, isti que ægri frigidam liberaliter hauriunt; ipsun que vinum rhenanum album, quod sani bibere consuêrunt, nunc respiciunt, quoniam vappidum idem ipsis videtur, propria sua lingua decepti, carnes nauseant, panem secalinum, quasi nimis acidum, triticeum vero amarum putant, sua lingua falsi, calida recusant potulenta, post quæ, si assumerunt, largus sudor erumpit: levi de causa modo algent, modo sudore immadescunt; dolent acrius capite, circa que tempora ad intentas arterias punguntur; laboriose dormiunt et tumultuosa somnia habent, oculi cavi, sicci, atque calidi sunt, iidem que in vivida luce ita læduntur, ut lacrymas emittant, color vultus flavus et fœdus est, totum que corpus lassum quasi ex fatigatione est: arteriarum pulsus vel magnus et fortis, vel frequens et celer est; urina rubra evenit, atque urethram, cum transit, urit, etiam spumam suam diu sustinet, totaque crassum, ubi infrigescit, sedimentum præcipitat.

Atque isti quidem ægri non diu sic habent, quin febris, quæ obscura hucusque fuerat, omnino explicetur.

Quorum yero febris protinus erumpit, hi incipiunt corpore gravari, oscitare, membris distendi, frigescere, pallefcere, vultu flavescere, cruribus et coxis lassari, e corporis extremis partibus inalgere, nasi apice et extremis digitis livere, vago frigore per dorsum perfundi, post fugaci sæpe horrore concuti, dolere capite, dein tremere, paulo post vehementer horrere, dentes dentibus sæpe ferire, membris quati, sitire, demum rigere, intereaque urinam tenuem aquosam emittere, ærem tremula inspiratione lente attrahere, eundemque frigidum cito efflare.

Primum hoc est febris intermittentis stadium, idque modo longius modo brevius est. Alii enim duas horas frigore implent, alii dimidiam horæ partem, alii fugax breveque frigus habent, alii tres horas ante languent, et frigescent, quam ex toto infrigeant: alii item protinus a calore incipiunt. Neque verum est, quod quidam volunt, nullam febriem intermittentem sine frigore esse, sæpeque falluntur, qui ex frigore nosse volunt, febris cujus generis futura sit? in his enim nihil perpetuum est.

Intra istud frigoris stadium ægri diversim habent. Alii ex horrore in altum agitantur veluti convulsi: ex delicatulis mulieribus aliqua convulsæ et ut asthmate strangulate fuerunt quasi hysterice, intra calorem vero necquicquam. Alii tussim sic.

cam habent, alii ex hypochondrio sinistro dolent, cum ubi frigus incepit, tum ubi idem ad summum pervenit. Vir dextræ manus digitos aurigine tinctos accepit, quotiescunque propter febrim frigit. Arthritici dolorum plus hoc frigore quam calore perferunt. Quorum ossa olim sive fracta sive loco pulsa fuere, hi ex iisdem ut plurimum dolent, dum febre inalgescunt, fere etiam perpetuum est, eum, qui febre intermittente olim laboraverat, in posterum, cum febris iterumprehendit, simili ratione modoque habiturum esse, maximeque intra horrorem. Quod ideo nosse interest, quoniam in posterum febris, siquidem talis perobscura foret, promptius per eadem signa cognosci poterit.

Existimo, istud frigus esse, quoniam miasma febrile a fomite receptum, eidemque unitum cor simul atque arterias, venas item atque omnia universi corporis vasa ductusque excretorios vehementer (ut cruda quæque possunt) stimulat; adeo ut exinde ista vasa veluti per convulsionem contracta angustentur atque rigescant; neque sanguinem cæterosque humores sive facile recipere, sive liberaliter propellere excernereque possint. Ob quam causam humorum circuitus impeditur, et vasorum libertas deficit, minor in vasis attritus est; calor extinguatur, frigusque est: pulsus parvus et frequens quandoque inæqualis ob vasorum cordisque convulsionem est; retinentur ea, quæ fecerni debuissent; ideoque cutis alba, subflava fit.

Idem in extrema corporis superficie conspicimus: frigore summa cutis contrahitur ridgetque, pulli deplumati instar; pallet facies, livescunt extremi digiti, minus transpiratione, nihilque sudore expellitur. Ipsaque urina tenuis aquosa, et coloris fere expers emittitur: utique quoniam emulgentes arteriæ exque his emissarii urinæ ductus in renibus nimium constricti, atque solito magis angustati nunc evenerunt, sic ut nihil nisi tenuissimum humorum transmittant.

Est hoc stadium cruditatis, quod brevius quidem at vehementius intra intermittentem esse consuevit, quam in principio continentium, ubi idem longum sed mitius est. Ipsum autem per se varium est, prout vasorum per quæ miasma agitatur, diversa constitutio, sive pollens sive infirma est: obquam fortassis vasorum impotentiam, quoniam ea magis inertia in decrepita senectute sunt, contingit, ut senes, qui febre intermittente extinguuntur, intra frigoris stadium moriantur, nemo intra æstum. Qui quidem casus nihilominus perrarus est; scilicet quem intra 34 annos nonnisi semel obtinuisse vidi.

AEGROTUS IV. Anno 1772 senecio febre tertiana exquisita autumnali laborabat, mediis diebus bene habens exiit, atque foris obambulavit. Ante tertiam accessionem hora decima matutina domum redux valuit. Accessit febris hora undecima,

intraque ejusdem frigus æger paulo post horam duodecimam extremum ducens spiritum obiit.

Interea dum cruda miasmatis materia per vasa etsi cum labore atque imperfecte agitatur, ea pedentim conteritur, sicque mitior redditur, fractoque ita aliquantisper stimulo vasa liberalius tanquam nunc minus convulsa reagunt, humoresque omnes pellunt: inde major attritus fit, qui frigus pellit; oriturque calor, qui initio quidem exiguus est, et in externo tantum corpore sentitur, interea cum internum adhuc friget. Paulo post attrita magis cruda materia universum corpus incalescit, intraque istum calorem fugaces aliqua horripilationes vagantur: mox totum exardescit, inque isto ardore ægri nonnunquam perfrigescunt, maximeque ubi vestimenta levant: simul plus sitiunt, atque magis capite dolent, vomituriunt, imo sæpe vel bilem vel phlegma evomunt; maximeque si frigidam ante liberaliter biberunt. Aestuant deinde atque capite vehementer dolent, ipsaque arteriæ juxta tempora intensius pulsant. Exque istis ægris aliqui etiam demissas cæterorum hominum confabulationes procul ultra, quam sani potuissent, nunc distinctius audiunt, indeque eorum aures offenduntur: ita enim acutus sensibilisque horum auditus evenit.

Post hæc restituta vasorum libertate sanguis vehementer movetur, respiratio densa est, halitusque ardens exit, anguntur præcordia, rubet facies

fauces æstuant. Denique ubi calor ad summum pervenit, universa corporis cutis aret, oculi cum dolore vertuntur, atque lucis splendorem ægre ferunt. Ante eosdemque veluti scintillæ sæpe obvolitant; dormituriunt ægri, et ubi oculos claudunt, a recta ratione aberrant; protinusque iterum expergesunt, et corpus jactant. Nonnulli ex his delirare continuant: urina rubra est, et cum labore emititur, spumamque diu sustinet: plurimum sitiunt ægri; potum volunt frigidum, acidum; calidum vero respuunt; neque possunt, etiamsi liberaliter bibant, sitim extinguere.

Hoc alterum febris intermittentis stadium est, idque modo facile, modo difficile, modo longum, modo breve est. Alii enim intra idem calent, alii æstuant, alii omnino exardescunt, atque aliorum calor octo, aliorum decem, aliorum octodecim horas implet; aliorum item febris in remissione non desistit, neque per primum talem calorem certe nosci potest, febris cujus ordinis futura sit. Per istud stadium miasma conteritur, coquiturque, et materia disponens sive fomes movetur, atque coctioni opportunus fit, donec postremo ipse totus sic per plures accessiones coquatur, perinde ac in continentibus febribus per longos continuo dies adversa materia coquitur.

Aliquot ante istius stadii exitum horis tertium incipit, quod perturbationis criticæ nomen mere-

tur, intra hoc ægri motibus atque jactationibus agitantur, et hi potissimum delirant, qui per febrim delirare consueſcunt, arteriarum pulſus major et fortior eminet, febrisque in ſummo eſt, ipſa autem citius mitelcit, ſudor ſi citius poſt aſſumptum potum calidum erumpat. Diverſum vero iſtud ſtadium eſt, prout diverſa corpora habet: aliorum enim perturbatio magna longaque eſt, aliorum brevis et exigua: fereque perpetuum eſt eos citius febre liberari, quorum magnæ quam quorum leves perturbations ſunt: februm enim ipſæ criſes ipſis perturbationibus pares eſſe conſueſcunt.

Post perturbationem iterum ad integritatem maxime ſic pervenitur: nempe inclinata febre primum caput, dein pectus dorſumque atque crura juxta inguina ſudore imadefcunt; ſequitur ſpiritus libertas, atque corporis tranquillitas, paulo poſt ſudoris plus; cum his caput minus dolet, fitis non urget, et arteriarum pulſus iterum mollis evenit; omnia mitelcunt mala; deinde plurimus ſudor ex univerſo corpore erumpit; iſque pinguis eſt, et quemadmodum fermentum panis olet: molles iterum arteriæ fiunt, febrisque ex toto deſiſtit, et in poſterum corpus aliquamdiu imbecillum relinquit. Urina rubra pinguiſque emittitur, quæ multam ſpumam diu ſuſtinet, et, ut frigeſcit, ſedimentum craſſum, lateri trito ſimile præcipitat, atque ſuis fordibus matulam veluti pingui pelle induit; quæ pellis varie-

gati, quemadmodum perlarum mater, coloris est. Per talem urinam, ut magis infra p) dicitur, potissimum nosse licet, febris, quod intermittens fit. Hoc enim indicio olim SYDENHAM q) obscuras præprimis febres cognovit, idque maximi momenti esse stetit. Etsi neque et hoc perpetuum fit: quod nonnunquam urina, etiam cum ipsa febre, nihilominus tenuis flava et sanorum similis aliquamdiu manet; deindeque, posteaquam per corticem peruvianum aliquantum ex febre minutum est, turbida eadem eveniat, et simile sedimentum præcipitet, quod item notatu dignum est.

Postremum istud febris stadium criseos est: idque modo longum modo breve habetur, prout vel vehemens vel mitis calor antecessit, vel plus vel minus potatum est, ipsumque corpus humoribus aut caret aut abundat; materiaque vel plus vel minus coctum est. Sequitur sudorem requies; quæ media accessione intercedit, hæcque non ita quidem integra est, quasi nunc bona valetudo ex toto consistat: imbecilli enim ægri manent, e coxis et cruribus dolent, pedibus male firmi in hærent, levi de causa frigescunt, faciem pallidam atque subflavam, magis vero flavas oculorum palpebras habent, siticulosi sunt, atque protinus post calidum potum sudant: sæpe etiam sudor e Volis manuum

p) Libro II.

q) Epist. prima responsoria.

juxtaque frontem erumpit; os amarum et dentes limofos habent; carnes respuunt, ipsarumque odorem et procul sentiunt, et male ferunt: halitus foedus est, qualis post longum jejunium; caput grave est, idque, ubi movetur, vertigine vexatur: languet arteriarum pulsus, urina rubra emittitur, hæcque cum frigescit, turbida evenit.

Quo longius istud intervallum trahit, eo magis ad integritatem pervenitur; quo angustius idem est, eo major imbecillitas remanet. Qui enim quotidiana laborant, magis quam qui tertiana languent, post quartanam vero, quoniam biduum integrum sequitur, intra quod vires recuperari possunt, ægri non raro cibos, quemadmodum sani homines, desiderant, et similiter urinam limpidam reddunt, neque nisi, quæ proxime post accessione[m] emittitur, simile tale sedimentum præcipitat. Mulier, quæ octava febre laborabat r) eo magis et viribus stabat, et cibos desiderabat, et urinam sanorum urinæ similem emittebat, quo longius ab ultima accessione distans, versus proximam pervenerat.

Et febrium intermittentium signa atque stadia maxime talia sunt: sequitur curatio; hæcque duplex est: altera, quæ naturæ beneficio, altera, quæ medicinæ auxilio perficitur. De illa prius dicam, de hac in posterum; scilicet quo rectius a natura ipsa tanquam optima magistra discamus, fe-

brī intermittenti quomodo medendum sit? Etenim, *n orborem natura medici. Invenit natura ipsa sibi ipsi aggressiones non ex prameditato partim velut est nictare, partim vero et ea, qua lingua subministrat, et quacunque alia hujuscemodi, non edocta natura et nullo magistro usa, ea quibus opus est, facit.* s) Et hic iterum ante omnia quæritur, febris intermittens an per crisin finem accipere possit?

C A P V T IV.

An febris intermittens crisi finiatur?

Duplex morborum crisis est: altera mala, quæ noxam post se relinquit, altera bona, quæ integram valetudinem restituit: utramque cognoscere, et ægrorum salutis plurimum interest, et medicis maxime necessarium est. In qua quidem studii parte celebres præprimis antiquiores olim medici fuere, qui eandem curiosius scrupulosiusque excoluerunt; sic, ut etiam de diebus ipsis rationem habendam esse voluerint; exque ea bonam cridem imparibus, malam vero paribus diebus statuerint. Id alii ut vanum repudiarunt; neque in ullo die, quis par imparve esset, ægris vel majus vel minus periculum esse dixerunt: et medicum non numerare dies debere, sed ipsas crises intueri, et ex his conjecturare, num spem curationis, num vero gravius periculum ostendant.

s) Hipp. de morb. popul. Lib. VI. Sec. 5.

Nihilominus in uno eodemque morbo, qui cum febre continenterat, ipse sæpe expertus sum, crisin, quæ quinto die incepit, morbum septimo similiter finivisse: contra, si quarto die eadem crisis apparuit, morbum diutius et traxisse et pejorem evenisse.

Inter eos, qui HIPPOCRATEM secuti sunt, iterum disputatio est, a quo morbi tempore dies numerari debeant: an cum morbus terret, an cum opprimit ægrum? Alii item non numerari quidem dies debere malunt, sed morbi exacerbationem; scilicet: *quæ vero paribus diebus exacerbantur, paribus judicantur.* *)

Ad istius rei medicæ contemplationem nullus morbus opportunior est, quam qui certum initium habet, sive is continens sit, sive idem certas accessiones habeat: perinde ac ipsa febris intermittens. Neque ego unquam a 34 hucusque annis vidi (neque fortassis quisquam alius vidit) febrim intermittentem post duas post quatuor post sex accessiones per se desuisse, sed post impares. *Febres, quæ una die intermittentes, altera superrigent, una cum judicatione ad septimum circuitum durant, u) ex quinque ad septem circuitus durant x) tertiana in septem circuitibus*

*) HIPP. de morb. pop. Lib. I. Sect. 3.

u) HIPP. de morb. pop. Lib. II, Sect. 3.

x) HIPP. de morb. pop. Lib. VI. Sect. I.

ad summum judicatur. y) Tertiaria exacta in septem circuitibus ad summum judicatur, z) Tertiaria exquisita in quinque in septem circuitibus aut ad summum in novem judicatur. a)

HIPPOCRATEM secutus Sydenhamius est, qui asserit, febrim intermittentem, siquidem ea pharmaco non curatur, sponte desistere, ubi ea tantum temporis, quantum continuæ febres ad curationem requirunt, per septem scilicet accessiones, impleverit. Id magis succedit, tertiaria, quam si quartana febris est, magis item ubi vernalis, quam autumnalis ea est. Succedit autem ita sæpe.

Non solum acuti morbi judicantur, sed etiam chronicorum multi ita finiuntur. Verisimile autem est, ideo antiquiores olim medicos sæpius quam nos crises observasse, quoniam generosi auxilii defectu tanquam otiosi spectatores attendere debebant, quid ferat natura, et quo opprimatur. Hodie vero multi ex istis morbis ob id, quod rectum auxilium promptius adhibetur, exitum sine tali crisi habent. Quamvis neque et hoc prætereundum sit, sæpe post morbos etiam, qui per generosa auxilia finem acceperunt, intra convalescentiam crises contingere: quas quidem populares medici non ultra prosequuntur; incurii quid boni natura restituto homini

y) Liber de judicat. §. 4.

z) Lib. Aphor. Sect. 4. Aphor. 59.

a) Coac. prænот. Sect. L.

præstiterit, quem periculo ante eripuisse gaudent. At non inutilis ista naturæ operantis contemplatio est, ut quæ rectam sæpe viam monstrat, cum ad cognoscendos, tum ad curandos morbos chronicos.

Sunt autem multæ atque diversæ febrium intermittentium crises; adeo ut Fracastorius dixerit, vix aliquod morborum genus esse, quod magis suum exitum per crises accipiat, et cum quo ea, quæ antiquiores olim medici de crisis scripta reliquerunt, rectius conveniant, quam hæc ipsa febris intermittens. Hippolitus Albertinus *b*) statuit, nullam febriem intermittentem etiam cum adhibito cortice peruviano absque crisi discedere.

Insuper in ista rei medicæ contemplatione nosse plurimum interest, in febribus cum intermittentibus tum continentibus duo esse crisis genera: alterum febris, alterum materiæ. Sine qua notitiâ nihil recti in febrium curationibus habere licet. Prior crisis ad febriem pertinet, posterior ad materiam: has tertia sequitur, quæ non tam crisis, quam restitutio functionum appellari potest, per quam ea, quæ per morbum intus retenta fuere, postremo, quando post crises ipsas bona valetudo constitit, liberaliter eliminantur. Incipiam a febrium crisi, deinde ad eam, quæ materiæ est, perveniam, postremo ad functionum restitutionem descendam.

b) In act. acad. n. Bonon. 1731.

Et primo quidem unaquæque febris intermittens accessio, ut multæ aliæ continentes longioris curriculi, exitum per sudorem sumit; isque non viscidus neque multum olens est, utpote qui nihil secum trahit, talis sudor febris tantum crisis est: urina, quæ emittitur, non turbida fit, et nulla contenta habet. Ex quæ indicio certo prænosse licet, accessionem; quæ deforbuit, nihil materiæ movisse, ideoque alteram accessionem certo reversuram esse: quæ notitia, ut paulo magis infra dicam, magni in febrium intermittentium curatione momenti est.

Altera crisis materiæ sive fomitis est, cum qua miasma convenit, hæc per febrim movetur, motu aliquantum ex ea conteritur, coquitur; coctaque per sudorem sub accessionis sine expellitur. Ille sudor liberalis est, ex universo corpore rumpit, spissus tenaxque diu supra cutim hæret; odorem ut fermentum panis habet, et linteamina tingit: utique quoniam aliquas et sanguinis et pinguedinis partes, quas humorum omniumque vasorum vehemens agitatio intra ipsam accessionem detruiverat, amistas habet. Inesse autem isti sudori non exiguam materiæ sive fomitis portionem, ex singulari illo fœtore colligere licet, quem febris intermittens sudor tanquam proprium sibi vindicavit, et per quem intermittens ab omni alia febre distinguitur. Nullius autem frugi est, qui in partibus tantum est, et non in toto corpore

erumpit, neque utilis est, qui morbum facilius ferre non facit.

Incerta imperfectaque ista crisis est, scilicet cum qua alia febris persistit, alia quæ per tempus aliquod desit, revertitur, non sæpe alia ex toto desit. Significat autem semper quod febris opportuna ad curationem sit. *Sudor optimus quidem est, qui febrim in die judicatorio solvit, commodus est, et qui levat.* c) *Sudores enim optimi sunt, et celerime febrem sedant, qui in judicatoriis diebus fiunt, et febrem perfecte submovent; boni quibque sunt, qui per totum corpus fientes morbum facilius ferre faciunt. Qui vero nihil horum faciunt, incommodi sunt.* d) Quod si igitur Solanus dixit, se non reperiisse pulsum inciduum ante sudoris eruptionem, in accessibus febrium intermittentium fortassis tempore et accessionum numero falsus est. Ad istam enim pulsus observationem dies aut accessio eligi debet, intra quem febris judicari consuevit: id est, uti supra proposui, tertius, quintus, septimus, nonusve dies sive circuitus. *Sudores febricitanti fiunt, 3, 5, 7, 9, 11, 14, 21 et 31. Hi sudores morbos judicant, si vero non sic fiunt, dolores significant.* e)

c) Hipp. coac. prznor. sect. 3.

d) Liber de judic. vers. 1.

e) Hipp. Lib. de Judicat. Item aphor. 36. Sect. 4.

Similiter urina crassa, quæ turbida fit, et sedimentum lateri trito simile præcipitat, quod aliquantum ex contrita materia in se habeat, verisimile est; ideoque pro critica etsi imperfecte haberi potest. Magis autem indicat, quod febris curationi apta fit. Est autem ista urina febrî intermittenti propria, per quam ut Sydenham monuit, febrim intermittentem, etiam maxime absconditam detegimus.

Altera crisis per ulcera fit, quæ oris potissimum labia, sæpe nares, nonnunquam fauces et ipsam quoque linguamprehendunt, et certius sanitatem promittunt: *Febres, in quibus ulcerantur labia forsassis intermittentes et tertianis perfrigerationes. f)* Hic autem perfrigerare etsi illud HIPPOCRATES alibi damnaverit, idem ac remittere sive minus calere significat, quod paulo magis infra g) scripsit.

Id per commune est: eum vero, ut vulgus sibi persuadet, febris expertem fore, cujus labia exulcerantur, perpetuum non est, nisi ipsa ulcera omnem febris materiam extus trahant: sæpe enim ob id, quod intus manet, febris non omnino tollitur, et ea, quæ confusis accessionibus ante continuabat, per ista ulcera incerta tempora atque spatia distinguitur. Nonnunquam ipsa, etiam quæ post ulcera desijt, iterum, quamvis levissima de causa revertitur, veluti nunc dicam.

f) HIPP. de morb. pop. Lib. VI. Sect. 8.

g) Ibidem Lib. VII. Sect. 1.

AEGROTUS V. Anno 1755 exeunte mense Aprili virginem 43 annorum febris tertiana prehendit, finitaque tertia accessione, ulcera secundum oris labia eruperunt, quæ multum ex febre minuerunt, sic ut ea post septem circuitus ex toto desierit: nihilominus die 25 Maji febris (in quem diem, si continuasset, incidisset) reversa est absque manifesta ratione.

Et profecto ista omnia antiquiores olim medici non ignorarunt; sed sæpe imperfectam istam crisin sæpe etiam omnino sine profectu fuisse dixerunt.

AEGROTUS VI. Nonnunquam vitata febris materia alium locum, cui infedit, demittit, aliamque occupat. Ita ea anno 1757 mense Februario acutum in latere dolorem per accessiones excitavit, exque eo ad guttur atque fauces translata, istas partes vehementer exulceravit, sicque febrim omnino extinxit.

AEGROTUS VII. Si in manibus pedibusve ulcera ex febre fiunt, ambustiones appellantur, a quibus promptam febris curationem HIPPOCRATES promisit: *Amburentes statim ad manum solvantur semper h*) quod quidem perpetuum non est: siquidem cum anno 1753 die vigesimo Octobris mulier proxime post partum febre intermittente quotidiana

h) De morb. pop. Lib. VI. Sect. 8.

exquisita aliquamdiu laborasset, deindeque dextram manum vehementer inflammata[m] accepisset, ex qua orta ampullæ (veluti per ambustiones) ichore plenæ sunt, et diu suppurarunt; nihilominus ipsa febris non omnino desit, sed miõor tantum facta inposterum vagis accessionibus reverti continuavit, donec adhibito cortice peruviano deleta fuerit.

ÆGROTUS VIII. Vidi per tales ambustiones juxta pedes febrim ex toto extinctam fuisse. Anno 1749 juvenis annos 23 natus, febre intermittente aliquamdiu laborabat; quoniam eam medicus, qui corticem peruvianum metuebat, pulveribus absorbentibus frustra agitaverat; orta deinde in pede inflammatio cum ampullis est, postquam æger omnis febris expers evenit. *At amburentes ad manum sordida, siticulosa, in his alvo suppressa gravati exsolvantur. Quandoque vero et rubicunda in pedibus ambustiones eadem significant. i)*

ÆGROTUS IX. Recte vero HIPPOCRATES, dixit, quandoque non semper, rubicundas in pedibus ambustiones eadem significare, siquidem nonnunquam febris, etiam quæ sic decessit, paulo post reversa est. Anno 1755 virgo annos 40 nata a die 31 Martii febre intermittente tertiana laborabat, et exente altera accessione inflammationem cum ampullis ichore plenis in sinistro pede accepit,

i) Coac. Prænot. Sect. I.

quæ febrim omnino dissipavit, nihilominus reversa die 9 et 11 Julii tanquam ordinato tempore febris est: (veluti numeratis, a 31 Martii alternis eo usque diebus constitit) quæ iterum ut ortæ rursus in pede ambustiones ampullæque sunt, desit. An ideo prima ista crisis imperfecta fuit, quoniam primæ ambustiones intra secundam accessionem nempe parem, eruperunt?

Illud insuper hic non prætereundum sed notatu maxime dignum esse existimo, quod ista inflammatio atque ambustio, quæ prima erupit, propterea quod ea communibus remediis, refrigerantibus nempe et emollientibus agitata fuit, longum curæ tempus traxerit; contra vero quod posterior, quoniam ei multo cortice peruviano protinus occursum est, quam proxime deleta ejusdemque ulcera subigo perfanata fuerint, etsi utraque ambustio similiter et Zonam rubram ad inguen usque habuerit, et duram sublividamque cutim, de qua curandi ratione paulo magis infra dicam.

ÆGROTVS X. Neque etiam alia quæpiam ulcera, quæ intra febrim intermittentem fiunt, semper integram valetudinem restituunt. Anno 1753 die 4 Aprilis vir 40 annorum febre intermittente tertiana laborabat. Is post quartam accessionem vomitorio purgatus est, deinde corticem peruvianum assumpsit, qui aliquantum ex febre delevit. Intra istam curationem ortus juxta auriculam dex-

tram abscessus est, qui multum puris et ex auricula et retro eandem effudit; contra expectationem sine profectu: debuit enim in posterum febris ipsa cortice peruviano expelli.

Sunt, qui volunt, febrim intermittente[m] etiam vomitu vel alvi fluxu judicari: perinde ac alia[rum] quæpiam febres continentes ita terminantur. Id obtinet, si initio febris omnis vitiosa materia sive in ventriculo, sive in intestinis residet, nec ex ea quidquam in ipsam sanguinem intravit, sed contra tota sive ore sive alvo excutitur. Vel postquam materia per ipsam febrim cocta in ventriculum in intestina deposita est: fecus purgantia febrim exasperant: veluti paulo magis infra dicam.

Atque hæc de febris intermittentis crisi[m]bus, quæ fiunt erumpendo, sive per evacuationem. Sunt adhuc aliqua, quæ per transpositionem materia[rum] coctarum (metastasin vocant) contingunt: per Ictericum nempe et per alvi tumorem. De quo quidem exitu, quoniam is privatam considerationem sibi vindicat, libro tertio fusius dicam.

Post crises ad eos humorum exitus venio, qui antus per febrim retenti fuere, et excussa febre restitutisque functionibus nunc liberalius erumpere consuescunt. Quos inter memoratu dignum largum illud tenuis urinæ profluvium est, quod omnes fere intermittentes febres sequitur, et de quo quidem an-

tiquissimi olim medici nihil memoraverunt; posteriores vero recte locuti sunt, *k*) atque ab aliquibus pro critico habetur, scilicet excussa febre plurima urina tenuis limpida straminei coloris sæpe sæpius emittitur, sic, ut ea omnem potus copiam et longe superet, et ipse convalescens miretur, quod mingendo plus reddat, quam quidem bibendo accepit.

Verum necquicquam criticum istud lotii profluvium est; cum quoniam ipsum per se febrim non submovet, sed finita febre (sive ea per corticem peruvianum sive per aliud quodpiam auxilium, sive denique naturæ beneficio expuncta fuerit) post octo vel post quatuordecim dies erumpit: tum quoniam ipsa febris nonnunquam post talem exitum revertitur, ubi eandem recte adhibito medicamento non prosequimur: denique quoniam talis urina citius evenit, si febris ipsa citius excutitur: tardius, si recte adhibito auxilio tardius occurritur. Non igitur istud urinæ profluvium pro critico haberi potest; sed bono tantum indicio est; eum, qui ita post febrim mingit, procul ab hydrope abesse; ipsumque hydropem, qui est, per talem exitum finem habiturum esse. Veluti id libro tertio, capite de hydrope, fusius dicam.

Similiter mulierum menstruus sanguinis fluxus, nutricum item lac atque puerperatarum lochia, siqui-

k) Francisc. Torti Therapeut. special Lib. I.

Worbhof observat. de febr. sect. 5. §. 8.

dem ea per febrim intus retenta fuere, expuncta febre iterum erumpunt. Non ea febris crises sunt, sed restitutus exitus. Quodsi autem hi ipsi retenti humores novum quemdam morbum per se effecerint, et deinde erumpant, tunc hi postremi istius sui morbi crises sunt; non febris prioris.

C A P V T V.

Quomodo feбри intermittenti mendendum sit?

Febri intermittenti duplex medendi ratio est, altera rationalis, altera empirica: de illa prius dicam, de hac deinde: subjiciamque quomodo ab utraque peti præsidium debeat.

Et primo quidem, potest vel unaquæque febris intermittens accessio pro febre continua brevissimi circuitus haberi, vel possunt multæ ex his tanquam continua longioris curriculi simul sumi: utcunque sit; recte curandi rationi consentaneum esse videtur, iisdem auxiliis feбри intermittenti, quibus ipsi continuæ occurrere debere: id est his, quæ nimium æstum extinguere possunt, ceu venæsectione, refrigerantibusque remediis, atque tenui victu; donec morbus per se exitum habiturus sit. Verum ista curatio sola successu sæpe caruit.

GALENUS ejusdemque discipuli medicamentis quibusdam datis coctionem moliebantur: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo

sæpius alvum subtrahere volebant. Illud autem vanum erat. Nam et quid concoquere voluerint, et quomodo potuerint, non recte sciebant; neque quo tempore, neque per quam viam id, quod lædere existimabant, subtrahi possit, satis cognoscebant. Imo, quod in his alvum sæpe ducere exitiosum sit, experientia in ipsis curationibus satis docuit. Sic enim et febris exasperatur, et ipsa inveterando malos quosdam corporis affectus inducit. Veluti proximo capite et infra libro tertio ponam.

Rectius alii inter antiquissimos olim medicos operam dederunt, ut excitato vel vomitu vel sudore febrim discuterent: utique, quoniam videbant, sæpe ægros in ipso accessionis principio vomere et inclinata febre plurimum sudare; quod nonnunquam profecerat. Quos inter HIPPOCRATES, tertiana cum esset, iussit, 1) *Radicum quinque folii tritatum acetabuli mensuram ex aqua bibendam, si vero neque sic esset, multa calida loto trifolium et filphii sucum in vino pari aqua amista bibenda præbeto, et reclinato vestimenta multa integito, donec exsudet.* Quartana vero ubi erat, eedem fere remedia at paulo magis dabet. *Apud antiquiores quoque ante Herophilum et Erasistratem maximeque post HIPPOCRATEM fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem sitim-*

1) Lib. de mor. b. II. Sect. 2.

que excitaret. Deinde ubi paulum remitti coeperat febris, aquam frigidam potui dabit; ac, si moveret sudorem explicuisse se agrum judicabat: si non moverat, plus etiam aqua frigida ingerebat, et tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus suillam assam et vinum homini dabit, si non liberaverat, decoquebat aquam sale adjecto, eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret. m)

Alii item febrim discusserunt, cum sub expectatione proximæ accessionis sudorem excitassent: scilicet æger antequam inhorrescere possit, operiatur, fomentisque protinus calidioribus totum corpus circumdare convenit, maximeque involutis extinctis testis et titionibus, aut in balneum deducatur, deturque opera, ut per tempus horroris in solio sit. n)

Quos multi maximeque ex plebe secuti sunt, cum medicamenta sudorifica et potum aromaticum calidum ante ipsam accessionem sumunt, deindeque corpus multis vestimentis tegunt, quæ sudor ante excitetur, quam æger inhorrescit. Siquidem ea quoque assumpta salorem movent, qui horrorem non admittit. o)

m) A. C. Celsus Lib. III. Cap. 9.

n) Ibidem Cap. 12.

o) Ibidem Cap. 12. et 16.

Quæ medicina hodie adhuc recepta a rusticis hominibus est, qui, ubi febre tentantur, spiritum frumenti accipiunt adjecto pipere; vel vinum, in quo cocta ruta absynthiumve est, vel spiritum frumenti cum myrrha, aut nuce moschata amisto ovorum vitello, ante ipsam accessionem hauriunt, et corpus, sive cursu sive labore exercent, ut sudorem ante moveant, quam inallescunt. *Quo die vero febrim expectabit, ante surgere et exerceri, dareque operam oportet, ut in ipsam exercitationem tempus febris incurrat: sic enim sæpe illa discutitur. p)*

Atque in hoc omnis eorum medicina subsistit, qui febrim intermittentem sine cortice peruviano excutere contendunt, quæ quidem tuta videri potest, facilis febris maximeque tertiana ubi est, in corpore puro, quod laxum est, neque sanguine turget: at ubi impurum corpus est, aut sanguine abundat, si juvenilis ætas aut tempestas fervida est, si propter ipsam febrim pleuritis vel lethargus adest, vel puerperarum lochia intus cohibentur; si aliqua inflammatio subest, aut quidam alius affectus ipsi feбри intervenit, utique exitiosum istud medicinæ genus foret.

Quare præstat ad corticem peruvianum confugere, tanquam a quo promptum atque securum auxilium

haberi potest. Neque absurdum est, eidem talia intra ipsam accessionem interponere, quæ omnibus febribus in genere conveniunt. Veluti nunc dicam.

Nempe ubi frigus incipit, æger vestimentis operiatur, et fomentis circumdatus potum calidum aromaticum sorbeat, ut sudet: sic enim universum corpus molle fit, et vasa relaxantur, quo liberalius miasma febrile et transmittere possint, et ipsa minus ab eodem stimulentur.

Contra cum calor inceperit, aqua vel simplex vel cocta potui danda est, adjecta vel nitri vel salis polychrestii crystallorumve tartari portione, cum aliquo syrupo acido; his enim potest sanguis fluidus servari: non autem potum gelidum concedere oportet; posset enim is, quoniam eum bibere etiam ultra satietatem ægri consuefcunt, ventriculum lædere, et sine profectu vomitum excitare: sed aquæ frigus calore frangi et parvis sæpe haultibus corpus impleri debet; sic enim carnes magis molles fiunt, et sudor, per quem febris exitum sumit, citius movetur.

Post, ubi cutis sudore immadefcit, dandus iterum potus calidus est, qui et sudorem liberaliter expediat, et tantum bibendo restituat, quantum sudando amittitur. Cumque satis sudoris amissum erit, reficiendus æger cardiaco est, deinde totum corpus abstergendum, et linteo calefacto induendum; posteaque vestimentis contra frigus munien-

dum. Inest autem isti sudori quidquam fomitis et miasinatis, sicque sanguis quasi despumat. 9)

Atque talia quidem intra ipsam febris accessio-
nem conveniunt. Sequitur curatio, quæ intermissio-
nis tempore adhiberi debet.

Et ante omnia quæritur, mediis inter accessio-
nes diebus æger qua ratione purgandus sit? Alii
enim alvum subducendam esse volunt: alii vomere
cogunt. In qua quidem purgandi ratione mul-
tum cum a plebe tum a medicis peccatur: qui sibi
persuadent, quasi ducendo sæpe alvum impura
quæque extrahi, qualia putant intus in corpore
esse. Verum ego existimo, febre intermittente la-
borantia corpora nulla re magis hodie offendi,
quàm purgantibus pharmacis, quibus profecto
abutuntur. Debet enim ante omnia Medicus at-
tendere ad ea, quæ, qualia, quo tempore, per
quos exitus, et quibus adhibitis pharmacis educere
conveniat.

In qua quidem observatione antiquiores olim
medici scrupulosiores erant, quam novi hodie dic-
tatores, qui quovis tempore et quocunque modo
ægrorum ventres sive sursum sive deorsum pro libi-
tu turbant. *Medicamentorum purgantium res non
ita se habet, quemadmodum vulgo putatur. Eodem
enim medicamento purgantur, et non purgantur.*

9) Sydenham Sect. I. Cap. 5.

Quandoque etiam alia purgat, quam qua purgare soles, r) Quare ante omnia nosse interest, qualia et quo tempore et per quos exitus purgare conveniat. Oportet igitur primum biliosis dare, quod bilem purgat, pituitosis, quod pituitam, hydropicis, quod aquam, atrabiliaris, quod bilem atram. Si vero extra hac purgaveris, qua quidem purgari debent, non purgabis; qua vero non debent ea evacuabis. Quare in utramque partem peccabis. s)

Ne vero in istum errorem incidamus, regulas normamque nobis HIPPOCRATES sapienter reliquit, quas recte sequi debeamus. Nempe, si qualia oportet purgari, purgentur, confert et facile ferunt, contra vero difficulter. t)

Deinde nosse interest, qualia ea sint, quæ purgari oportet: quod item recte ab HIPPOCRATE scriptum est: nempe *concocta medicamentis aggredi oportet et movere, non cruda, neque in principiis, si non surgens, plurima vero non turgent. u)* Quare ante omnia in febrium intermittentium curatione attendendum est, crudane an cocta materia sit, et an corpus ea turgeat. Non autem coqui

r) HIPP. Lib. de medicament. purg. Vers. L.

s) Ibidem

t) HIPP. Aph. 3. Sect. 3. aph. 3. Sect. 4. Item de morb. pop. Lib. VI. Sect. 4.

u) HIPP. aph. 22. et aphor. 25. Sect. I.

folet in principiis materia, obquam rationem in corporibus, quæ surgere non inveni; nihil movebam, sed postea dum coctam materiam esse probabili conjectura computabam, deinde aut vomitorio aut infraducente pharmaco purgabam. Sic enim vel excussa febris est, vel ea curationi aptior evenit. *Asclepiades si tertiana febris est, tertio die post accessionem alvum duci debere: quinto post horrorem vomitum elicere. u)*

Male igitur ægris consulunt, activi illi medici, qui intempestive ægrorum corpora purgare contendunt, atque in posterum sæpe purgare continuant. Sic enim infimi ventris viscera, quæ per se ob febrim satis ægra sunt, male vexant, fatigant; eorum actionem, quæ in omnes fere corporis partes late extendit se, turbant, humores concutiunt, bonosque expellunt; ipsasque febres pertinaces atque contra corticem peruvianum rebelles efficiunt: adeo ut ipsi sæpe mirentur, quod cortex eorum spem atque expectationem fefellerit. Et profecto cortex peruvianus æque impar est, mendendo febre tempore cruditatis, ac cum corpora impura sunt. Illud in ordinatis perinde ac in inordinatis febribus sæpe vidi. En exempla

Anno 1773 autumnno multæ erant febres inordinatæ. Etsi enim post adhibita diversa remedia

u) Celsus Lib. III. Cap. 14.

ipsa etiam urina, quemadmodum juxta sanos homines, nubeculam accepisset, et ægri medicamenta vomitoria alvum laxantia atque ipsum corticem assumissent, tamen nihil ex morbo mutatum est, post eaquam vero multus sudor acidus et olens erupit, et urina turbida evenit, facta ipsa febris ordinata est, et nunc facile submoveri potuit: neque ulli talis reversa est: utique quoniam isto tempore concocta materia erat. *Antiqui medicamentis quibusdam datis concoctionem moliebantur, eo quod crudidatem maxime horrebant, deinde eam materiam, qua ladere videbatur, ducendo sæpius alvum subtrahebant. x)*

Sed non satis est nosse concocta non cruda moveri debere, neque in morborum principiis; sed interest quoque scire, per quem exitum, superne an inferne educi debeant: utique per eos exitus, per quos natura tendit. *Qua ducere oportet, quo maxime repunt, eo ducere oportet per convenientes locos y)* sed etiam istos locos HIPPOCRATES præclare indicavit. *Quibus quidem id, quod sanum est, relinquitur, causa deorsum submissa eos aut purgato — quibus vero non, non. z)* Deinde signa adjecit, per quæ nosci possit, quando materia per superiora

x) A. C. Celsus Lib 3. Cap. 4.

y) Hipp. Aph. 21. Sect. I.

z) de morb. pop. Lib. VI. Sect. 6.

duci debeat, quando per inferiora. Subpurgandi sunt ventres in morbis, ubi purganda materia fuerit. Inferni quidem, ubi confidisse videris: signum habes, si non anxii fuerint, neque capite gravati, et cum calores mitissimi, et cum post exacerbationes cessarint, superni vero in ipsis exacerbationibus. Tunc enim et hi elevantur, cum anxii et gravati supernis partibus fuerint; propterea vero in principii purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus expurgantur a)

Hæc intra diversa anni tempora magis patent: etenim cum per hyemem corpora magis quiescunt, et plus per cibum accipiunt, quam per laborem, atque tempestatem amittunt, utique et sanguinis et succi plus habent, quam æstate: ob quæ infimi ventris viscera humidiora eveniunt, et molior alvus est. Ideo hyeme et vere si purgare convenit, infra ducere præstat. Contra quoniam æstate per calorem atque laborem humorum plus amittitur, quam accipitur, ficciora quodam modo viscera sunt, et humores magis concentrati (maximeque bilis) qui his facile vitiantur; utique hyeme magis infra, æstate vero potius supra evacuare salubre est. Medicamentis purgare oportet æstate quidem superiores magis, [hyeme vero inferiores b)] ob eandem ra-

a) Hipp. de morb. pop. Lib. VII, Sect. 2, Vers 32.

b) Hipp. Aphor. 4, Sect. 4.

tionem graciles et facile vomentes sursum purgare oportet, vitantes hyemem. c) Difficulter vomentes et moderate carnosos deorsum vitantes astatem. d) Adeo enim attentus erat HIPPOCRATES.

Maxime etiam attendendum est, ne in die, quo crises fieri consueverunt, aut natura exitum moliri solet, medicamentum sive sursum sive infra purgans præbeat; quod omnino adversum est, et sæpe exitiosum evenire posset. Ideo antiqui Methodici Asclepiadem secuti reprehendi sunt, quoniam febre laborantibus die tertia quinta et septima medicamenta moventia, qualia purgantia sunt, dabant. Sic enim boni nihil efficere poterant, mali vero multum patrare. *Quicumque jam a febre continua correpti pharmaco usi sunt in diebus paribus, hi nimium purgati nunquam sunt. Qui vero in diebus imparibus medicamento forti usi sunt, nimium purgati sunt. Multi etiam perierunt nimium purgati. Proinde priores medici in hoc maxime peccarunt. Medicamenta exhibuerunt in diebus imparibus et homines peremerunt, non scientes, quod hæc res se ita habet. Humor enim in corpore agroti magis turbatur in imparibus diebus, nimirum corpore humorem ad ventriculum transmittente. Et si quis jam turbatum magis perturbet,*

c) Hipp. Aphor. 6. Sect. 4.

d) Ibidem Aphor. 7.

medicamento immisso nihil miri est, ex talibus hominem perire. e) Quod hic de purgatione in diebus paribus atque imparibus, si continentes febres sunt, HIPPOCRATES monet, idem de paribus atque imparibus accessionibus febrium intermittentium, ut paulo magis supra positum est, censeri debet. Igitur ubi ducere convenit, et nihil urget, altero post parem circuitum die ducere convenit. *Densari vero oportet alvi egestionem morbo ad judicationem tendente. f)*

Quare male consulunt ægris medici, qui spreta tali consideratione, quovis die, et quoties ipsis, sæpe absque manifesta ratione ita placuerit; alvum laxant, aut vomitu vexant. His enim et costionem et crises turbant, et viscera lacescunt, et pertinacem morbum efficiunt, et recidivis obnoxium: veluti experientia sæpe sæpius docuit. Quodsi vero adversas istas purgandi methodos non ubique tanta sequantur mala, est utique, quoniam naturæ vis impetusque quandoque et morbum simul et ipsam adversam medicinam vincit: maximeque cum leniora nostra pharmaca sint, quam quibus veteres utebantur. Qui successus plebejos medicos fallit.

Etsi autem pro his legibus, quæ supra posita sunt, neque quovis die, neque in febrium princi-

e) HIPP. de morb. Lib. IV. Sect. I. Vers 21.

f) Liber de judicatione.

piis pharmaco aggredi conveniat, nihilominus est et
 sæpe quidem, cum populares febres sunt, obtinet, ut
 initio purgare et liceat, et opus sit: scilicet cum
 materia turgat: licet, si fomes novus est, aut,
 etsi is recens non sit, tamen miasma proxime ante
 admisit: sic enim protinus exhibito pharmaco sæpe
 omne ejicitur, totaque febris extinguitur: quod
 in febribus autumnalibus post fervidam æstatem
 magis quam in vernalibus succedit: æstatē, ut sup-
 ra dictum est, superne ducente, vere inferne
 trahente pharmaco. Deinde siquid vehementer
 urget, etiam ante purgare opus est, sine expecta-
 tione coctionis: nempe hos, quos febris ipsa vehe-
 menter lædere potest, tabidos puta, gravidas mu-
 lieres, puerperas, et ætate decrepitos homines: his
 enim febris noxia est. Noxium quoque est, etsi
 tempestas, materia et fomes vomere jubeant, ad
 vomendum cogere eum, qui sanguinem spuerе
 consuescit, qui pulmones ulceratos habet, qui
 hernia affectus est, mulierem, quæ gravis est,
 quæ nimio sanguinis fluxu affecta est: item eum,
 qui crassus, curtoque collo stertens est, et difficul-
 ter vomit; omnes hos deorsum movere tutius est.
 Postremo non magna sed levis noxa est, alvum
 leni pharmaco, quoniam tale hodie variunt habe-
 mus, ante subducere, quam cætera auxilia indan-
 tur; cum quoniam eo impura, quæ subesse et cu-
 rationi obstare possunt, amoveantur; tum quoniam
 tale ante datum neque coctionem neque inposterum

crisin turbabit. Ubi autem febris inveteravit, aut per recidivas invaluit, sæpe purgare non solum vanum, sed et exitiale est: veluti paulo magis infra dicam.

Ut autem plus quam opus est, purgare, febriam exasperat, eandemque pertinacem efficit, ita alvum non satis ducere, cum cocta materia ibi locorum convenit, malum est; neque enim tunc febris etiam cum adhibito multo cortice peruviano ægrum dimittit. Ita ut plurimum in mucosis corporibus contingit, quando ad exitum febrium continentium mucus solvitur, atque in infimo ventre deponitur: aut quando mucosa sanguinis pars quam Serum vocant, intra continentis febris æstum adusta compactaque deinde coquitur, coctaque in infimum ventrem cruce transfertur. Qui eo post continentem febriam deciderunt, et ideo intermittentem acceperunt, eos protinus una aut altera vice purgare opus est; et hi protinus intermittente liberantur.

Quodsi horum nihil antecessit, sed homines ante sani in febriam intermittentem inciderunt, et per se talem mucum coquunt, atque in infimum ventrem recipiunt, horum alvum sæpe pharmaco vacuare opus est. Id est toties, quoties, quod talia cocta intus convenerint, constabit? Conveniunt autem talia sæpe. Ubi id obtinet, corticem peruvianum

offerre noxium foret; sed contra debet febris relinqui et suscipi, quoniam ea coquit, depuratque.

Quod si sine tali causarum atque cricum circumstantia aliquem febre intermittente laborantem hominem accipio, et cruditatis signa adsunt, neque ullum periculum urget, ejus alvum post tres circuitus moveo, scilicet ut per id temporis materia sive coquatur sive solvatur: deindeque post purgatum ventrem, si coctionis signa adsunt, corticem peruvianum præsto; similiter eos habeo, qui passi recidivam sunt.

Male igitur medici agunt, qui absque tali consideratione protinus ægros et vomere et alvum deponere cogunt; deindeque corticem offerunt. Sic enim febrem supprimunt, non expungunt, salutare naturæ conamen coctionem obtundunt atque pessumdant, ægros lædunt, eosdemque recidivis obnoxios efficiunt.

Non solum interest nosse, quo morbi tempore vacuare convertiat, sed etiam quo medio inter accessiones intervallo purgare præstet. Alii sub decessu febris purgare volunt, alii ante malunt, quam febris accedit. Tutius erit, cum febris ex toto desierit: etenim si ad exitum febris vel purgans vel vomitorium datur, possunt ex eo ægri vires, quas febris ipsa satis imbecillas effecit, magis adhuc convelli. Si serius, metuendum est, ne in

ipsam febrim purgatio incidat, summaque in eo perniciēs sit, quod auxilii causa fuit inventum. Multi enim ex his ita superpurgati sunt, et ideo exitiose habuerunt, quoniam et purgatio et accessio febris convenerunt: ita magis contingere potest, ubi febris certum non habet circuitum, aut quando quotidiana longior est, aut ubi accessiones confunduntur. Quare ad id maxime attendendum est ut, cum tertiana mane incepit, et noctu desit, postero die purgetur: si noctu accessit, et longe in diem traxit, altero die purgatio detur.

In quartana vero, quoniam biduum integrum perstat, commodum est postremo purgare.

At in quotidiana febre, si neque tempora remissionum liberaliora sint, neque medicamentum emeticum dare propter alium corporis affectum liceat, inclinata jam febre purgare oportet, motusque ante proximam accessionem narcotico remedio componere. Quod si vero vomitorium ferri potest, illud tutius in remissione assumitur; quoniam id tres tantum horas operatione implet, et finem ante habere potest, quam nova accessio incipiat.

Atque tali quidem cautione opus est, quoties purgandum erit,

Est autem alia etiam de cibis ipsis dubitatio, atque æger qua ratione continendus sit. Alii enim victum tenuem esse volunt, alii veluti Sydenham

carnes ægris concedunt; alii denique cubantis etiam luxuriæ subscribunt, temera in corticem peruvianum fiducia; utpote a quo certum auxilium expectant. Ego quidem ægri vires jejuniò non convellendas esse volo, at ipsam tamen carnem aut ovis aut pisces, aut pastam aut lac aut caseum, aut quæ ceterum digesti difficilia sunt, non nisi quam sanissimo dari debere. Minus enim corrumpitur, quod integrò corpori infertur; *et non pura corpora, quando plus nutries, tanto magis lades. g)*

Sed jurâ carniùm, cremor sive hordei sive orizz sive avenæ, radices, Cichoreum, Lactuca, pruna pomave còcta mediis inter febres diebus cibo dànda sunt. Potest etiam æger sive aquàm sive vini quidquam, ubi non nauseat, sive infusum Théè sive tenue decoctum Caffèe, si sine calore est, bibere. *Quoscunque agrotantes non continenter febres detinent, sed intermittentesprehendunt, his post accessiõnem cibi exhibendi; conjectura facta, nequando a recentis alimento sed jam concoctis cibis febris ingruat. h)*

His ita ordinatis ad febris curationem venio

Qui morbis mederi vult, ante omnia attendat, cognitumque habet, quomodo natura ipsa sibi

g) HIPP. Aphor. decim. Sect. 2.

h) HIPP. de affect. capite 16.

ipsi sufficiens morbos expellat. Etenim *morborum natura medici*. Invenit natura ipsa sibi ipsi aggressiones non ex premeditato, partim velut est nictare, partim vero et ea qua lingua subministrat, et quacunque alia hujuscemodi non edocta natura et nullo magistro usa, ea, quibus opus est, facit. i) Ad id non solum in novis morbis, et quorum indoles incognita nobis est, attendere opus est; sed et in notis atque communibus. Quæ quidem simplex rectaque via norma que nunquam magis a popularibus medicis negligitur, temniturque, quam cum specificum aliquod remedium manu tenent: eodemque omnia pellere existimant, veluti in ipsa febre intermittente: quo autem remedio spreta tali attentione, nunquam recte uti poterunt.

Quare ante omnia ad naturam operantem dirigenda omnis attentio debet et videri, quomodo ipsa ea, quæ contra naturam sunt, coquat, coctaque expellat: quomodo ipsa materiam sive fomitem, qui febris miasma recepit, coquat, quando per febrim chronici morbi materiam coquit, quæ corpora ad coctionem crisinque apta sint, quæ inepta? cum quibus morbis sive ætatum sive tempestatum sive cæterum antiquis morbis febris convenerit, deinde nosse studeat, quid crises impediatur atque hæ

i) HIER, de morb. pop. Lib VI. Sect. 5.

qua ratione perfici queant. Item quibus salubris febris esse possit, quibus perniciosa. Quæ protinus pelli debeat, quam corpori per tempus inesse præstet. Hæc per exempla rectius patebunt, quorum præ cæteris, ne justo longior sim, unum pro singulo casu adducam exempli gratia satis frequens.

Scilicet sæpe obtinet, ut sanguinis crusta inflammatoria in continentibus febribus coquatur, cocta post in infimo ventre deponatur. Hæc si ibi locorum residet febrim intermittentem excitat. Id est quoniam cum ea ipsum intermittentis miasma convenit. Si residentem istam materiam natura per alvum excutit: febris ipsa desistit.

ÆGROTUS XI. Anno 1773 die 28 Junii Cantor febre continente laborabat, quæ ictero judicata est: convaluit. Paulo post incidit in febrim quotidianam, quæ post septem accessiones finem sumsit, excussa per alvum multa mucosa materia, neque passus recidivam est. Utique cocta crusta sanguinis inflammatoria in hepate deposita continentis febris crisis erat. Mucosæ materiæ ex hepate in intestina descensus icteri crises erat, sed et fomes simul, qui miasma febrile admisit; inde orta quotidiana non alia est, pituitæ ratione. Post septem nempe impares circuitus febris desit, expulsa per alvum salubri naturæ molimine, pituita. Neque

passus æger recidivam est: propterea quod ea materia, quæ miasma febrile adniserat, omnis excussa est.

AEGROTUS XII. Illud, et multa talia similia, natura perfecit. Nunc videndum; quomodo ars naturam imitari debeat. Exemplo fit vir annorum 50 temperamenti melancholici, is ad exitum æstatis anni 1778 febre tertiana affectus est. Assumpta Hypecacaantha vomuit, deinde alvum pharmaco subduxit, post corticem peruvianum assumpsit, qui febrem nequicquam movit. Ego ægrum sine cortice esse jussi, sed contra medicamenta refrigerantia præstiti, febrem autem ipsam sivi, ut ea coquat. Post hæc facta duplex tertiana est: cumque existimarem, fatis coctam materiam esse, ægro lenepurgans præstiti; post quod urina turbida evenit et sedimentum lateri trito simile deposuit. Inde minuta febris est. Deinde urina clara evenit, et subsidentiam habuit. Post hanc corticem peruvianum obtuli, qui febrem excussit.

Nihilominus æger male habuit, infirmus mansit, cava tempora habuit, et cutim ex flavo subnigram: utique ab atrabile, quam febris solvit et movit. Ob quam causam gummi Galbani et Ammoniaci ana drachmam, extracti guminatosi Aloes et Myrrhæ ana grana quindecim cum extracto Fumariæ in pilulas sexaginta compegi, jussique, ut ex his æger quinque ter per diem assumat. His per

quatuor fere se, timanas multa mucosa, nigra merraca alvo scesserunt, ægerque melius habuit. Nihilominus æger eodem anno sine causa manifesta bis recidivam passus est: utique ob atram bilem, quæ remansit. Quæ quam proxime sine cortice peruviano desit, posteaquam atra bilis, quæ item per febrim mota fuit, istis pilulis subducta est. Cumque postremo nihil atræ bilis superfuisset, urina sedimentum album leve æquale deposuit; æger integre convaleuit.

In isto ægro atra bilis mota fomes erat, qui miasma febrile recepit: ex ista unione orta febris est, quæ item atram bilem magis movit, solvitque. Ideo inutilis et frustra cortex peruvianus erat. Subducta atra bile febris desit. Reversa est posteaquam iterum soluta atra bilis par erat miasmata recipiendo. Iterumque desit, posteaquam item atra bilis subducta erat. Postremo cum vacuata atra bilis erat, secutum sedimentum album leve æquale in urina est, in posterum absque recidiva.

AEGROTUS XIII, Anno 1775 mense Augusto juvenis Centurio febre tertiana correptus est. Pro more usitato vomitorium primo, deinde purgans pharmacum fuit, corticem peruvianum proxime post. Per corticem subacta febris est, eademque sæpe reversa est. Sæpe corticem assumpsit, sæpe etiam eundem dimisit, propterea quod nihilominus febris sæpe revenit. Modo item

febris modo medicinæ pertæsus omnia, quæ voluit, comedit. Ita diversim traxit in Novembrim usque anni 1776.

Huic decoctum ligni Quassiz præstiti, quod infimi ventris viscera raboraret, et ad agendum apta efficeret. Secuta urina est, quæ sedimentum album leve, æqualé præcipitavit, sicque febris desit. Posteaquam febris desisset, et tale sedimentum sex septimanis urina deposuisset, sano homini corticem peruvianum offerre cœpi, ad firmandam bonam valetudinem.

Multum quoque interest nosse, quæ febres facilem coctionem admittant, quæ difficilem recipiant? Inde celebris illa febrium divisio in vernaes et autumnales venit: vernaes si neque mala vivendi ratione vitiantur, neque iniquo medicamentorum apparatu turbantur, sed caute naturæ relinquuntur, sæpe per se finem sumunt, post quinque aut post septem, ut HIPPOCRATES recte monuit, circuitus. Non solum ita febris vernalis per se ipsam exitum sumit, sed etiam autumnalem quæ antecessit, terminat atque tollit, per quinque item circuitus. Siquidem, si quis febre autumnali tertiana laborat, et ei recte occursum est, neque secuta recidiva per autumnum perque hyemem fuit, sæpe contingit, ut eadem febris Vere revertatur, quæ post quinque circuitus per se finem sumit. Et

tunc homo nulli in posterum recidivæ obnoxius est: quasi febris vernalis reliquias, etsi exiguas autumnalis solvisset, coxisset, coctasque omnino expulisset.

Verosimile est ꝑ ideo febres vernaes præprimis et per se facilius finem accipere, et medicamentis opportunius subigi posse, quoniam corpora Vere molliora humidioraque sunt, et ad coquendum magis apta, quam Autumno: corpora enim, quæ hyeme quieverunt, et quoniam ea intra istud anni tempus ob densam cutim minus transpirant, *) utique plus humorum confecerunt, magis mollia et succo plena evenerunt, etiam facta magis apta sunt ad coquendum, sicque Vere et citius et perfectius judicantur; succulenta enim corpora, ut item Hippocrates ait, melius condoquunt, quam sicca.

Autumnales difficiles sunt, quoniam corpora, quæ ætatis fervor ante sicca effecit, compactos item humores multoque ita acriores reddidit, minus ad coquendum apta reliquit. Nihilominus nonnunquam est, ubi etiam autumnales, imo diversæ speciei febres, similiter ut vernaes per se finem funt. Nempe prout solitaria aut composita febris est, aut favens tempestas, aut secunda ætas aut corporis commode compages est.

*) HIPP.

Hic eas notas adjiciam, per quas didici, quæ febres facilem, quæ difficilem curationem admittant. Itaque 1mo vernaes citius per se finiuntur quam autumnales. 2do Juniorum corpora febris naturæ beneficio citius dimittit, cum horum humores blandiores esse consueſcunt, tum quoniam ipſa molliora et humidiora ſunt, ideoque magis ad coquendum apta. 3to Si ſolitaria febris eſt, neque juncta alteri cuidam ſive chronico ſive tempeſtatum morbo eſt. 4to Si poſt unamquamque trium primarum acceſſionum multus ſudor erumpit, iſque acidum odorem ſpirat, et urina turbida ſequitur, quæ ſedimentum lateri trito ſimile præcipitat. Iſtæ febres aut per ſe finem accipiunt, aut adhibito remedio facile ſubmoventur. 5to Quorum in febribus talis ſudor erupit, et urina iſta turbata eſt: ſi poſt quintam acceſſionem poſt intermiſſionis diem urina clara eſt, et ſubſidentiam habet, hiſ proxima acceſſio non erit. 6to Quorum urina poſt unamquamque acceſſionem clara eſt cum ſubſidentia, et poſt quintam acceſſionem ſedimentum lateri trito ſimile præcipitat, hi judicati ſunt. 7mo Si tertia acceſſio fortior eſt prioribus et multum ſudorem expellit, et ſedimentum lateri trito ſimile præcipitat; ſpes eſt, fore ut quinta ſimilis ſit, et ſi talis ea ſit, febris finem habet. 8vo Quorum urina ſedimentum album leve et æquale præcipitat, hi et febre liberati ſunt, et nulli recidivæ obnoxii.

Contrarium in senibus est, imo Stricta enim et senum corpora minus idonea ad crises sunt, propterea quod minus apta ad coquendum sunt. Ob talem utique causam, veluti ex HIPPOCRATIS scriptis colligimus, senes et atrabillarii ut plurimum male judicati fuerunt. Et quoniam his quartana magis familiares esse consuevit, eandemque ob causam difficulter submovetur, quartanæ ipsi nomen longi morbi impertitum esse verisimile est. 2do Qui mediis inter accessiones diebus non debiles sunt, quasi pridie non ægrotassent, sine signis solutoriis, hi difficulter sanantur, quoniam hi coctionem aut nullam habent, aut non continuam: debet enim coctio, ut bona sit, continua esse. 3^{io} Quorum urina mediis inter accessiones diebus tenuis transparens est, et nihil continet, hi febre difficiliter liberantur, indicio enim est, materiam intus non concoqui. Non concoquitur aut ob corporis debilitatem aut propter siccitatem, aut propter convulsionem. 4to Quorum fomes, qui miasma febrile recepit, intus relinquitur, eorum febris aut inveterascit, aut non tolli potest.

Adque ad ista medicus ante attendere debet, quam febriem ipsam medicamento aggreditur. Post coctionem nempe vel post imperfectas crises cortex peruvianus recte offertur, isque tunc cito juvat, neque in posterum quid mali ægro metuendum est. Est hoc istud febris tempus intra quod ea facile cu-

rationem a diversis remediis admittit; ab amaris, ab extracto Chamæmeli, a diversis corticibus: qui successus suos authores fefellit, qui sibi persuadebant, quasi inter indigenas plantas par cortici peruviano specificum remedium invenissent. Ego sæpe febrim intermittentem cum ea usque huc coctione pervenit, pulvere corticis radice Symplicis, cujus grana decem ter per diem exhibui, perfecte submovi.

Nihilominus cortex peruvianus jure prærogativam sibi vindicat. Eundemque maxime sic do. Nempe medio inter accessiones tempore corticis peruviani pulverisati scrupulum unum unaquaque hora exhibeo, præstatque minutas portiones sæpius offerre, quæ commodius et digeri in ventriculo possint et omnem virtutem edere, quam magnam simul copiam rarioribus intervallis ingerere, aut proxime antè ipsam accessionem duas drachmas (ut olim medici consuêrunt) affatim ingurgitare. Tanta enim portio simul et gravat et difficulter digeritur. Namque cortex peruvianus febrim ante non tollit, quam ipse digestus est, omnisque ejus virtus in ipsum sanguinem intravit.

Neque verum est, quod quidam putant, quasi cortex peruvianus febrim, propterea quod ipsi stomacho medetur, excutiat: sæpe enim materia chronica sive fomes febris in stomacho non residet.

Quod si æger pulverem nauseet, potest is cum syrupo vel in electuarium vel in bolos cogi, aut cum aqua ammisso sale tartari et vini spiritu decoqui & eidemque et odoris et saporis gratia Cinamomum adjici: dummodo istius quidem decocti tantum quot horis assumiatur, quantum ex pulveris scrupulo habetur.

Vanum autem est, corticem peruvianum vel aquæ vel vino infundere, talemque potui dare, sic enim vix aliquid recte extrahitur. Neque præstat subtilissimus corticis pulvis paulo grossiore: quoniam, quod facilius comminui et per angustius cribrum trajici potest, magis ex ligno inersque est. Ad illud autem magis attendendum est, sincerus an cortex sit? Porro absurdum est dicere, corticem peruvianum in intestinorum plicis remanere, eademque vitare. Is enim, posteaquam omnem suam virtutem exiit, alvo emittitur, nullam post se noxam relinquens.

Ubi ob breve intervallum, quemadmodum in quotidianis febribus, duæ tantum corticis drachmæ similiter oblatae fuerint, non multum quidem ex febre minutum erit. Plus vero si latius inter accessiones spatium pateat, intra quod possint aut quatuor aut sex drachmæ unciæ assumi et intus confici.

Quamvis neque et hoc perpetuum sit. Nonnunquam enim, etiam post talem corticis dosin fe-

bris vehementius erumpit, indicioque est, postrema quod ista accessio futura sit.

Neque profecto minuta corticis portio sufficit sed debent ipsæ febris reliquæ, quæ corpori inhærent, imposternum expelli.

Cumque sic magis ad bonam valetudinem processum erit (quæ potissimum post tres corticis uncias juxta octavum decimumve diem contingere consuevit) debet nihilominus cortex peruvianus eadem ratione continuari, non numeratis imposternum diebus.

Et quidem nunc surgerè æger potest; et carnem, propterea quod famem difficulter fert, vel vitulinam vel gallinæam esse.

In his autem iterum cautione opus est: scilicet ut cibus sæpe quidem at parvis portionibus accipiat, quò facilius idem et digeri possit, et ne nimius aut stomachum gravet, aut inconfectus hominem iterum ægrum efficiat: præterea ut omni quaque hora corticis scrupulus continuetur.

Deinde quò magis de bona valetudine constiterit, eo vehementius erit edendi desiderium, usque dum edendo tantundem restitutum fuerit, quantum per febrim atque abstinentiam amissum erat.

Atque intra istud præcipue convalescentiæ tempus largum illud tenuis urinæ profluvium, de quo supra memoravi, incipit, et aliquot deinde

dies continnat; sic omnem potus copiam longe superet. Quod nonnulli Medicinæ Professores pro critico habebant. Non febris ipsius crisis istud urinæ profluvium est; sed aquæ; quæ per febrim intus retenta fuit: indicioque est, quod æger contra Hydropem tutus sit.

Ubi hucusque perventum erit, non ita multo cortice imposterum opus est; sed per bihorium scrupulus dari debet, et potest etiam vinum absque aqua, si ita bibere sanus consueverat, concedi.

Cumque sic magis ad integritatem processum est, redit prior faciei flos decorque; firmantur vires, consuetum laborem homo et libenter suscipit et magis sustinet; urinam quemadmodum sanus emittit, non amplius, quam quæ potui respondet. Nihilominus nondum omnino tuta valetudo est.

Quare adhuc continentia opus est neque nisi vitulina atque gallinacea carne vesci licet; atque tertia quaque hora corticis scrupulum assumere expedit; idque per octiduum.

Deinde bubulam esse, et corticis scrupulum quarta hora ex octiduo: denique tres quotidie scrupulos; tandem duos, postremo unum, semper ad unumquemque ordinem septimanam integram trahendo; sic ut vel octo vel decem vel duodecim septimanæ cortice expleantur: intra quas id, quod ex febre corpori inhæret, expelli possit. Alii altera sep-

timana corticem intermittunt, altera dant; sicque aliquot menses continuant. Alii etiam per annum. Neque multum corticis nocet, sed parum non juvat.

* Non alienum quoque erit, febriū intermittentem, etiam quæ naturæ beneficio decessit, imposte- rum cortice peruviano persequi, nisi bona valetudo ex integro constiterit. *Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli, quod duabus de causis necessarium est: et ut quam primum bona valetudo contingat, et ne morbus, qui remanet, iterum, quamvis levi de causa exasperetur. k)*

Et postea etiam quæritur, finita febre an alvum pharmaco ducere conveniat? Quod aliqui volunt; scilicet ut, siquid noxii intus in corpore remansisset, idem ducendo alvum omne subtrahitur. Id alii jure ut perniciosum repudiant: veluti proximo capite ponam.

C A P V T VI.

Ob quam causam febris nonnunquam difficulter superetur, et cur eadem saepe revertatur?

Nonnunquam febris difficulter, etiam cum adhibito auxilio secedit; aut, quæ decessit, iterum revertitur.

k) CRESUS Lib. II. Cap. III.

Id vel Medici vel ægri culpa contingit. Primo de eo dicam, quod ad Medicos pertinet, deinde ad ægros veniam.

Ob id autem antiquiores quidem ideo reprehendi non sunt; quoniam, cum imbecilla remedia habebant, febres aut difficulter submoverunt, aut necquicquam potuerunt. Propter quem auxilii defectum utique quotidiana, veluti GALENUS memoravit; sæpe eo circuitus habebat, et periculosa erat; quartana autem Medicorum scandalum appellata est.

At ubi febris, etiam cum cortice peruviano vel pertinaciter resistit, vel posteaquam desit, facile reversa est, multi ex posterioribus Medicis curæ vitium in cortice quæsiverunt, quod ipsorum propria culpa contigit, utique qui isto auxilio non recte uti fuere. Inde ortæ diversæ hominum sententiæ sunt: ex quibus alii sibi persuadebant; quasi cortex peruvianus febrim ipsam non omnino excuteret, sed aliquantum ex ea intus relinqueret, ex quo nova iterum resurgat. Alii febrim ex vitiato stomacho esse volebant; quem, quoniam cortex peruvianus emendat, eum ipsi febrim mederi statuebant. Alii adstringere corticem perque eum figi ad tempus quidem febris causam, at non expelli eandem. Rursum alii febres cortice submoveri concedebant; attamen me-

uebant, ne auxilium gravem aliquam noxam homini relinquat, ceu duros viscerum tumores, hydropemve. Ideoque diversa pharmaca ipsi cortici adjecere, per quæ ne noceat, efficere possent. Utiq; operam dederunt, ut per artem corrumpant, quod natura perfecerat.

Id vanum est: nulla enim in cortice peruviano noxa est, et potest iste ab unoquoque tuto assumi, rectiusque solus offertur.

Iterum alii solum quidem corticem ægris, at non satis exhibent, propterea quod timent, ne nimius noceat, ipsaque ægri viscera corrumpat.

Verum hi male metuunt: ista enim vitis, quæ talem curationem sequuntur, non ab ipso cortice proveniunt; sed ob id, quod idem non recte adhibitus est. *Qua profuerunt, ob rectum usum profuerunt, qua autem nocuerunt; ob id, quod non recte usurpata sunt, nocuerunt.* 1) In eo enim vitium residet, quod corticem non post coctionem materię sed intra cruditatem exhibuerint.

Alii initio quidem curationis multum corticem offerunt, deinde vero ubi proxima accessio desit, etiam ab ipso auxilio desistunt. Atque talis erat primis post inventum corticem annis curandi methodus, quam hodie Vulgus adhuc sequitur. Verum sic

febris, quoniam aliquid ex ea intus in corpore remansit, quam proxime revertitur. Ob quem curationis defectum utique Medicorum multis visum est; quasi cortex peruvianus non tam excuteret febrim, quam quidem eandem ad tempus supprimeret.

Igitur febrim, etsi finem habeat, diu persequi ipsumque corticem in longum usque tempus continuare expedit: Scilicet quo morbi reliquiae quae corpori inhaerent, omnes expellantur. Nam *quibus intus relinquuntur, certissima recidiva et celerrima.* m) Et profecto in hoc omnis curationis cardo vertitur

Deinde alii etiam non plebeji Medici, feбри cum medentur, medicamenta purgantia ipsi cortici vel amiscunt, vel post sex septimanas, quo tempore expunctam febrim esse putant, subjiciunt, scilicet ut per ea, siquid noxii fortassis intus a cortice remansisset, idem ducendo alvum omne subtraherent.

At quod mala ista curatio sit, experientia satis superque docuit; propterea quod per eam febris, quae per corticem finem habitura esset, purgante pharmaco exasperatur; et ea, quae desit, iterum revocatur. Similiter etiam Sydenham n) observavit, *levissima catharsi imo enemate lacte et saccharo*

m) HIER. de morb. pop. Lib. II. Sect. 2. Lib. VI. Sect. 2. et 3.

n) Epist. I. responsoria.

febris recidivam imminere, eandemque si non satis cessavit, purgante redire contumaciorem o) aut perniciorem reddi, atque altas magis radices figere p) quin hydropicos fieri, quibus febre intermittente laborantibus alvus pharmaco saepe subducitur.

Sic enim febris saepe revertendo diu trahit, et inveterascit; ex qua mora omnia ista vitia proveniunt, quae longas febres sequi consuescunt. Quemadmodum inferiore libro III dicam.

Quare, ubi in ipso curationis principio satis purgatum est, atque ex his, quae descenderunt, cognitum erit, nihil impuri intus remansisse, statim post signa coctionis cortice occurri debet. Et siquidem ex eo alvus (quemadmodum nonnunquam contingit) laxa eveniat; ea protinus adstringenda est vel narcoïco quodam remedio vel symarubæ pulvere.

Nullam vero in cortice peruviano noxam esse et fusius infra dicetur, et nunc ponam.

AEGROTUS XIV. Initio aestatis anni 1750 vir 40 annos natus febre intermittente tertiana cum affectu soporoso laborabat, a qua convaluisset videbatur, posteaquam corticem peruvianum 20 dies assumerat.

o) Sect. I. Capite 5.

p) Ibidem.

At reverſa ſæpe febris, ſæpe iterum per corticem ſuppreſſa eſt; neque ex toto deſiit. Utique quoniam nec ſatis corticis nec idem ſatis continenter datus eſt.

Quare æger, propterea quod ex recidiva lethargum metuebat, excitato prius vomitu corticem peruvianum integro anni ſpatio continuavit: ſic tamen ut primis quidem diebus multum ex eo, deinde vero quo magis ad anni finem proceſſum eſt, eo quotidie minus aſſumferit. Quam curandi rationem ſecuta præſtans valetudo eſt, ipſumque corpus magis quam ante febrim firmum omninoque roſum evenit.

Ut autem noxium eſt, alvum inter februm acceſſiones aut proxime poſt eaſdem juſto plus purgare, ita malum eſt, nullum neque purgans neque vomitorium remedium ante curationem dediſſe: ſi impura in imo ventre colluvies febris fomes eſt, cum quo miasma convenit; ut tertiana poſſimum ex vitiata bile poſt fervidam tempeſtatem. Tales namque cortex peruvianus non vincit, iſque in impuro corpore, etiam cum multus aſſumitur, non juvat. Et ſiquidem nonnunquam aliquæ acceſſiones poſt multum corticem emanſerunt, nihilominus proximæ revertuntur, iterumque ſuppreſſæ iterum reſurgunt.

Imo talem ob cauſam cortex peruvianus nonnunquam febrim, etiam cum exhibitum unum ſive

purgans five vomitorium remedium fuerit, necquicquam movit; propterea quod multæ adhuc impuræ reliquæ intus remanserunt. Remansisse autem maxime per hæc nosse licet: si æger etiam post multum corticem peruvianum nihilominus per infirmus adhuc fit; si cibos vehementer nauseet; si os amarum habeat, et faciei cutim flavam, si urinam jumentorum urinæ similem emittat; maximeque si post duas aut tres corticis uncias (tanquam a quibus febris desistere consuevit) nihilominus febre aut non omnino aut necquicquam careat.

Huic ante omnia purgantibus auxiliis succurrendum est, donec ex toto purus fit.

Et ex eo sæpe evenit, ut febris, quæ cum multo cortice peruviano finem habere non poterat, deinde posteaquam corpus bene purgatum est, imposterum per se omnis desierit, secutaque ex toto integritas fit. Idque vulgare est.

Nonnunquam impura ista colluvies naturæ beneficio infra secedit, aut ipse cortex peruvianus eandem expellit. Quod quemadmodum in diversis aliis ægrotationibus accidisse diximus, ita juxta febres intermittentes aliquando contingit: utique amara quævis, ut ipse cortex peruvianus, putrida, quæ in infimo ventre resident, movent, atque expellunt.

AEGROTUS XV. Vir 45 annorum febre intermittente tertiana laborabat. Et cum medicamento emetico purgatus fuisset, corticem peruvianum assumpsit.

Mansit nihilominus febris etiam post tres corticis uncias.

Ortum deinde largum alvi profluvium est, vomitusque; per quæ multa impura supra infraque æstiduum excussa sunt.

Etiam post hæc febris continuavit.

Quare quoniam ex his judicabam, multa intus impura superesse, rursus medicamentum vomitorium præstiti: quod, ut multam bilem ejecit, febrem ex toto finivit.

Talis autem febris etiam cum adhibito multo cortice ideo remansit, quoniam ejus fomes intus super erat. Excusso vero fomite desit, vel quoniam miasma materia caruit, cui jungeretur: vel quoniam corticis peruviani virtus, quæ antea frustra in sanguinem intraverat, nunc sine impedimento in eodem agere incepit.

Atque ad illud quidem, quoniam id magni in febrium curationibus momenti est, bene attendi debet.

Deinde etiam ciborum ratio habenda est. Scilicet ob quos, si non satis continentur ægri, fe-

bris et difficulter subigitur, et subacta iterum resurgit: sæpe enim cibus, etiam qui sanis confert, ægros offendit. Verumque est, quod olim HIPPOCRATES dixit: q) *si quis febricitanti cibum det, quem sano exhibet, sano equidem robur, ægro vero morbus est.* Quare neque ova neque carnes inclinata (ut quidam volunt) febre, aut ubi ejus quædam adhuc reliquiæ corpori inhærent, concedi debent; sed expectandum est, donec major in corpore integritas sit: tutius enim talia offerantur post largum illud tenuis urinæ profluvium; quod ut supra memoravimus, indicio est, quam plurimum ex febre excussum esse. *Diatetices maximum est, observare ac cavere, uti in acutis, sic et in longis morbis et febrium intensiones et remissiones, ut tempora caveantur, quibus non oportet cibos offerre, et cognoscantur quando tuto offerrendi sunt: uti etiam quando plurimum ab intensione abfuerint. r)*

Postremo etiam de venæsectione inter authores disputatur: ex quibus alii juvare curationem asserunt, alii nocere, quasi per eam febris aut difficulter medelam admittat, aut ea, quæ desit, facile revertatur. In his autem nihil perpetuum est; sed prout diversæ causæ occurrunt, diversa etiam de venæsectione ratio habenda est. Potest enim ea alios ægros offendere; alios non lædere

q) Lib. Aphor. Sect. VI. aphor. 65, et alibi.

r) HIPPOCR. de victu morb. acut.

Convenit, si corpus sanguine abundat, et calor exsuperat; si accessiones confunduntur, sic ut in calore continuant; aut alius quidam corporis affectus intervenit, qui venæsectionem requirat. In his enim cortex peruvianus possea similiter proficit, ac si vena ante secta non fuisset.

Nocet inclinata jam febre; aut ubi plurimum ex ea imminutum est; aut aliquæ adhuc ejus reliquæ corpori inhærent: sub hoc enim exitu, si sanguis e vena mittitur, febris iterum exasperatur; et ea, quæ decessit, revertitur. Sæpe enim mulieres, e quarum pede, propterea quod menses defecerunt, extractus aliquandiu post febrim sanguis est, iterum in febrim relapsus fuisse vidi. Ob quam utique rationem Sydenhamus venæsectionem, febris tibi intermittens est, damnavit. s)

Sed cur venæsectio, scilicet a qua in diversis aliis febrium speciebus præsidium habetur, contra febrim intermittenti est? an propter defectum sanguinis? utique quoniam venæsectio fomitem non demit, et naturam ad coquendum ineptam efficit. Ita fere persuadet proxima morbi historia.

AEGROTUS XVI. Virgo 36 annorum initio æstatis anni 1752 febre intermittente quotidiana laborabat, a qua post purgantia remedia et corticem peruvianum evenerat: et per tempus aliquod morbi ex-

s) Sect. L. Capit. 5.

pers mansit, ad proximum usque sanguinis menstrui fluxum: at quo tempore is erupit, etiam febris reversa est; sicque per menses aliquot. Donec post multum continuoque adhibitum corticem febris duos menses desisset.

Deinde Medicus venam secari jussit; propterea quod sibi persuadebat, quasi ægra sanguine abundaret. Misso autem sanguine febris eodem die reversa est.

Quare ex meo consilio ægra primo medicamentum vomitorium, post, corticem peruvianum per multos imposterum menses cum pertinacia continuavit, quæ quidem medicina effecit, ut febris, etsi ea quot mensibus cum ipso sanguinis fluxu reversa fuisset, nihilominus mitior atque mitior eveniret, donec post duos menses omnino expuncta fuerit.

An ideo secundum HIPPOCRATEM quibus in febribus quartanis sanguis e naribus fluxerit, malum est r) quoniam ob sanguinis jacturam febris, quæ per se olim curatu difficilis erat, corpori diutius inherendo, noxam eidem reliquit?

Sed nonnunquam etiam ipsa venæsectio, si vel sub expectatione proximæ accessionis, vel quo tempore æger febre inhorrescit, instituta fuit, secundam valetudinem præstitit. Narratum enim ac-

r) Aphor. 5 Sect. 8

cepi a viris fide dignis, quorum alter 70 alter 73 annorum erat, se posteaquam in puerili ætate febre intermittente diutius laboraverant, subito ut secta in ipsa accessione medioque frigore vena fuisset, perfanatos fuisse: neque (quod maxime mirum videri potest) post hoc ipsum frigus incaluisse se; sed deletam protinus et quasi cum ipso sanguine extus fufam fuisse febrim. Neque impostero quapiam febre intermittente ad longam hucusque senectutem laborasse se, donec alterum ex his, cum annum 73 ageret, febris tertianaprehendisset; quam cortice peruviano facile submovit.

Refert quoque LAZARUS RIVERIUS u) mulierem gravidam septimestrem subito a febre intermittente tertiana, qua mensis spatio frustra adhibitis et venæsectionibus et medicamentis laboraverat, liberatam omnino fuisse; cum una ante proximam febris accessionem hora secta vena fuisset. Author novus observationum communicatarum x) febrim tertianam duplicem protinus extinctam fuisse vidit, cum ægri viri vena instante paroxysmo secta fuisset, Ibidemque y) dicitur empiricus febrim tertianam jugulasse; cum in ipso accessionis principio venam secasset. Idem Sydenham vidisse credibile est; qui venæ

u) Observat. centur. IV. observat. 72.

x) Ibidem cent. IV. observ. 83. §. 7.

y) Decerpt. observat. 5.

sectionem febre intermittente laborantibus semper nocuisse afferit, nisi eodem ictu chirurgi gladiolus, quo venam pertundit, ipsam etiam febrim confodiat. z)

Cæterum, magis ad rem pertinet, scire, febresne solæ sint, an alia his quoque mala accedant: id est, num cum multo sanguine calor urgeat, an in aliqua corporis parte inflammatio subsit, ceu Pleuritis, Peripneumoniave aut alius quispiam malus morbus interyenerit, qui venæsectionem exigat, contra vero noxiam fore venæsectionem puto quæ mediis inter accessiones diebus aut ubi multum ex febre jam minutum est, instituitur, quoniam ex ea peior febris fit. Supervacaneum autem esse intra ipsam febris æstum, quæ sine alio quopiam vitio est, sanguinem e vena mittere, quoniam id neque adjuvat curationem, neque febrim repellit: sed fortassis coctionem turbat.

Atque hæc quidem præcipuæ causæ scñt, propter quas et febris difficulter submoveretur, et facile revertitur, et sæpe perniciofa evenit, et ipse quoque cortex peruvianus non vulgo tantum sed et multis medicis male audit; scilicet qui omnia ista vitia in corticem peruvianum conjiciunt, quæ propria ipsorum culpa contingunt. Nam qui ita cum assumpto cortice peruviano male habebant, eos idem cortex, si recte adhibetur, restituit.

C A P I T U L U M VII.

De recidivarum febrium ordine.

Superiore capite causas dixi, propter quas febris intermittens et difficultet submovetur; et sæpe revertitur, hoc proponam, in quem diem ea, si revenit, incidat.

Observavit olim SYDENHAM recidivas febres eundem diem servare, in quem, si absque adhibito auxilio continuassent, incidissent: potissimum, quæ proxime post curationem revertantur. Ob quam causam ut CELSUS a) monuit, *si febris quievit, diu meminisse ejus diei convenit, eoque vitare frigus, calorem, crudidatem, lassitudinem. Facile enim revertitur, nisi a sano quoque aliquamdiu simetur.* Id vulgare est, maximeque si febrim inter et recidivam breve spatium distabat. At post longum temporis intervallum, intra quod constituta perfecta valetudo esse posset, febrim in certum diem incidere magis mirum est. Quod sæpe observavi; et potest id unusquisque experiri, qui febrium dies notabit, et numerare continuabit. Ita VAN SWITEN b) virum vidit, *qui in febrim quartanam recidit, quæ quinque mensium spatio liber et bene antea sanus fuerat.* Id fit, si febris cor-

a) Lib. III. Capite 16.

b) Comment. in Boerhave aph. 757.

tice ante supprimitur, quam ejus fomes coctus est. Quod si vero autumnalis febris recte defuit, et ea nihilominus proximo vere revertitur, ipsa, ut supra monui, post quinque circuitus ex toto finire consuescit, neque revertitur.

AEGROTUS XVII. Ego longiora inter recidivas intervalla notavi. Juvenis 27 annorum die 4 Augusti anni 1749 in febrim intermittentem tertianam incidit; quam vomitu et cortice peruviano ad novem usque menses propulit. Recidit in eandem die 23 Aprilis anni 1750, quam item vomitu atque cortice quam longissime profligavit. Relapsus iterum die 15 Julii 1751 in eandem febrim est, postquam imposterum tutus mansit.

Numeratis autem per omnes istos annos diebus compertum erit, incidisse istas febres in certos illos dies, quos accessiones, si continuassent, habituræ fuissent: et (quod magis mirum videtur) in eandem semper horam undecimam scilicet vespertinam.

AEGROTUS XVIII. Vir 50 annorum initio mensis Septembris anni 1750 febrim intermittentem tertianam habebat; a qua post adhibitum corticem peruvianum liber mansit octo mensium spatio. Deinde vero sub finem mensis Aprilis anni 1751 in eandem hoc ipso die recidit, quo febris accessisset, si medio interea tempore eadem continuasset.

AEGROTUS XIX. Virginem 60 annos natam febris intermittens tertiana die prima Octobris anni 1751 prehendit. Inde liberata est corticis peruviani auxilio: et novem postea menses sana mansit. Recidit in eandem febrim die 1^a Julii anni 1752 post eandemque optime habuit, octo iterum mensium spatio.

Reversa iterum die 4ta Martii et die 13ta Aprilis, et 5ta Maji anni 1753 eadem febris est: alteraque ex istis recidivis versa in continuum est.

AEGROTUS XX. Vir annos 40 natus Viennæ austriacæ die 14 Julii anni 1750 hora 5 vespertina febre intermittente tertiana laborabat, indeque ex cortice peruviano sanatus Hannoveram profectus est, in quo loco aliquamdiu commoratus est, abhinc Moguntiam venit bona cum valetudine.

Anno deinde 1753 die 5ta Augusti hic Moguntiae in eandem tertianam eodemque die eademque hora, quinta nempe vespertina incidit, quæ tempora febris servasset, si suum ea accedendi ordinem non interrupta continuasset.

Mirum profecto est, quod neque longum temporis intervallum, neque lata locorum distantia, neque cæli diversitas istius quidem febris sive ordinem sive diem sive horam mutaverit. Adeo enim diu potest materia chronica cruda in corpore latere, donec mias-

ma iterum admittat, cum eodemque unita febrim efficiat.

Nonne per talia exempla ad credendum deducimur, quasi suum quæque febris privatum fomitem habeat? sic, ut idem miasma cum alio fomite quotidianam, cum alio tertianam, quartanam cum alio efficiat: mutari vero februm accessiones et in alium circuitum ordinari, sic ut ex quartana quotidiana, ex quotidiana tertiana et vice versa fiat; quoties idem miasma in alium atque alium fomitem incidat. Mutari autem ita ipsum fomitem posse sive per ejus materiæ transpositionem, sive per peccata in diætam sive per vitia, quæ febris ipsa inveterando corporis humoribus intulit. Quomodo autem corpus ipsum per eandem febrim vitari possit, libro tertio dicetur.

Cæterum non vehementer frugi ista recidivarum contemplatio est: attamen utilis esse poterit, ubi de morbo, qui incipit, dubitatur, visne febris intermittens an quidem alius futurus sit? In his enim numerare dies oportet; et videre num in diem, qui uni ex prioribus februm accessionibus respondet, morbi initium aut exacerbatio cadat. Quodsi ita inciderit, conjectura erit, febrim, quæ incepit, intermittentem fore.

Quæ vero febris ex toto expuncta est, eam nulla recidiva sequitur.

Denique quantum corticis satis sit, ad febrim omnino excutiendam, illud certo circumscribi potest non potest. Debet enim ejus modo plus, potest etiam modo minus offerri; prout sive febris ipsa sive ægri ætas sive vitæ genus, sive anni tempus erit; maximeque prout fomes vel plus vel minus coctus fuit, aut crises perfectas imperfectasve morbus habuit. Est enim vero maxime simile, recidivas ex eo provenire, quod intus a morbo remansit; illudque omnino minimum sæpe esse, propterea quod multos nonnunquam menses sine noxa ante lateat, quam incrementum accipit, quod possit recidivam efficere. Durissimum item esse talem febris fomitem, ut quem neque mutare valent corporis exercitationes vasorumque atque humorum omnium motus, neque longum temporis intervallum ita benignum eum reddere, ut recidivam non suscitet.

Ob quam causam febris fomitem ante coqui volo, postque febrim ipsam multo cortice quam diutissime prosequor. Et fuerunt, qui me consule istam medicinam sex etiam octo menses imo integrum annum continuarunt. Neque sic unquam multus cortex ullam noxam corpori reliquit: neque verum est, quod post SYDENHAMUM c) BÖER-

c) Sect. II. cap. 5.

HAAVIUS d) credidit, quasi a multo cortice peruviano scorbutus fieret.

Quem vero exitum e corpore coctus ipse febris fomes sumat, et quomodo tunc ipsum miasma iners eveniat, partim superiore capite quarto dixi, partim in fine ultimi libri ponam, nunc ad accidentia descendo.

C A P V T VIII.

Mulier gravida, si febre intermittente labores, quomodo curari debeat?

Gravidis mulieribus, si febre tentantur, citius adhibito auxilio succurri debet: scilicet, *quibus tanto magis omnis observatio necessaria est, quanto magis obnoxia offensis infirmitas est.* e) Quod duabus potissimum de causis necessarium est; et ut quam primum bona valetudo contingat, et ne morbus prolem ipsam præcipitet.

Mulieres enim gravidæ, quæ per se satis pronæ ad vomendum sunt, magis adhuc propter febrim vomitu vexantur, obque eum possunt cum pleno ventre facile herniam accipere; possunt abortum facere, etiam quæ abortite non consueverunt: possunt magnam sanguinis ex utero jacturam pati,

d) De cognos. et curand. morb. aphor 1150.

e) A. C. CÆLUS Lib. I. in præfat.

perque eam foetum ante rectum tempus excutere, maximeque ubi tales matres sanguine abundant. Et siquidem propterea abortum faciunt, is magis in ipsam febriem quam in medios inter accessiones dies incidit. Quodsi vero earum febris etiam ad postremum usque partus terminum tuto trahatur, aut in ipsum partum incidat, aut proxime post partum incipiat, possent nihilominus ob eam et sanguis et lochia, quæ liberaliter fluere deberent, intus retineri, et sive uterum sive cerebrum inflammare. Ipsa vero proles, ubi ob istas causas citius excluditur, proxime aut extinguitur, aut si supervivat, ærumnosæ valetudinis manebit: aut morbum ipsum a matre accipiet. Ita alia proles totam corporis superficiem rubram, canceri cocti instar habuit; alia universam cutim maceratam et veluti ex ferventi aqua adustam, alia similiter febriem intermittentem. Atque solent istæ quidem febres magis eodem die eademque hora matrem simul et prolemprehendere; nonnunquam etiam diversis temporibus accedere; sic ut uno die mater, altero proles ægrotet.

Quare expedit protinus adhibito auxilio occurrere; cum ut morbus, qui est, cito tollatur; tum, ne novum aliquod vitium eidem superveniat: in mora enim periculum est. Ob quas rationes multus cortex peruvianus mediis inter accessiones diebus mulieri dari et deinde post excussam febriem diu offerri debet.

Neque refert, si periculum urget, alvus pharmaco purgata ante fuerit, nec ne: quod, si fieri potest, purgato et febrim submoveto: sin minus febrim ipsam ante purgationem subigito, et expectato, donec mulier pepererit et lochia satis fluxerint. Rectius autem exercitatus Medicus intervallo uti noscit, intra quod cum utilitate purget. Atque ita potest idem auxilium duos, matris nempe et fœtus in utero, morbos submovere.

Et profecto est cortex peruvianus omnium optimum auxilium, tam ad persanandam matrem, quam ad ipsum foetum roborandum confirmandumque, veluti protinus narrabo.

AEGROTUS XXI. Anno 1749 die decima Augusti, mulier 33 annorum et spongiosi corporis habitus, cum quarta vice gravida fuisset, febre intermittente modo tertiana modo quartana laborabat, quæ corporis vires vehementer contriverat.

Post, ubi sex corticis peruviani uncias assumerat, prospere valuit, et partum justo tempore facile et fere sine labore emisit, cui ad priores edendos chirurgi auxilio opus fuerat. Simul erat ista quidem proles et corpore major prioribus et viribus firmior atque hilarioris animi.

AEGROTUS XXII. Anno 1749 die 30 Novembris mulier 35 annorum, spongiosi corporis habitus, et quæ ante septem annos ultimo pepererat,

inordinatam febriſ intermiſſentem habuit, cum ſumma corporis debilitate, vomendi deſiderio, acuto capitis dolore, atque extrema ciborum nauſea.

Huic nulla quidem de graviditate ſuſpicio erat, donec poſt quinque meſes ita per vitam foetus conſtitiffet.

Hæc adepta bona valetudine corticem peruyianum tres meſes continuavit, deindeque ad exitum noni meſis prolem ſanam fortemque, multo minore quidem ac ſolebat cum labore, enixa eſt.

ÆGROTUS XXIII. Anno 1750 die 27 Aprilis mulierem præpinguem annos 26 nãtam cum ad nonum graviditatis meſem perveniſſet, febris intermiſſens tertiana, exque ea Icterus prehendiſ. Acceſſere ventris tormina, magis adhuc vehementiã ubi intenta febris eſt; ob quæ metuendus abortus erat.

Huic protinus multo cortice obveni ad graviditatis exitum uſque, ita reſtituta mulier prolem perſanam et minori quam cæteras cum labore emiſit.

ÆGROTUS XXIV. Similiter mulier gracilis et grãvida a febre intermiſſente per corticem revenit; deindeque juſto temporis termino puerum ſanum vegetumque peperit.

C A P U T • IX.

Si nutrix febre intermittente sentetur?

Minus quidem nutricibus quam gravidis mulieribus pernicioſa febris intermittens eſt. Nihilominus etiam his omni cura opus eſt; nempe et ne lac amittant, et ne per id, ſi conſervent, ipſi alumno febrim inſtillent.

Sæpe enim ob febrim uberâ concidunt; nec niſi tenue ſerum continent; sæpe etiam omnino emarceſcunt; nonnunquam lactis fatiſ ſervant

Si lactis fatiſ manet, poterit per id alumnus febrim fugendo accipere; et ſimili, quo nutrix ipſa, tempore acceſſiones habere; aut iisdem quidem acceſſionibus at diverſo tamen tempore tentari; aut denique diverſa febre laborare, veluti alumnus tertiana, nutrix quartana, et vice verſa. Nonnullos tale lac necquicquam offendit, idque perrarum eſt. Vix enim alumnus ex ægra nutrice lac impunè fugit,

Minus autem alumnorum imbecilla quam adultorum robuſta corpora febrim ſuſtinent; tum quoniam magis obnoxia imbecillis quæque offenſio eſt, tum quoniam amarum auxilium corticem reſpuunt, obque id febris ipſa inveteraſcit, et per moram ad hydropem trahit: qui item medelam difficulter admittit, propterea quod longam curationem requirit,

quam vix tales infantes omnino exequantur. Ob quam causam multi ex his conteruntur.

Quare alumnus, ut nutrix febre intermittente laborare incipit, protinus demi, atque alicui alteri sanæ mulieri dedi debet; ne febrim ab ægra nutrice accipiat, aut si satis ætate provenerit, omnino ablaçtari; quodsi autem lactando opus esset, debet ipsa nutrix adhibito cortice peruviano ante curari, quam suum alumnus iterum recipere. Quamvis neque et ista severitate opus sit; potest enim post suppressas duas aut tres accessiones alumnus eidem suæ nutrici tuto reddi; modo attendatur, ut nutrix multum corticem peruvianum, etiam fugata febre, imposterum assumere continuet. Sic enim aliqua medicinæ portio trans nutricem, quam simul integram efficit; cum lacte in alumnus ibit, eundemque tutum præstabit. Ad id autem opportunum tempus erit, ubera; quæ ex morbo tenuerunt ante habebant, ubi sincero iterum lacte abundant; aut quo tempore si nihil ex lacte ita amissum fuerit, excreta jamjam multa tenuis urina est; scilicet per quam ut supra memoravimus, scire licet, quam plurimum ex febre minutum esse.

At si alumnus febrim ipsam a nutrice jam suscepisset; debet is suæ nutricis ubera, si lac habeant, fugere; simul et ipsa nutrix cortice peruviano curari. Sic enim alumnus ex amaro cortice sua-

vem medicinam trans ubera accipit; quod sæpe profecit. Quæ res, si forte non succedat, debet ipse cortex ipsi infanti offerri.

Quo vero auxilio lac, si deficiat, revocari; aut puerperarum lochia, si a febre intus retenta fuerint, vel excitari vel promoveri queant, infra **Libro III, capite VI.** fusius ponam.

FINIS LIBRI I.

OBSERVATIONUM
MEDICINALIUM

DE

FEBRE RICKETS

INTERMITTENTIBUS.

LIBER II.

CAPUT I.

Acutus dolor capitis, si febris intermittens est?

Nunc ad eas febres veniam, quæ incertæ sunt, et sub mendaci alterius cujuscumque affectionis larva latent; ob quam et difficulter cognoscuntur et possunt Medicum facile fallere.

Hæ quoniam magna et communia ordinatæ febris signa non retinent, debent per paucas et parvas notas dijudicari, sæpe per tales, quæ nullius fere momenti esse videntur. Aliam enim ex hoc, aliam ex illo signo, aliam quoque ex singulari aliquo indicio dignoscet: quemadmodum unamquamque suo loco ponam.

Primo de ea dicam, quæ est in partibus, deinde ad illam descendam, quæ in totis corporibus est. Orsus ab hac, quæ solum caput occupat.

Hæc vel totum caput, vel aliquam ejus partemprehendit, et cæterum corpus liberum relinquit, inque eo loco vehementem dolorem excitat. Cum isto dolore alii non frigent, non calent, non sudant, cibos non nauseant, urinam quidem rubram at sicæ sedimento emittunt: alii calorem, sitim, deinde sudorem, fordidas fauces nauseamque habent, atque urinam crassam, quæ sedimentum lateri trito simile præcipitat, reddunt. Dolor ipse per certos circuitus, ut quæque febris intermittens modo occupat, modo iterum dimittit, eum dolorem cortice peruvinao medicare convenit. At ubi idem certa accessionum tempora non servat, sed modo breviora modo longiora spatia intermittit; debet utique per sudorem per urinæ sedimentum perque cæteras notas distingui, per quas febrim ipsam nosci posse supra diximus.

Talem febrim VAN SWITEN topicam appellavit *f*) et ipsa non infrequens est. Veroque maxime simile est, eam aliquando per consensum esse, quando corrupta bilis in ventriculo resider: aliquando etiam sine tali bile, ubi materia chronica

f) Comment. in Boerhave aphor. 757. pag 534.

sive fomes uni tantum capitis parti inest, in qua miasma febrile cum fomite convenit.

AEGROTUS XXV. Anno 1748 mense Junio Virgo 36 annorum acutum in sinistra capitis parte dolorem habuit, qui hora nona matutina incepit, et post quartam vespertinam desit, sicque per certos circuitus. Medis inter accessiones temporibus requies erat, et noctu somnus.

Intra istum dolorem sinister oculus multum protuberabat, cum rubore et lacrymis. Arteria autem angularis juxta affectum oculum ut et caeterae universi corporis omnes arteriae neque celerius neque frequentius quam cum integra valetudine pulsabant. Neque frigus ante neque intra dolorem calor, neque sitis, neque secutus sudor est, neque urina quemadmodum ab aegroto homine; etiam cibos aegra, si ita per dolorem licuisset, comedere potuisset, ipsae quoque cum secretionibus tum excretionibus nullo neque accessionum neque intermissionum tempore defecerunt, sed, quemadmodum sanis corporibus convenit, continuarunt.

Huc aegrae, quo tempore requies erat multum corticem peravianum praestitit, qui quam proxime dolorem excussit.

Similis dolor mense Majo anni 1752 eandem capitis partem quinque dies affecit, iterumque post assumptum corticem decessit.

Similiter acutus cervicis dolor, qui juvenem vesperi quasi per certum circuitumprehendit, et mane dimisit, promptam a cortice peruviano curationem recepit.

Neque medicamenta purgantia multa, emplastra vesicatoria, venæsectiones, hyrudinesve, diversaque alia remedia, quæ diversi medici proposuerunt, virum duasque mulieres juverunt, ubi tali capitis dolore tentabantur: juvit autem quantocius cortex peruvianus, quem posthæc obtuli.

Nonnunquam cum tali capitis dolore urina sedimentum lateri trito simile præcipitat; perinde ac in febribus, quæ toti corpori inhærent.

ÆGROTUS XXVI. Anno 1751 Vir fortis et magni animi extremo dolore excruciabatur, qui per certa tempora accessit, sinistramque capitis partem hora octava matutina occupavit, post secundam pomeridianam iterum dimisit; deindeque noctem liberam reliquit.

Intra istud tormentum sinister oculus intumuit, rubrum colorem accepit, et multas lacrymas emisit: nihil autem ex pulsu vel juxta carpum temporave aut secundum affectum oculum in arteria angulari mutatum est. Nullus etiam neque calor neque sitis neque sudor aderat: valuit etiam edendi desiderium: at vero urina sedimentum lateri trito simile præcipitavit.

Huic, quoniam suus eum Medicus pharmaco ante purgaverat, protinus corticem peruvianum, quo tempore dolor non pressit, obtuli: sicque eundem quam proxime ad integritatem perduxi.

AEGROTUS XXVII. Nonnunquam talis dolor, ut alix quædam febres, continuat, neque per intervalla intermittit, sed per tempora exasperatur. Anno 1762 die 30 Augusti viro 40 annos nato, quasi ex febre intermittente ciborum nausea erat, calor, os amarum, noctu plurimus sudor, et urina rubra, qua sedimentum lateri trito simile præcipitavit.

Ob quæ præstitum medicamentum vomitorium est; quod, ut plurimam bilem excussit, multum et ex calore et ex sudore minuit. Post hæc ortus vesperi juxta utrumque nervum orbitarem superiorem acutus dolor est, qui hora quinta vesperi incepit, et totam noctem continuavit, interdium vero aliquantum remisit. Sicque per certos circuitus.

Hujus doloris impatiens æger ex consilio (quoniam id ab unoquoque facile acceperat) sibi venam juxta pedem bis secari et nuchæ emplastrum vesicatorium imponi, caputque cataplasmate foveri jussit, medicamentum item narcoticum sæpe assumpsit, omnia sine profectu.

Eum triduo post cortex peruvianus sanum reddidit.

Talis quidem febris propterea quod dolor certum circuitum servat, facile ab unoquoque intelligitur. At ubi non servat, sed contra confusis accessionibus continuat, aut vago modo, incedit, aut incerto tempore intenditur, difficilis cognitu est. Ubi id obtinet, debet morbus per eas notas, quas superiore libro posui, nosci.

C A P V T II.

Febris intermittens Caræ causa.

Nonnunquam in longis febribus contingit, aliquo somno demergi, per periodos, quod quidem sæpe evenit in quotidianis febribus et hemitritais, nonnunquam etiam quartanis. g) Id viris plethoricis atque juvenibus, et his qui juniores sunt, pueris nempe obesius item, siquidem febre tentantur, contingit.

At nonnunquam etiam Carus sive in prima sive in alia quapiam febris intermittens accessione prehendit, ægrosque nisi protinus succurritu, quam proxime extinguit. Quemadmodum RICHARDUS MORTON *h)* et THOMAS SYDENHAM *i)* olim notarunt: et FRANCISCUS TORTI propoluit,

g) AETIUS Lib. VI. cap. 3.

n) Pyretol. exercit. 4. 5. 9. et histor. 25. et 26.

i) Epist. I. respons.

huic vitio, qua ratione obveniri debeat; quos
GOTTLIEB WERLHOF *k*) recte secutus est.

Non infrequens ille affectus anno potissimum
1749 et anno 1750 hic locorum fuit, qua tempe-
state febris intermittens popularis erat, ex his ægris
eos, tantum memorabo, quos ipse curavi, subji-
ciamque quid in istius morbi curatione observando
attigerim.

AEGROTUS XXVIII. Anno 1749 die 16
Octobris vir 50 annos natus robusti corporis habi-
tus, os amarum, ciborum nauseam, sitim, et va-
gum sæpe sudorem accepit, sensum item reple-
tionis etiam post paucos cibos.

Ex assumpto protinus medicamento vomitorio
bene habuit: altero die exigua febris venit, tertio
requies. At quarto die adeo vehemens circa horam
quintam vespertinam febris accessit, ut extremas
ejus furias deliriaeque componere neque larga san-
guinis missio potuerit. Neque multum nitrum,
neque per noctem satis continere hominem tres viri
valuerint. Secutus postero die Carus est, qui
ægrum quinque et viginti horis omni adeo sensu
privavit, ut is neque parata ex foliis Tabaci et
sale gemma enemata, neque admota naribus fortia
odoramenta neque indita acria medicamenta neque

k) Obserr. de febr. Hannoveræ 1745.

etiam applicata emplastra vesicantia quidquam per-
ceperit,

Sexto die mens rediit, ideoque intra breve spa-
tium, quod superat, unaquaque hora corticis peru-
viani drachmam ægro præstiti; sicque quam proxi-
me bonam valetudinem restitui.

Similiter futorem unum et mercenarium alte-
rum, quos Carus ex febre tertiana sub finem æstatis
anni 1757 prehenderat, promte adhibitus cortex
peruvianus eripuit.

In eo autem omnis salutis cardo vertitur, ut
medio inter accessiones tempore quam plurimum
corticis offeratur: id est, tantum, quantum par
est, feбри protinus excutiendæ. Hic enim breve
spatium est, intra quod si non omnino occurritur,
æger extinguitur. Neque debet humorum sive
coctio sive evacuatio expectari. Ad id enim non
fatis temporis patet.

Non solum ad febrim, quæ incipit, quasi ob
cruditatem materiæ Carus accedit; sed et ad eam,
quæ diu infedit, et nullam periculi suspensionem
ostendit.

Ita duos viros, qui febrim intermittentem per
annum traxerunt, postremo Carus corripuit; ho-
rumque alterum 24, alterum 18 horis profundo
sorno demersos detinuit, ex quo medicamentorum
vi erepti cum fuissent, citius adhibito cortice peru-

viano convaluerunt.

Tutius est, febrim, ubi hæc alterius cujuscumque morbi curationem non promittit, protinus expellere; maximeque si æger sanguine abundat, aut senilis ætas est; aut aquosi humores exuperant.

AEGROTUS XXIX. Anno 1753 die 12 Junii vir 60 annos natus, crassus, præpinguis, phlegmaticus et vorax, intra primam febris tertianæ accessionem nimium dormivit, altera accessione inexpugnabilem pæne dormiendi necessitatem habuit. Quare, quoniam metuebam, ne proxime Carus superventret, duplicata corticis Peruviani portione febrim citius excussi, et hominem tutum præstiti. Et profecto in tali febrim circumstantia festinare juvat. Est enim incertum id, quod proxima accessione futurum est. Alia enim febris citius in primis accessionibus necat; alia post multos circuitus, quo tempore periculum longius abesse credimus, jugulat. En exempla.

AEGROTUS XXX. Anno 1749 vir 38 annorum febre intermittente laborabat; quam periculo vacuam medicus putabat. Is tertia accessione lethargicus evenit; neque potuit cum quisquam sive fricando sive scalpendo sive vellicando sive acris enematis, sive emplastris vesicatoriis excitare; contra vero intra multum calorem atque sudorem expiravit. Similiter Carus mulierem decimo febris

die extinxit: alteram octava accessio præter omnem expectationem delevit. Credibile est, hos ita succubuisse; quoniam cocta per febrim materia translata in cerebrum est.

Perpetuum igitur non est, quod olim HIPPOCRATES 1) dixit, febris intermittens quod absque periculo fit.

CAPUT III.

Febris intermittens Ophthalmia.

Si a febre intermittente oculus inflammatur is nullam nisi a cortice peruviano medelam admittit.

AEGROTVS XXXI. Medio autumno anni 1750 mulier 45 annorum febre intermittente exquisita laborabat: quæ post aliquos circuitus sponte decessit. Post dexter oculus subito dolere, rubere, inflammari atque tendi cœpit, ob quæ missus e vena sanguis est; præstita potio antiphlogistica decoctumque refrigerans et fomentum calidum, vapor item aquæ tepidæ ad læsum oculum: omnia sine profectu: Crevit enim tumor circum, palpebras claudens, inque oculo id quod album esse debet, atro sanguine suffusum est.

Cum his ægra os amarum habuit et urinam crassam cum sedimento lateri trito simili, ut in ipsa febre emisit.

1) De morb. populæ Lib. I. Sect. 3.

Ob quæ et quoniam iste quidem affectus proxime post febrim incepit quasi eo translatus fomes fuisset, rejecto omni prioris curationis apparatus multum corticem peruvianum præstiti, qui oculum biduo post integrum effecit.

Similem Ophthalmiam MORTON *m*) narrat, verum quam paulo aliter curavit.

C

CAPUT. IV.

Febris intermittens, qua pleurisidem mentitur.

Nonnunquam acutus dolor lateris ex febre intermittente est; isque per certos circuitus etprehendit et dimittit.

Hic quoniam certum circuitum servat, debet utique ut quæque febris intermittens cortice peruviano expelli. Talem dolorem tertianæ, nonnunquam etiam quartanæ supervenire FERNELLIUS *n*) et qui ejus scriptis notas adjecit author *o*) reliquerunt, et RICHARDUS MORTON *p*), quod nullam nisi a cortice peruviano curationem admittat.

Id magis adhuc per hoc constat, quod nonnunquam idem dolor latus subito relinquit, atque in

m) Tractat. de morb. acuti cap. 9. hist. 16.

n) Method, curandi febres cap. II.

o) Ibidem Lib. IV. cap. 15.

p) Tractat. de morb. acuti, cap. IX. hist. 20.

oris labia conjicit se, eademque exulcerat, qualera exitum multæ febres intermittentes sumere consuefcunt.

AEGROTUS XXXII. Anno 1753 die 14 Maji vir 50 annorum atque ob malam nimium bibendi consuetudinem, vitiatæ corporis habitus horruit deinde incaluit, simul et acutum in sinistro latere dolorem accepit, ob quem missus e vena sanguis præstitaque talia auxilia sunt, qualia pleuriticis convenire dicuntur. Finita accessione, quæ diem traxerat, multus sudor olens erupit, urinaque sedimentum lateri trito simile præcipitavit. Deinde per diem requies erat.

Altera accessione ulcerari labia cœperunt: ad quæ versa morbi materia cum fuisset, ea latus dolore vacuum et hominem febris expertem reliquit. Utique febris fomes in latere residebat, ibidemque miasma cum eo convenit, et febrim excitavit: febris ipsa fomitem movit, eundemque in labia transtulit ex his abscessurum.

At ubi talis morbus in dolore atque calore continuat, neque per certa tempora intermittit, difficulter cognoscitur.

Is anno 1751 et 1752 multos Moguntia civisprehendit, aliquosque ex his, maximeque qui læsos ante pulmones habebant aut vitiatæ cæterum corporis habitus erant, extinxit. Alii etiam robusti homines vel in vitæ discrimen inciderunt, vel

oppressi sunt, ob id quod corticem peruvianum non acceperunt, sed communibus tantum auxiliis usi sunt. Nonnulli naturæ beneficio evenerunt. Multi posteaquam morbus diu traxit et deposita Pleuritidis larva in certos circuitus distinxit se, sanati sunt.

Hic morbi, qualis ea tempestate fuerit, faciem paucis describam. Initio frigus erat, deinde calor continuus ad morbi exitum usque. Cum ipsa accessione ortus acutus magis in sinistro quam in dextro latere dolor est: fitis magna, nausea, et sæpe vomendi desiderium, accessit delirium, ubi ægri oculos, veluti fomnum capturi clauferunt; intraque idem delirium iterum vigiles evenerunt. Arteriarum pulsus frequens et celer erat: maximeque quo tempore intenta febris est. Continuus per confusas febrium accessiones calor erat: ipsæque exacerbationes magis quotidie quam tertio die nunquam quarto advenerunt: intraque istas exacerbationes ferox delirium, æstus, corporis agitatio, inquietudo, atque præcordiorum angustia ægros agitabant. Inter hæc acutus lateris dolor, ut cæpit, continuavit, neque in febrium remissione quicquam inclinavit se. Per istum dolorem tussis vehementer urfit; quæ modo nulla, modo pauca, modo etiam multa sputa, five alba five sanguine tincta traxit; eademque modo protinus ab ipso morbi initio eduxit; modo tardius; post quintum scilicet diem emolita est;

modo etiam horum omnino nihil. Neque item melius habuere, qui multa, quam qui pauca sputa reddidere. Etenim ipsa quoque expectoratio nequicquam profecit. Supervenit tertio (nonnunquam etiam altero nonnunquam quarto) die largum alvi profluvium; quod multa aquosa, putrida cadaver olentia tres aut quinque dies, nonnunquam longiore tempore infra traxit, atque ægrum per imbecillum reliquit. Vixque aliquis istius alvi fluxus expers mansit,

AEGROTUS XXXIII. Anno 1751 vir macer 36 annorum, post febriem quartanam quam diu traxerat, aurigine tinctus est. Deinde febris expers bene habuit, et cibos vehementer desideravit. Non multum post temporis, die 4 Januarii acutum in sinistro latere dolorem accepit, cum frigore et magno deinde calore; tussis etiam acerba pressit. Accessit vesperi delirium, intraque id æger corpus inquietum habuit, et quaquaversum projecit,

Ob quæ missus protinus e vena sanguis iterumque missus est; et præstita medicamenta refrigerantia sunt, fomenta item emollientia supra affectam partem. Nihilominus ex dolore atque delirio nequicquam intra noctem minutum est,

Erupit altero die plurimus sudor olens; mens rediit, urina sedimentum lateri trito simile præcipitavit; lingua sordida erat, ciborum nausea, et

dentes glutinosi; quemadmodum post febris intermittens accessionem. Inter hæc et calor magnus, et multa sitis, et acutus dolor, ut ante cœperunt, continuarunt. Accessit largum alvi profluvium, quod multa putrida, cadaver olentia quinque dies excussit et ægrum perimbecillum reliquit.

Obquæ signa, quoniam ea feбри intermittenti propria esse videbantur et febris ipsa non diu antecessit, corticem peruvianum per minutas portiones breves inter caloris remissiones præstiti ad duas uncias usque.

Hic necquicquam movit: etenim mansit idem acutus lateris dolor, mansit acerba tussis, quæ nihil emolita est, accessit idem major calor vesperi, eadem noctu deliria fuere, inquietudo eadem præcordiorum anxietas, mane similis sudor, deinde urina crassa; post rectior mens, intercessit largum alvi profluvium, quod ægri animum sæpe depressit; atque vires vehementer convulsit.

Ad exitum quinti diei clausa alvus est; nono die post quinque corticis uncias, æger omnis doloris, caloris, atque sitis expertus convaluit, noctu quievit, urinam limpidam emisit, cibos desideravit; deindeque vires omnino recuperavit.

Multi proximo vere, quo tempore popularis iste morbus evenit, similiter decubuerunt: et siquidemhorum alicui ulcera juxta oris labia crupe-

runt, is protinus doloris, etiam qui vehementer in latere pressit, expers factus est.

At peior morbus vere anni 1752 erat, quoniam is nulla febris intermittens indicia habuit, sed in calore uti cœpit, etiam absque remissione continuavit.

Initium cum frigore et acuto lateris dolore erat, quem calor urens excepit simul et nausea, accessit sitis cum magno frigidam bibendi desiderio; quam ubi ægri biberunt, protinus eandem vomitum rejecere: lingua arida evenit, tussis acerba et spiritus difficilis; vigiliæ, deliriumque ferox mentem exagitabant. Inter hæc sæpe sudor erupit. Supervenit altero tertiove die putridum alvi profluvium, quod per multos dies trahens ægros maxime imbecillos effecit. Cum his præcordiorum angustia, inquietus animus et corporis agitatio ægros sæpe exercebant. Sputa alii multa vel alba vel ruffa vel cœrulea vel sanguine tincta liberaliter ejecere: alii nihil horum sed insani tussendi necessitate vexabantur. Arteriarum pulsus frequens, exilis, sæpe inæqualis erat; nonnunquam ipse defecit. Et ubi aliquantum quidem morbus inclinavit se, nonnihil ex delirio atque sudore minutum est; necquicquam vero mens ex toto constitit.

ÆGROTUS XXXIV. Anno 1752 vir 40 annorum die 16 Aprilis post comestiones potum

atque iram noctu inhorruit; simul et acutum in latere dolorem accepit, cum summo calore, siti inexplebili, magna spirandi difficultate et atroci tussi. Supervenit altero die largum alvi profluvium, quod multa putrida excussit, et corporis vires vehementer contrivit. Accessit, pertinax delirium cum vigiliis, lingua aspera evenit, dentes ficci et vox clangodes.

Cum istum quidem ægrum tertio die accepissem, protinus sanguinem e vena iterumque et altero item die misi; Julapia amisto melle et nitro atque decocta emollientia imperavi, quæ liberaliter biberet: impositaque affecto lateri fomenta emollientia sunt. His aliquantum quidem ex morbo necquicquam autem ex periculo minutum est,

Post, cum morbus aliquas febris intermittentis notas monstrasset, multum corticem peruvianum superioribus auxiliis adjeci, qui ægrum 14 intra dies restituit,

Simili curandi ratione multos imposterum ægros, quos hic recitare nimis longum foret, eripui.

Potuit quidem istud alvi profluvium, quod omnes tales ægrosprehendit, metum incutere, cum quoniam ægrorum vires, quæ per se satis imbecillæ erant, vehementer contrivit; tum quoniam assumta medicamenta protinus inconfecta infra excussit, sicque corpus auxilio destituit. Quæ res difficilem

et fatis longam curationem effecit. At multum tamen ad bonam valetudinem contulit, ob id, quod impuram colluviem, quæ circum præcordia coiverat, extus traxit. Verumque est, quod olim HIPPOCRATES q) dixerat: *Quibus in febris dolore lateris fiente alvus multa aquosa ac biliosa egerit, hi allevantur.*

Rectius utique in his adhibito protinus medicamento vomitorio occurri potuisset: ex eo enim morbus et brevior et curationi magis opportunus factus fuisset. Quod semel feliciter executus sum.

Vix autem ita obveniendi occasio hic facile patuit; cum quoniam, quo tempore Medicus in auxilium vocatur, istud alvi profluvium ad summum jam pervenit, et ægri vires vehementer convulsit, tum quoniam quod occupavit, ipsum a vomitorio vix curationem recepisset.

Ubi id obtinuit, multum corticem peruvianum superioribus auxiliis adjeci, scilicet ut aliquantum ex eo, etsi plurimum infra ejectum fuerit, nihilominus id quod intus mansit, interea febrim si non excutiat, tamen minuat, donec clausa postea alvo idem eandem excutiat. Qua curandi ratione veluti nunc tutissima tales ægros juxta decimum diem ad sanitatem perduxi.

q) Coac. prænot. Sect. I.

Tussis etiam, et qualem in isto morbo sputa rationem habuerint, privatam considerationem sibi vindicavit. Ex ea enim alii ægri promptius, alii vero tardius sputa emisere; alii plurima alii nulla habebant: alii cocta larga facile, alii cum difficultate tenuem lympham, alii item alba, alii flava, alii ruffa, alii sanguine tincta, alii cœrulea, alii etiam viridia, alii varie colorata eiecere. Quæ quidem diversitas a diverso vel pulmonum vel lateris vel ipsius sanguinis sive recenti sive antiquo vitio provenisse videbatur.

Neque in his ea auxilia, quæ sputa emolliri consuecunt, quidquam profecerunt, sed modo aliquid, modo nihil, modo multum, sine certo effectu, extraxerunt. Nonnunquam post febrim, et cum corporis vires aliquantum invaluerunt, secuta expectoratio est.

Maxime autem notatu dignum erat, tussim in ipsis febrium intensioribus aridam, in remissionibus humidam fuisse, post, ubi plurimum ex febre per corticem demum fuit, sputa liberaliter exivisse: expuncta vero febre neutrum horum.

Ita difficilis aridaque tussis mansit, si non recte occursum est, et febris diu traxit; humida vero eadem atque facilis evenit, ubi cortex peruvianus promptis adhibitus est. Nonnunquam tali curatione tussis et lateris dolor simul omnes absque sputo desierunt.

AEGROTUS XXXV. Vir 69 annorum tempestate frigida acuto lateris dolore correptus est: intra quem, etsi enim multa remedia, quæ pleuriticos juvare consueverunt, assumsisset, nihilominus tussim aridam diu traxit: ut autem adhiberi cortex peruvianus cœpit, ipsa tussis facilis evenit, multum sputum trahens: ipsaque post duas corticis uncias ægium ex toto dimisit.

Similiter senecio, quem mense februario pleuritisprehendit, cum acerba tussi tenax sputum sanguine tinctum difficulter trahente male habuit. Accessit delirium, calor urens et inquietudines. Adhibitus septimo die cortex peruvianus facilem expectorationem effecit, et multa sputa flava viridiaque eduxit: proximeque dolorem simul et tussim delevit. Excussit etiam cortex peruvianus, cum is die septimo adhibitus fuisset, tussim aridam atque acutum lateris dolorem; absque sputo imposteriorum, vetulamque sexaginariam, quæ ideo diem fere egit extremum, sanitate restituit.

Et profecto terribilis istius morbi facies est; maximeque ubi accessiones aut quotidianæ aut duplices tertianæ sunt; aut ipsæ confunduntur, aut incertis temporibus adveniunt. Tali enim caloris confusione nulla fere de febre intermittente suspicio est, sed potius morbus ipse pro vera pleuritide habetur. Quodsi largum alvi profluvium huic in-

cidat, intraque id animus sæpe deficiat, neque spiritum coctum ante quartum quintumve diem sequatur; potest utique timeri, ne propinqua mors instaret.

At summa periculi posita in causæ fallaciâ est: siquidem cum iste quidem lateris dolor nullam a communibus remediis, quæ cæteros pleuriticis juvare consueverunt, medelam admittit, sed corticem peruvianum ad curationem requirit; utique plurimum interest nosse, morbus qui est, verane pleuritis an febris intermittens sit?

Quare operæ pretium facturum me esse existimo, si eas notas, per quas talis morbus dijudicari possit, nunc recitavero; maximeque cum magna febris intermittens indicia non retineat. Sunt autem istæ quidem notæ potissimum similes his, quæ paulo ante habentur, quam febris intermittens erumpit: aut quales febris, quæ proxime ante submota nondum expuncta est, relinquit; id est, si initio horior longior et majus frigus est, quam a quibus febres continentes incipere consueverunt: si major protinus sequatur calor, in eodemque ægri citius exardescunt, si sæpius vomituriunt; si os amarum, linguam viscosam et veluti pasta obductos dentes habent; si gustantes panem secalinum acidum, triticeum vero instar cerevisiæ fermenti amarum esse putant; si iura carpium ipsasque cer-

nes nauseant; si coctas carnes aut et eos homines, qui a prandio revenere longius, quam quidem sanus aliquis potest, odore percipiunt, indeque nauseant; si vinum album rhenanum (quod experimentum de vino rubro nondum cepi) etiam cum sicutiunt, respuunt, idque, nunc vappidum esse putant, quod olim etiam cum luxurie biberunt, conjectura erit, morbum, qui est, ad febriam intermittentem pertinere.

Si sine medicamento calefaciente et absque foci igne sæpe insudant; et nullum a tali sudore levamen accipiunt; si post potum calidum protinus sudore juxta frontem et in pectore immadescunt; si durus lienis tumor ubi talis a febre intermittente olim remansit, nunc iterum increfcit; si dolor aliquam corporis partem, in qua ante sive os fractum sive loca pulsum fuerat, sive quæ alio quopiam veterano vizio male affecta torpuit, nunc iterum eandem per certos circuitus premit, si vultus et inferiores præprimis oculorum palpebræ subflavæ sunt. Certior de febre intermittente suspicio habetur.

Si sudor odorem ingratum subacidumque, veluti a febre intermittente spirat; si urina rubra evenit, et spumam diutius sustinet; deindeque ut frigescit, turbida fit, atque sedimentum lateri trito simile præcipitat; simul et matulæ parietes intus pelle alba atque cœrulea induit, aut si eadem etsi initio morbi

tenuis et limpida fuerit, nihilominus deinde postquam aliquantum ex cortice datum fuerit, ipsa turbida evenit; si æger tales aliquas notas, quales olim, cum forte febre intermittente laboraverat, percepit, nunc iterum juxta novum istum morbum persentiscat; si febris intermittens ipsa non diu antecessit, si eadem non satis cortice multo ante expuncta fuit; vix dubitari potest, acutus iste lateris dolor, quod febris intermittens sit.

Si communia remedia, quæ pleuriticos juvare consueverunt, nequicquam proficiant, si post 5, 6, aut 7mum diem, etsi nullum adhuc sputum exiverit, neque secuta alia quæpiam vicaria evacuatio fuerit, nihilominus nec dum factus aliquis abscessus sit, nec gangræna occupaverit, contra vero spes salutis per intervalla appareat; si idem morbus popularis est; atque juxta similes ægros homines citam curationem a cortice peruviano recepit, certum omnino erit, quod febre intermittente acutum istum lateris dolorem esse.

Et quo horum signorum plura conveniunt, eo certior causæ notitia habetur: contrarium, si pauca appareant. Præcipua autem indicia possunt esse sudoris copia simul et odor, et is qua ratione erumpat; deinde urinæ sedimentum lateri trito simile; postremo si popularis talis morbus est.

Atque talis quidem hucusque istius morbi ratio erat, isque initio anni 1754 finem sumsit.

Porro scire refert, plurimos ex his, qui ita affecti fuerant, paulo ante vel febre intermittente laborasse, vel febrim longiore tempore traxisse; vixque aliquem, qui febrim protinus excusserat, eo decidisse. Quod experientia in plus quam 30 ægris docuit. Eosque, qui febrim longius ante trahebant, corticis plus ad perfectam curationem impostum requisivisse. Quod duabus potissimum de causis necessarium erat: et ut omnes febris intermittens reliquæ excutiantur; et ne idem lateris dolor revertatur: reversus autem nonnunquam post annum, imo post tres annos et (quod satis mirum videri potest) in idem latus est.

C A P V T V.

Febris intermittens, qua catarrhum mentitur.

Si fomes in Pulmone est, et in eum miasma incidit, oritur febris, quæ Catarrhum mentitur. Isque tum a communibus remediis, quæ catarrhosos juvare consueverunt, curationem non admittit; sed corticem peruvianum requirit.

Continuus calor est; sudor incerto tempore facile erumpit; ægri carnes nauseant, arteriarum frequentem pulsum habent, urinam rubram emittunt, quæ sedimentum lateri trito simile demittit. Inter

hæc tussis continenter vexat, sic ut catarrhi febris, et ubi ipsa inveteravit, hæctica esse curpiam videri, subque ista larva Medicum fallere facile possit.

Quod autem febris intermittens vexæ causa sit, per ea signa scire licet, per quæ absconditas febres nosci posse supra posui, sive plura talia signa convenerint, sive aliqua tantum ejus indicia appareant.

ÆGROTUS XXXVI. Anno 1752 vir 50 annorum sudore cum immaculasset, in subterraneum descendit, inque eo corpus subito perfrigeravit. Inde arida tussi affectus est, quam, etsi enim contra eam multa atque diversa remedia adhibuisset, tamen duos menses traxit, exque ea perinfirmus evenit.

Cum istum quidem ægrum accepissem, etiam utique catarrho laborare putabam; maximeque cum probabilis hujus causa antecessit: ob quam coctas ex aqua molles herbas taliaque remedia præstiti, quæ simili morbo conveniunt; diætam item humidam imperavi. His aliqua quidem sputa crassa pro venerunt, at sine levamine. Calor enim continuavit, ciborum nausea, eadem corporis infirmitas, marcorque: perinde ac ab ipso morbi principio. Urina etiam rubra mansit.

Post id temporis æger vinum rhenanum, quasi id vapidum esset, nauseavit, subflavam faciem ac-

cepit, vertiginem sub libero cælo, os amarum, linguam fordidam, dentes viscosos, et quemadmodum ex inedia fœtidam animam.

Per hæc indicia, quod febris intermittens hic lateat, judicavi. Quare ægri alvum pharmaco purgavi; deindeque corticem peruvianum præstiti; qui protinus omnem tussim delevit, et amœnum vultus colorem decoremque, edendi item desiderium, vires denique corporis integram valetudinem restituit.

ÆGROTUS XXXVII. Anno 1753 die 27 Januarii vir 50 annos natus crassi et torosi corporis habitus diu catarrho vexabatur, cum calore, siti, dolore capitis, perturbato somno, et ciborum fastidio. Ob quem tepidam aquam, in qua coctæ molles herbæ erant, bibit, adjecto melle: quæ aliquantum quidem sputi emolita est; at sine levamine.

Progressu temporis aliqua veluti febris tertianæ indicia apparuere, nempe calor quidem continuus erat, at alterno die intentus est, subflava facta facies est, insudationes eruperunt, et nonnunquam urina sedimentum lateri trito simile deposuit.

His cognitis corticem peruvianum medicinæ dedi, qui paucos intra dies omnem tussim delevit, simul et somnum, edendi desiderium et prosperam valetudinem restituit.

AEGROTUS XXXVIII. Anno 1753 virum 50 annorum spongiosi atque phlegmatici corporis habitus tussis sicca, præcordiorum angustia, laterum oppressio, atque spirandi difficultas noctu prehenderunt, postero die anhelitus, calor, sitis, frequens arteriarum pulsus, et urina rubra.

Ob quæ missus e vena sanguis est, præstitaque emollientia sunt, sine profectu: post hæc corpus sæpe insudavit; et facies maximeque circum oculorum palpebras, flava evenit.

Quare corticem peruvianum superioribus auxiliis adjeci; qui spiritum liberaliorem effecit, et tussim et arteriarum pulsus composuit, atque sputi quicquam emolitus est: ægrumque quam proxime restituit.

Gulæ deinde quatuordecim abhinc diebus indulgens homo, incidit in tertianam exquisitam, tanquam prioris recidivam.

AEGROTUS XXXIX. Anno 1753 die 11 Martii fœmina 60 circiter annos nata temperamenti phlegmatici, et quæ jam diu tussire consueverat, nunc a duobus mensibus gravi tussi laborabat, cum suspirio et præcordiorum angustia.

Hæc sanguinem e vena misit, alvum pharmaco purgavit, lac tepidum, cui salvia et mel incocta erant, bibit; diversasque alias res, quas vel vicini

vel mulierculæ comendaverant, assumfit, omnes sine profectu.

Erāt ægræ magnus calor, sitis, ex carne et perinfirmum corpus, multus sudor, vigiliæ, frequens arteriarum pulsus, fastidium, anhelus spiritus, urina rubra transparens.

Diatam imperavi, atque molles herbas coctas ex aqua cum nitro et oxymelle. Ersi vero ex his sputa octiduum liberaliter provenissent, manserunt tamen vigiliæ, et ciborum fastidium. Secutæ sunt infusiones multæ; ægra os amarum et linguam sordidam atque glutinosos dentes accepit; urinam item crassam, quæ sedimentum lateri trito simile præcipitavit.

Per hæc, quoniam novi febrim intermittentem sub ista morbi larva esse, rejecto superiore remedium apparatus nihil nisi corticem peruvianum præstiti; qui ægram paucos intra dies omnino sanam effecit.

Quodsi autem catarrho, qui est, febris intermittens superveniat; solet quidem ejus tussis intra ipsam febrim arida esse, mediis vero inter accessiones diebus facilis et ad exitum morbi per liberalem expectorationem desinere.

AEGROTUS XL. Anno 1753 fine Mensis Maji vir fortis et torosus annos 36 natus tussi sicca cum pectoris angustia laborabat, accessit febris inter-

mittens exquisita, quæ per accessiones tussim aridam effecit.

Cortex peruvianus febrim excutiendo expectorationem liberalem simul et hominem utriusque morbi expertem reddidit.

C A P U T. VI.

Tussis sicca, quæ febrim proxime antecedit.

Etiam tussis sicca, quæ nonnunquam febrim intermittentem antecedit, privatam considerationem sibi vindicat.

Hæc sub expectatione accessionis incipit, et creberrimis insultibus ægrum excruciat, donec febre exardescat. Medio calore requies est, ad alteram accessionem usque. Juvant, quæ febrim excutiunt, cætera remedia vana sunt.

ÆGROTUS XLI. Anno 1751 die 5 Januarii Juvenis 19 annorum, cum febrim quartanam habebat, duas ante accessionem horas tussim siccam accepit, quæ in ipsum usque calorem continuavit; per ardorem vero mediisque inter accessiones diebus requies erat; sicque per certos circuitus. Quodsi vehemens ante tussis erat, vehemens etiam febris accessit; si vero mitior tussis antecessit, minor quoque secuta febris est; quodsi autem post assumptum corticem peruvianum nulla tussis advenit, indicio erat, febrim excussam esse. At ubi deinde longum

post tempus tussis iterumprehendit, quod febris ipsa instaret, significabat: exque ista tussi febrium recidivas, quarum multas æger ob ciborum incontinentiam habebat, prænosse licuit.

AEGROTUS XLII. Anno 1753 mense Martio puer triennis laxi corporis habitus febre intermittente laborabat, cujus ante accessiones tussim siccam accepit; quæ, ut febris naturæ beneficio finem sumfit, ipsa desit. Reversa vero die 30 Maji eadem tussis est, quo tempore febris ipsa iterum revenit.

Hos ideo ita tussisse judico, quoniam, cum pectus antiqua labe vitiatum ante habebant, utique in offensa parte citius quam in integra primos febris motus senserunt; ex his enim alter sanguinem spuito reddere consueverat; alter phlegmaticus sæpe anhelare; vere veluti quorum olim os aut fractum aut loco pulsum erat, aut durus lienis tumor a morbo remansit, in affecto loco febrim, quæ accessura est ante percipiunt, quam eadem omnino erumpit. Ob quam rationem puto febrim aliquando prius initium sumere, quam quidem æger inalgescat.

C A P V T VII.

Febris intermittens ut Asthma .

Si febris fomes eam corporis partem occupat, in qua Asthmatis causa residere consuevit, cum eo-

demque miasma ibidem convenit, febris intermittens exitatur, quæ Asthma mentitur. Suspirare per certos circuitus, pectore gravari, laboriose spirare, anhelare, angere circum præcordia, palpitare cor, frequentem arteriarum pulsum habere. Cæterum non frigere, non calere, non sitire, sudore non multum immadescere; neque ut a febre intermittente male habere.

ÆGROTUS XLIII. Anno 1752 die 24 Januarii puella 12 annorum crassi et turgidi corporis habitus post febrim intermittentem, qua aliquandiu ante laboraverat, anhela evenit, et spiritum difficulter duxit, cum frequente et exili arteriarum pulsu, et capitis dolore veluti per certos circuitus: urina turbida evenit, et sedimentum lateri trito simile præcipitavit.

Purgata prius alvo corticem peruvianum adhibui; qui morbum ut febrim intermittentem solet, promte pepulit, et integram spirandi facultatem restituit.

ÆGROTUS XLIV, Anno 1752 die 15 Maji vir 36 annorum bibulus, spiritum difficilem accepit, cum præcordiorum anxietate, anhelitu et frequente atque exili arteriarum pulsu. Ob quem protinus sanguinem e vena misit, et decoctum aperiens liberaliter bibit.

Inde altero die requies erat, et facilis spiritus, tertio iterum Asthma, quinto idem tanquam per

certum circuitum; sexto, urina turbida evenit, et sedimentum lateri trito simile deposuit, os æger amarum habuit, et cibos nauseavit,

Ob quæ, purgata prius alvo, corticem peruvianum præstiti, qui septimo die asthma levè effecit, proximeque spiritum liberum præstitit.

AEGROTUS XLV, Anno 1752 mense Septembri vir 60 annos natus, molitor posteaquam multum farinæ confecit, infirmus evenit, cum spirandi difficultate. Quod vitium quasi a longo labore, et hausto interea plurimo farinæ pulvere provenisset, vero maxime simile videbatur,

Igitur missus e vena sanguis et mel ex potu datum est, quod aliquam curationis spem ostendit. Verum tertio quintoque die reversum idem Asthma est, cum sibilo, calore, siti, et nausea, mediisque diebus iterum requies. Urina item die sexto turbida evenit cum sedimento lateri trito simili.

Quare ægri alvum pharmaco prius purgavi, deinde corticem peruvianum obtuli, qui quam proxime spiritum integrum effecit,

CAPVT VIII.

Febris intermittens sub Vomitus figura.

Quodsi febris intermittentis fomes five omnis five plurimus in ipsa ventriculi substantia residet, ibidemque cum eo miasma convenit, excitatur vomitus, qui ægrum continenter excruciat, neque in remissione desistit.

ÆGROTUS XLVI. Anno 1751 initio mensis Septembris juvenis 20 annorum a febre quartana corticis peruviani auxilio evenit, sicque quinque septimanas morbi expers mansit.

Deinde gulæ indulgens lactucam sale conditam, caseum, poma cruda atque uvas liberaliter comedit, a quibus iterum male habere cœpit, dolere capite, cibos nauseare, deinde diu noctuque cum labore et difficultate continenter vomere, sic, ut auxilium ferendi nullum omnino spatium patuerit. Neque intra istum vomitum. imposterum dolere capite, neque calere, neque fitire, neque frigere, neque ulla ratione ut in febre intermittente habere. At urinam tamen cum sedimento lateri trito simili emittere.

Quoniam autem febris recidivæ hîc magna suspicio erat, cortice peruviano succurrendum esse putavi. Verum, quodcumque æger accepit, idem protinus vomitu rejecit.

Igitur fomenta aromatica supra ventriculum prius posui, deinde opium quam minima dosi, ne difficilem stomachum offendat, sæpe indidi; scilicet, ut his oriatur quies, quæ corticem peruvianum admittat. At incassum: quidquid enim æger assumpsit, idem maximos inter cruciatus protinus supra excussit, imo etsi enim ventriculus omnino vacuus erat, nihilominus ut æger caput vel excitavit vel leviter movit, vomitus vehementer pressit. Horribile visus spectaculum!

Quare ægri reclinatum corpus et stipitis instar immotum multis vestimentis operui, scilicet ut his exciteretur sudor, qui quemadmodum SYDENHAM statuit, aliquam vitiatæ materiei partem versus externam corporis superficiem expellat: deinde, ubi id successit, medicamentum sudorificum adjeci, amisso opio.

Composito ita aliquantisper vomitu, corticis peruviani quidquam cum opio commiscui, et progressu temporis, quo longior quies secuta est, eo plus corticis obtuli, donec juxta undecimum diem (intra quod tempus ex quinque corticis uncis, quas æger tanto cum labore assumerat, duas fere intus retinuit) urina transparens evenit, etiam vomitus desit.

Ut vero æger etiamnum vel caput levavit, vel jusculum accepit, iterum vomuit. Ob quam rationem ut cubaret, inperavi, usque dum urina

tenuis aquosa eaque quam plurima profuere, scilicet ex quo urinæ profluvio, quemadmodum supra diximus, nosse licet, febrim longius propulsam esse. Quæ cum proxime talis evenisset, æger tutus surrexit, vomitus expers.

Ita æger. duos menses sanum sustinuit se, post quos, cum omni edendi luxurie subscripsisset, in eundem morbum incidit, ex quo iterum eadem cura similique labore extraximus eum. Deinde magis sapiens diætam observavit, et longo post tempore corticem peruvianum continuavit: quæ medicina universum hominis corpus et magis pingue et magis torosum, ipsam etiam vocem, ubi cantare tentabat, magis gravem effecit, quam quidem ipsa ante istum morbum fuerant.

C A P U T IX.

Febris intermittens sub dolore colico latens.

Similiter febris intermittens iniasma, si in intestinorum ipsam substantiam præcipitat se, acutum in eis dolorem excitat, quem colicum vocant.

ÆGROTUS XLVII. Anno 1753 die 2da Augusti mulier 38 annorum, spongiosi corporis habitus et nervorum maxime mobilium, acutum in uno ventre dolorem accepit, qui ægram vehementer excruciauit, pulsum debilem et frequentem effecit, abdomen inflavit, nauseam, ructus, et sæpe

vomitum excitavit, animi item deliquia. Inter hæc sanguis menstruus erupit; minore quidem, quam oportebat copia.

Quare protinus potum calidum ex mollibus herbis adjecto melle præstiti; fomenta supra ventrem imperavi, et enemata sæpe indi jussi, quæ cum multa stercorea mucumque subtraxissent, aliquantum levaminis attulerunt. Deinde decoctum purgans exhibui, quod, ducendo multas fæces, profecit.

Reversum vero idem tormentum est, ut statuto tempore, finitoque isto circuitu multus sudor erupit, febrim intermittentem olens: urina item turbida evenit, et sedimentum lateri trito simile præcipitavit: quæ febrium intermittentium notæ sunt. Ob quas missis cæteris remediis ægræ duas corticis peruviani uncias obtuli, quæ triduo morbum excusserunt.

Deinde mulier, quoniam tutam se existimabat, tempestati, quæ eo tempore et frigida et humida incidit, liberaliter tradidit se; et, quæcunque etiam digestu difficilia voluit, comedit; sicque in eundem morbum recidit; quem item cortice peruviano submovi. Quotiescunque demum imposterum ita relapsa est, (relapsa autem est ter ob ciborum incontinentiam) toties adhibito cortice peruviano evenit.

CAPVT X.

Febris intermittens veluti Cholera.

Potest etiam febris Intermittentis miasma siquidem circum præcordia figitur, inque eo loco cum bile siue nimia siue vitiata confluit, continuum, ut in cholera, vomitum simul et alvi profluvium excitare; qui neque cum accessione incipit, neque finita febre desinit, sed ut cœpit, continuat; etiam inanis cum homo est: nulla enim in remissione requies est. Quare, quoniam certas febris intermittentis notas morbus non habet, potest utique vel pro stomachi vel intestinorum vitio haberi, obque id non rectum auxilium ferri.

Quare plurimum interest, vitii causam diiudicare atque ubi cognita hæc fuerit, quam plurimum corticem peruvianum offerre. Scilicet, ut istius quidem auxilii tanta post vomitum portio intus remaneat, quanta satis est, ad vomitum continendum et alvum supprimendam.

Vix autem in his vomitorium sine noxa assumitur; quoniam illud vomitum vehementer intendit; parsque sanitatis est, vomitum esse suppressum.

Quod si vero discussa febre deinde certa indicia supersint; quæ, quod vitiata bilis intus remansit, significant (qualia vero hæc sunt, si os amarum adhuc est, si sitis urget, si nausea superest, si caput dolet, si magna corporis infirmitas etiam post

assumptum multum corticem peruvianum, qui potuit febrim excutere, remanet) utique medicamentum vomitorium non sine causa datur, et tuto offertur, deindeque, si quies facta est, cortice peruviano continuari debet, donec integræ valetudo consistat.

Vere autem febrim intermittentem istam Cholera esse, nosci per ea signa potest, quæ superiore capite IV comprehensa sunt.

ÆGROTUS XLVIII. Anno 1753 mense Julio fœmina annos 44 nata paupercula 8 dies vomitu et alvi dejectionibus continenter vexabatur; cum summo calore, siti ingenti, lingua arida, fuscaque, aurium tinnitu et animi sæpe deliquio.

Intra hæc urina nonnunquam turbida evenit, et sedimentum lateri trito simile præcipitavit, sudor etiam multus erupit, qui febrim intermittentem olebat. Ipsa quoque ægra retulit; sibi intra istum morbum verò esse, veluti olim fuerat, cum febre intermittente laborasset.

Quare et hic corticem peruvianum obtuli, qui et vomitum et alvi fluxum composuit, ægramque quam proxime integram præstitit.

Alia fœmina eadem tempestate similiter laborabat, similiter per corticem peruvianum convaluit.

ÆGROTUS XLIX. Anno 1754 die 16 Martii fœmina 28 annorum procerâ et fortis ex vehem-

menti dolore colico, qui subito occupavit; exitiose habuit, erat ei vomendi sæpe desiderium, summa corporis infirmitas, dolor membrorum, facies pallida et virefcens, cavi oculi, nasus acuminatus frigidusque, oris labia livida, spiritus frigidus, respiratio densa, arteriarum pulsus exilis atque frequens, sudor frigidus tenaxque supra cutim, et animi sæpe deliquium. Vere quemadmodum his, qui accepto veneno exanimantur.

Post decocta narcotica et indita sæpe enemata cum multa putrida infra descendissent, aliquantum levaminis secutum est. Die 3^oma omnis dolor desit; urina turbida evenit, cum sedimento lateri trito simili, quasi ex febre intermittente; supervenit universi corporis aurigo.

Deinde febris ipsa in certos circuitus distinxit se. Post hæc purgata prius alvo omnem curationem cortice peruviano prompte absolvi.

C A P V T XI.

Febris intermittens, qua Arthritidem mensitur.

Hucusque de febre intermittente dixi, quæ uni tantum corporis partì inhæret, nunc ad eam veniam, quæ totis corporibus inest. Incipiam ab hac, quæ in articulos præcipitat se, in iisdemque acutum-dolorem excitat, qui ut alteram partem dimittit, alteram iterumprehendit, Arthritidis vagæ instar.

Memini, anno 1749 ægrum curasse me; qui vagum per omnia membra dolorem intra ipsam febriam habuit; eundemque deinde sub finem accessionis et mediis diebus iterum amisit.

Ita non raro quidem accidit; talisque dolor, propterea quod certum circuitum habet, facile ab unoquoque cognoscitur, et ut ipsa febris intermittens cortice peruviano excutitur.

At ubi continuus dolor est, nec ulla fere febris intermittens indicia retinuit, posset is utique pro vera arthritide haberi, et sic curationem fallere.

ÆGROTUS L. Anno 1753 vir 38 annos natus posteaquam nocte 12 Julii levibus tantum vestimentis velatus frigidiori aëri subito comisit se, prius horrorem, deinde dolorem in cervice atque humeris accepit, a quo veluti a ducentarum librarum pondere premebatur, continuum inter calorem.

Paulo post dolor locum deseruit, et modo crura, modo pedes, modo manus, modo digitos prehendit, modo etiam collum, atque inter scapularia, ex qua parte difficilem respirationem effecit, modo novam sedem dimittens, iterum aliquam ex antiquis occupavit, vago per universa corporis membra cruciatus.

Interea autem temporis sudor febriam intermittentem olens erupit; altero tertioque die urina tur-

bida evenit cum sedimento lateri trito simili, quod matulam albis fordibus induit.

Ob quam causam, quemadmodum ob febrim intermittentem quarto die alvum pharmaco subduxi, deindeque febrim (quæ post purgationem in certum diem ordinemque restituit se) simul et articulorum tormentum cortice peruviano quam proxime excussi.

Similiter mulier *) male habuit, e cujus altero pede in manum, exque altera manu in pedem dolor cruciatim ascenderat, descenderatque. Neque verum est, quod SYDENHAM r) dixit, esse tales dolores, siquidem post febres intermittentes supersunt, scorbuticos, ex eo, quod assumptus nimis cortex peruvianus est, iisdemque medicamentis antiscorbuticis occurri debere. Potest contra is, etiam qui post febrim remansit, cortice peruviano tuto tolli.

C A P V T XII.

Febris intermittens sub passionis hysterica larva.

Februm autem intermittentium nulla cognitio difficilior est, quam quæ passionis hystericae larvam induit: siquidem cum ista quidem mulierum af-

*) AEGROTUS LXXXIII.

r) Sect. VI. cap. 5.

fectio, propterea quod ipsa miras sæpe atque alienas diversarum ægrotationum figuras admittit; per se satis fallax est, potest utique talis febris, ubi similes notas recepit, Medico vehementer illudere.

Id rectius exemplis quam longo sermone docebo.

ÆGROTUS LI. Anno 1748 die 10 Octobris mulier 34 annorum, quæ passioni hystericæ subiecta erat, subito male habuit; præcordiorum anxietates accepit, difficilem respirationem, vocem præceptam, spasmos in abdomine et borborygmos, colli strangulationem, terrores, phantasiam depravatam, horripilationes vagas, animi sæpe deliquium, arteriarum pulsum exilem atque frequentem.

Affectionem utique hystericam hanc esse ratus, spiritu cornu cervi, atque tinctura castorei occurri, adjecto laudano liquido, quæ aliquantum proficisse videbantur. Secuta namque requies est, mens rediit, et postero die urina tenuis et limpida evenit.

At tertio die similis insultusprehendit; finitaque accessione multus sudor fœtens ex universo corpore erupit; quarto, quo die urina sedimentum lateri trito simile deposuit, alvum pharmaco purgavi; ob id, quod morbus has quidem febris notas recepit. Quinto similis accessio tanquam per

certum circuitum rediit; quam proximo die ut febrim intermittentem cortice peruviano excussi.

Post aliquot deinde annos ægram, cum simili vitio affecta esset, promptius sanam præstiti, propterea quod per istam notitiam causæ origo me non fefellit. Verumque est, quod olim A. C. CELSUS dixit s) *cum par scientia sit, utiliorem tamen Medicum esse amicum, quam extraneum.*

AEGROTUS LII. Anno 1753 die 28 Februarii virgo 60 annorum, quæ, quod mulieres aiebant, olim sæpe ex utero male habebat, subito præcordiorum anxietates accepit, dolorem colicum, borborygmos, vomitum, spiritum præceptum, animi sæpe deliquium, exilem arteriarum pulsum, et frigus in extremis corporis partibus.

Ob quæ ægræ corpus pannis laneis fricari, et vestimentis calefactis circumdari iussi, potumque aromaticum, qui calorem excitare possit, præstiti: Spiritum item cornu cervi adjecto laudano liquido. His nihil emendatum est, accessere vigiliæ, urina tenuis et aquosa evenit; nonnunquam etiam accensus vagus calor est. Sicque aliquandiu.

Post urina sedimentum lateri trito simile deposuit, et ipse morbus in certos circuitus distingui cœpit: finitaque accessione multus sudor erupit febrim intermittentem olens, et os amarum factum est.

s) Lib. I. in præf.

Quare alvum pharmaco purgavi, et forte excitatas in ventre turbas medicamento paregorico vespere composui; postremo morbum ipsum cortice peruviano submovi.

ÆGROTUS LIII. Anno 1753 die 8 Maji femina 38 annorum, ex consuetudine hysterica, subito ex utero, quod ajunt, præcordiorum anxietates habuit, tormina, arteriarum debilem pulsum, nullum calorem, sudorem frigidum, nonnunquam urinam tenuem et aquosam: inter hæc acerbam tussim cum spato flavo, nonnunquam viridi, et gravi, sic ut phthysica suo marito visa fuerit.

Castorei tincturam, spiritumque cornu cervi, ammisso laudano liquido medicinæ dedi, potui vero decoctum pectorale cum hydromelle et syrupo papaveris albi.

Post aliquod tempus e lumbis fatigata est, os amarum accepit; et urinam, quæ sedimentum lateri trito simile deposuit, emisit. Ob quas febris intermittentis notas alvum pharmaco subduxi, deinde corticem peruvianum præstiti; quæ medicina primo tussim delevit, post prompte omnem morbum excussit.

ÆGROTUS LIV. Anno 1752 die 30 Septembris mulier 38 annorum triduo post partum anxietates præcordiorum accepit, spiritum difficilem, atque pavores. Quæ mala a lacte, quod ad-

venire debebat, esse videbantur. Post aliquot dies similis anxietas, terror pannicus, et colli strangulatio prehenderunt, cum tenui et aquosa urina: quæ certa hysterica passionis indicia dicuntur. In-terea autem lochiorum fluxus satis liberaliter con-tinuavit.

Quare aquam chamæmeli artemisiæque, cum extracto croci, laudano liquido, nitro, lapidibus-que cancerum medicinæ dedi, adjecto syrupo ra-dicum quinque aperientiam. Scilicet ut per hæc et inordinatos motus componerem, et lochiorum fluxum liberaliorem efficerem, et ne lac ab acido, quod fortassis subesset, coagularetur. Sicque puer-pera aliquandiu bene habuit.

Deinde vero similes quidem terrores, at magis tamen horridici modo æqualibus modo inæqualibus temporibus reuenerunt: lochiis nihilominus conti-nenter profluentibus.

Inter hæc ægra carnes nauseare, os amarum accipere, multo sudore, qui febrim intermittentem olebat, sæpe inuadescere, et nunquam uri-nam cum sedimento lateri trito simili emittere.

Per ista indicia, et quoniam prior medicina non profecerat, cum novissimè intermittentem hic late-re, corticem peruvianum exhibui, qui protinus iuuit et ægram tutam præstitit.

Et profecto, etsi quidem frequens mulierum morbus hysterica passio sit, non tamen is adeo communis est, ac quidem vulgus sibi facile persuadet; quod, ut mulierem aut ventre dolere, aut animo linq̄ui, aut alio quopiam incerto modo ægrotare videt, affectum ex uteri vitio esse statuit. Sed sæpe febris intermittens istius vexæ causa est.

Quare, ubi in his cortex peruvianus interdum profecit, eum ideo profecisse suspicor; quoniam febris intermittens uterinæ affectionis larvam admitterat, ob quam rationem existimo eos Medicinæ Professores, quos inter princeps SYDENHAM erat, opinione falsos fuisse, qui corticem peruvianum tanquam potissimum auxilium omnibus hystericis mulieribus in univ̄ersum proposuere. Hos enim sæpe medendo imitatus sum, neque unquam, nisi ubi febris suberat, curatio successit. Præstant v̄eritones in rheda, et ferri pulvis; salubrior nonnunquam grata mentis excitatio est; sæpe etiam confert consuetas olim excretiones, si recte fieri liceat, iterum expedire.

C A P V T XIII.

Febris intermittens sub convulsione latens.

Pueri atque plethorici homines, ubi febre intermittente tentantur, convulsionibus obnoxii sunt, iterumque ut calor remittit, liberantur. Id minus terret; magis vero ubi convulsiones per certos qui-

dem circuitusprehendunt, at nulla tamen febris intermittens suspicio est.

AEGROTUS LV. Anno 1748 Virginis 18 annorum universum corpus misere nec minus mire convellebatur. Oris namque labia, nariumque pinni atque oculorum palpebrae continenter nictitabant: brachia item et manus cruraque atque pedes et horum omnes digiti convulsivo motu subsiliebant; totus etiam truncus alternatim attollebatur, deprimebaturque; neque ullum universi corporis membrum erat, quod non tituaret. Incipiebat autem iste cruciatus hora quarta pomeridiana, et ad horam quartam matutinam usque continuabat. Inde duodecim horas requies erat: intra quam aegra perimbecilla decubuit. Nullum autem cum accessione frigus, nullus calor, sitis nulla erat: neque ipse etiam arteriarum pulsus alius intra convulsiones quam per requiem erat, sed semper idem, debilis nempe permansit.

Atque tales quidem accessiones novem ordinato circuitu reversae sunt, statutoque temporis puncto, veluti horologium et inceperunt et finierunt.

Ego 10ma die consultus ut aegram acciperem, morbi curationem, propterea quod is certum circuitum habeat, cortice peruviano intra triduum absolvi.

AEGROTUS LVI. Anno 1751 die 26 Maji puella 18 annorum subito stuporem accepit, dein-

de omnem et brachii et pedis dextri sensum amisit, quasi apoplectica.

Igitur in præcipiti quoniam periculum videbatur, missus protinus e vena sanguis est. Istant sanguinis missionem secutus morbus caducus est.

Altero die cum morbus in remissione defisset, alvum pharmaco purgavi, tertio idem morbus caducus tanquam certo circuitu reversus est, intraque eum ortus calor est, os amarum evenit, erupit sudor febrim olens; secuta urina turbida cum sedimento lateri trito simili est.

His indiciis febrim intermittentem sub ista Epilepsiæ larva latere cum cognovissem, omnem curationem cortice peruviano absolvi. Qui ægram intra exiguum tempus integram præstitit.

An quemadmodum HIPPOCRATES ¹⁾ voluit, *convulsio in febre siens sedat febrim eadem die aut postera, aut tertia, si vero tempus, in quo incepit, transgrediatur, et non desinat, malum est.* Profecto triduum transgressus iste morbus erat; neque tamen ideo medelam difficulter admisit.

De qua quidem re sic judico, esse istas convulsiones, propterea quod febris intermittentis miasma vel in nervos ipsos vel in horum principia potissimum inclinavit se; quos tam diu ita vexat, donec ipsa aut medicinæ aut corporis beneficio inde depel-

¹⁾ Coac. prænot. Sect. I. Idem Lib. de Judicat.

latur, quam sententiam proximum exemplum confirmare videtur.

AEGROTUS LVII. Autumno anni 1753 virum annos 30 natum alterno die ut certo circuitu morbus caducusprehendit, absque ulla alia febris nota. Quoniam iste vero cruciatus ordinato tempore, quemadmodum febris intermittens accedere consuevit, utique cortice peruviano curatus est.

Superato morbo caduco ortus in sinistro crure acutus dolor est, post, tota ista corporis pars ad extremos usque pedis digitos paralytica evenit, et omnem carnem amisit. Utique quoniam vitiata materia, quæ caput dimisit, in nervos sacros præcipitavit se.

Igitur, quoniam noxa ex febre intermittente venerat, similiter cortex peruvianus conveniebat. Eum vero æger, ut summopere metuebat, vehementer repudiavit.

Quare frictionibus et fomentis et acribus rebus externis et scarrificationibus cucurbitulisque atque vesicatoriis emplastris occursum est; quæ quoniam nihil profecerunt, æger morbum tempori et suæ patientiæ reliquit. Longum deinde post tempus omnis cruris et sensibilitas et caro et vigor et integra partis facultas absque adhibito quopiam auxilio revenerunt. Naturæ utique beneficio, quæ noxiam materiam tarde submovit. Sic enim sæpe profectus tempore expletur.

CAPUT XIV.

Febris intermittens Phthisi pulmonali simillima.

Phthificis similes videri possunt, qui febre intermittente aut diu laborarunt aut obscuro modo torpent: quoniam per eam corporis vires dilapsæ et carnes exesæ sunt. Magis adhuc, ubi aliquantum ex febre sive medicinæ sive naturæ beneficio suppressum est; sic, ut ea neque omnino erumpat, neque ægros ex toto dimittat, maxime vero ubi initio conjunctas accessiones habebat. Quodsi postremo aliquis Medicus torpentem talem ægrum sine originis cognitione accipiat; posset illi facile videri, quasi prior febris alicui visceri labem reliquisset, ob quam univèrsum corpus contabescat.

Attamen quod febris intermittens subsit, scire licet, si urina turbida evenit et sedimentum lateri trito simile præcipitat; si multus sudor olens erumpit, si amarum os est, si muco plenæ fauces sunt, si æger cibos nauseat. Talia enim omnino habere phthifici non consuescunt.

Quodsi vero quotidiana talis quidem febris sit: hæc rectius hæcticam referre posset. Distinguitur nihilominus præter ea signa, quæ supra comprehensa sunt, per calorem si is magis exardescit et diutius trahit; quam quidem ob hæcticam febrem consuescit. Sæpe etiam ubi febris mane accedit, cum contra hætica vespèri succrescat.

Hæc vulgaria sunt, et ab unoquoque facile cognoscuntur. At ubi morbus nullas febris intermittens notas retinuit, et phthisin mentitur; magis utique et cognitu et curatu difficilis erit: veluti protinus jungam.

AEGROTUS LVIII. Anno 1753 medio mense Aprili virginem 24 annorum ægram accepi; quæ a longo jam tempore emarcuit, et cutis colorem decoremque amisit: erat ejus facies pallida et aliquantum flava; oculorum palpebræ mane et pedes vesperi circum malleolos tumidi: respiratio anhelosa, quæ angusta et difficilis evenit, ægra ubi corpus movit: in omni pectoris ambitu dolor erat; mane maximeque vesperi tussis, arteriarum pulsus parvus et frequens; hora tertia post meridiem membra inhorruerunt; indeque corpus incaluit, et noctu insudavit, maximeque circa pectus et cervicem: neque sudor, veluti a febre intermittente affuevit, olebat: neque ægra cibos nauseabat, sed eosdem supra consuetudinem desiderabat; neque urina rubra neque turbida evenit, neque sedimentum deposuit; sed tenuis, limpida, et straminei coloris mansit.

Huc accessit, quod hujus ægræ soror tabe pulmonali extincta fuerat, et quod ejus item pater continenter pus tussiendo reddiderat. Ob quæ facile videri potuit; quasi phthisis pulmonalis in ista quidem familia hæreditarium vitium esset; indeque hæc ipsa ægra eandem labem accepisset.

Causæ autem originem quæsiturus relatum accepi, istam quidem ægram a superiore mense Septembri morbum sentire, posteaquam corpus, quod saltu et ira ante vehementer accenderat, bibendo multam aquam frigidam subito refrigerasset. Inde febri in initio quidem continenter exarsisse, progressu vero temporis ordinato modo remisisse per certa intervalla: minus vero feliciter eam a Medico tum profecutam utique fuisse, quod ex ea ægra hucusque et marceret et torperet.

Cum vero morbi indolem curatius pervestigassem, febri intermittentem sub hac tabis figura latere maxime ex his novi, quod talis causa antecessit, quæ febri intermittentem excitare consuevit; quod morbus juxta suum initium certis temporibus intentebatur; quod in istis intentionibus ægra cibos nauseaverat, et tum urinam crassam emiserat, quæ sedimentum lateri trito simile præcipitaverat. Aegram vero ideo adhuc ærumnose habere, quoniam ob defectum corticis peruviani quædam febris intermittens reliquæ intus remanserunt, quæ carnes et vires hucusque consumserant.

Ob quas rationes multum corticem peruvianum præstiti, qui protinus morbum cohibuit. Deinde consului, ut ægra istud auxilium diu continuaret: quod cum expletum fuisset, prior corporis decor rediit, et ipse sanguis menstruus, qui quatuor menses intus retentus erat, iterum liberaliter profluxit.

CAPUT XV.

Febris intermittens ut continua.

Sæpe febris intermittens quasi continua est; scilicet cum accessiones vel protrahuntur, vel ipsæ conjunguntur: *Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem et quadraginta horis fere sex et triginta per accessiones occupat (interdum etiam vel minus vel plus) neque ex toto in remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique Medici ἡμισυριταῖον appellant. Vel cum vix ulla relinquit tempora remissionum; sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quadam reliquia remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe alia vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut cœpere, continuant. Vel denique ubi accessiones confunduntur; sic, ut notari neque tempora earum neque spatia possint. u)*

Talem quoque SYDENHAM descripsit x) cum præmature mense Julio v. g. intermittentes autumnales ingrediuntur atque increbrescunt, non statim genuinum typum induunt (quod intermittentibus vernis quidem solenne est) sed continuas febres ita per omnia imitantur; ut, nisi castigatissimo utrasque examine trutinaveris, ab invicem discriminari non possint, at retuso paulisper constitutionis impetu, et

u) A. C. Celsus Lib. III. C. 3.

x) Sect. I. passim.

franata vi jam in typum regularem migrant, atque exeunte autumnno, larva abjecta intermittentes se esse, quales ab initio reapse fuerunt, palam fatentur, sive quartana illa fuerint, sive tertiana: quodsi non diligenter advertimus, cum magno agrorum nostrorum malo medicantes hallucinabimur, dum hujusmodi febres quæ ex intermittentium numero sunt, pro continuis veris et genuinis habeantur y)

Per commune id febrium genus anno 1749 Moguntiaæ erat, multaque civium milliaprehendit, ne circum in agris colonos numerem: accessiones potissimum tertianas habuit, nonnunquam quotidianas, quartanas nullas.

Solet initio talis febris et ægrum et Medicum terrere, etsi non plus periculi habeat, quam quæ in certos circuitus distincta est: dummodo morbi ratio quam primum cognoscatur. Secus, aut ægrum cito jugulat, aut lente inveterando extinguit, veluti proximo libro dicam.

Quare plurimum interest nosse, continuane an intermittens talis febris sit, scilicet a qua notitia rectum auxilium peti debet. Itaque si calor modo aliquantum remittit, modo iterum intenditur; si citius et cum primis diebus multus sudor sine causa manifesta et absque profectu erumpit; si talis sudor febrem intermittentem olet; si vultus magis quam

intra continentem febrim assuevit, flavus est; si amarum os est, et dentes glabri et sordidæ fauces sunt; si minoris notæ signa, quæ superiore capite IV. comprehensa sunt, adsunt, si autumno post fervidam æstatem febrisprehendit, si popularis talis morbus est, isque postremo in intermissiones exiit; si simili tempore multi alii homines febrim intermittentem distinctam habent; magis adhuc si febrim intensiones tertiam diem servant; maxime vero si urina turbida evenit, et sedimentum lateri trito simile præcipitat; scire licet, febrim, etsi in calore continet, nihilominus ad intermittentes pertinere.

Quas inter febres præcipua tertiana est, ex bile, sive nimia sive corrupta, quam fervida mense Augusto tempestas vitaverat; subflavi enim et levi quasi aurigine tincti ægri sunt, os amarum habent, vomere desiderant, carnes atque ova nauseant, sæpe bilem supra, sæpe infra excutiunt; perinde ac multi alii homines ob tertianam exquisitam consuecunt, verumque est, quod veteres olim medici dixerunt, a bile tertianam esse.

Igitur quocumque tempore aliquantum ex tali febre minutum erit; statim vomitorium medicamentum dari debet, quod vitiatam bilem ejiciat. Post talem enim purgationem tempora remissionum fiunt liberaliora et febris in certos circuitus distinguitur. Neque magna corporis infirmitas, neque frequens

anini deliquium terrere quemquam debet; hic enim vomitorium causæ partem demendo amissas vires restituit. In his vero iterum ratione utendum est: lene enim vomitorium sufficit ad bilem, quæ hic per se facile movetur, expellendam, deinde aqua calida superimbibenda: fortius pharmacum nocet, quoniam posset nimium concutere, sicque ægrorum vires vehementer convellere.

Contra vero si neglecta ista medicamentum vomitorium exhibendi opportunitas fuerit, vix remissionem morbus ostendet, sed in calore continuat. Intra istum calorem sæpe bilis infra secedit, per putridum alvi profluvium, quod ægri vires maxime conterit. Nihilominus et nunc etiam vomitorio opus est, quod bilem, quæ superest, per os ejiciat: hic enim alvus clauditur.*

Post ubi venter vel per se vel per remedium satis purgatus erit, cortex peruvianus, quo tempore calor aut ex toto aut aliquantum in remissione desitit, dari, ipsaque febris per eas rationes submoveri debet, per quas huic succurri posse supra posui. *)

Quodsi vero febris, veluti intra primos potissimum dies consuescit, exardere continet; oportebit utique communibus interea remediis (refrigerantibus puta et sanguinis missione) occurrere; us-

*) Libro I. Cap. 5.

que dum ipsa aliquantum remiserit, aut talia indicia manifestet, per quæ, quod intermittens sit, constet.

Id modo serius modo ocius obtinet, prout vel plus vel minus materiæ intus mansit, vel recte vel sinistre initio occursum fuerit. Nonnunquam natura ipsa vel emendando materiam vel aliquam ejus portionem expellendo, febrim in accessiones ordinat.

Inde communis illa et vulgi et nonnullorum Medicorum opinio utique provenit, per quam sibi persuadebant, quasi continua febris in intermittentem converti posset.

Cujus item sententiæ A. C. CÆLSUS 2) fuerat, dum *lenta febres sine ulla remissione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus est. In hoc casu Medici cura esse debet, ut morbum mutet, fortasse enim curationi opportunior fiet. Sape igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est, quoniam interdum sic evenit, ut horror oriatur et fiat initium novi motus, exque eo cum magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio.*

Id vanum est, neque nisi aut ignorantia aut dolo a quibusdam hodie statuitur. Contra vero

2) Lib. III. Cap. 9.

posse ex intermittente continuam fieri experientia sæpe docuit: scilicet ubi aut mala vivendi ratio aut calida remedia incendium aiebant.

Et profecto est ista quidem febris et percommunis et epidemicorum morborum princeps. Hæc illa continua est, quæ, ut SYDENHAM scripsit, in intermittentem abit, et ipsa sæpe ex intermittente fit. a)

Primaria naturæ febris b) ob id quod cæteris et frequentius occurrat, et cum veterum Medicorum effatis, quæ ipsi de Crisi reliquerunt, potissimum conveniat. In hac ipsa FRACASTORIUS c) omnem dierum criticorum rationem collocavit. Hancque omnium sæpissime sive perfecta sive imperfecta Crisi, vario modo, diversoque tempore modo paribus modo imparibus diebus, modo ocius modo serius judicatam fuisse vidi. Sæpe etiam Crisi omnino caruisse, prout vomitorio medicamento et cortice peruviano diversim occursum fuit.

Credibile est, similem Polycrati et Pythodori apud HIPPOCRATEM febrim fuisse d) atque eam quam paulo magis supra descripsit; e) namque hæc

a) Sect. I. Cap. 3 et 4.

b) Sect. IV. Cap. 6.

c) Tract. de dierum critic. causis.

d) Hipp. de morb. pop. Lib. VII. Sect. I.

e) Ibidem Lib. I. Sect. I. constitut. temp. prima.

exacerbatae fuerunt, febribus quidem in totum non intermittentibus, sed qua juxta naturam febris tertiana morem exacerbarentur.

Id magis per hoc constat, quod istae febres non intra breve tempus, intra quod continuam exitum habere consueverunt, finem acceperunt, sed tardius quemadmodum intermittentes trahere consueverunt, desierunt: *judicabantur autem quibus inter has brevissima essent, circa vigesimum diem; plurimis circa quadragesimum multis circa octogesimum* f) Uti- que quoniam HIPPOCRATES neque corticem peruvianum neque par ei auxilium habebat, quod potuisset febrim citius excutere: ob quem defectum debebat morbi exitum ab ipso naturae beneficio expectare, plebis hodie in modum haec ubi tali morbo tentatur.

Quibusdam neque sic, sed vago modo, et circa judicationem deficiebant; horum autem plurimis febres rursus non multum tempus intermittentes reversa sunt: ex qua recidiva scire licet; priorum febrim ex intermittentium genere fuisse. Ex recidivis autem in iisdem circuitibus judicabantur. Multis vero ipsorum producebantur, ut sub hyemem agrotarent: similiter ac intermittente exquisita laborantibus contingere consuevit.

Atque istas quidem febres cortex peruvianus tollit. Tollit etiam continuas, quas *συνεχῆς* olimi

f) HIP. Lib. I. Sect. I. constitut. temp. prima.

appellabant, et continuas remittentes hodie nominant: quoniam ex, etsi enim continenter exardescant, nihilominus per se intermittentes sunt; utique quæ eo potissimum tempore accedunt, quo exquisitæ intermittentes communes esse consueverunt. Id experientia in ipsis curationibus sæpissime docuit.

Ego non alias continuas febres (quarum profecto plurimas agitavi) quam ex intermittentium indole cognovi: quæ res facile ab unoquoque apprehendi potest, maximæque sub morbi exitu. Cujus item rei experientiam habuit RICHARDUS MORTON et FRANCISCUS TORTI. Ob quæ existimo, duo tantum febrium genera esse; alterum intermittentium, alterum continentium.

AEGROTUS LIX. Anno 1753 die septima Junii fervida tempestate Juvenis 23 annorum, macer et sanguine plenus, protinus vires et edendi desiderium amisit; torpuit, totoque corpore lassitudinem sensit, noctu graviores somnum, altero die vehementem calorem habuit, sitim magnam et inquietudines; intentæ arteriæ sunt, et totum corpus quasi fatigatum est; accessit juxta Hypochondrium sinistram dolor, qui totum deinde pectus occupavit, et laboriosum spiritum effecit; retracti oculi sunt, et facta facies livida est: urina vero tenuis atque limpida mansit.

Missus e vena iterumque missus sanguis est; qui flavam aquam ut bilem habuit, et præstita re-

frigerantis auxilia sunt: fecutus vomitus biliosus est; noctu delirium; tertio die vehemens ardor, intra quem extractus iterum e vena sanguis est: post, narium hæmorrhagia, bilis item vomitus continuavit, et inquietudo. Media nocte multus sudor ex universo corpore erupit; qui die quarto latius aliquod remissionis spatium reliquit, intra quod oblatum vomitorium est, quod multam rursus bilem excussit.

Proxima nocte major infirmitas, sequente die quinto vehemens calor; intentus lateris atque præcordiorum dolor cum multa animi inquietudine et corporis jactatione. Inter hæc urina tenuis, qualis ante fuerat, continuavit: deindeque multus iterum sudor erupit, febriem intermittentem olens et aliquod remissionis spatium die sexto reliquit.

Ob talem sudorem; et quoniam exacerbationes certum tempus fervere videbantur, corticem peruvianum medicinæ dedi, qui febriem quam proxime delevit, et ægrum die nono integrum restituit.

ÆGROTUS LX. Anno 1753 initio mensis Martii vidua paupercula 38 annos nata morbo caduco ex consuetudine affecta iterum convelli cœpit, deinde extus frigit, intus calore simul vehementer inarsit; cum siti inexplebili et spirandi difficultate. Ob quæ sanguinem e vena misit, et potum calidum liberakiter bibit, sicque aliquantum evenit, et rectius spiravit quidem at aridam tuissim retinuit;

ob quam ei molles herbas ex aqua coctas praeserti
adjecto oxymelle et nitro.

Proxima nocte major infirmitas erat, delirium-
que. Altera die mens quidem constitit, at facta
summa corporis fatigatio est; frigus in extremis
partibus, magna sitis, fauces aridae, arteriarum
pulsus exilis, deliquium animi, urina tenuis. Sic-
que morbus continuavit sine ulla remissione.

Post quintum diem morbus alterno veluti cir-
cuitu modo intendi videbatur, modo demitti, in-
traque istas accessiones arteriarum pulsus magis ple-
nus evenit, et sudor olens erupit: manente tenui
limpidaque urina.

Tandem die octavo facta urina turbida est, et
sedimentum lateri trito simile, quemadmodum a
febre intermittente deposuit.

Ob quas notas corticem peruvianum liberaliter
obtuli, qui ægram intra breve tempus sanam effe-
cit, quæ paulo ante diem fere egit extremum.

De qua quidem febrium specie sic judico, con-
tinuam eam esse, ob id quod vitiata materia (febris
fomes) vel exuperat, vel acrior est, vel alicui
potissimum visceri plurima inhæret. Contra vero
intermittere, atque in certos circuitus distingui,
ubi talis materiei vel minus adest, vel ipsa univer-
sum corpus mitius habet. Ipsamque continuam,
quæ est, deinde in certos circuitus explicare se,

quando aliqua ejusdem materiei portio cocta motaque sive per vomitum sive per alvi profluvium, sive per sudorem, sive per ulcera abcessit.

Illud æstate potissimum anno 1753 vidi, qua tempestate magnus calor cum fuisset, febris continua popularis exstiterat. Initio frigus erat, secutus calor est, qui continenter quatrimum exarsit; intra istum calorem nausea erat, sitis, facies flava et vomendi desiderium, urina item rubra et transparentis.

Quinto die ulcera juxta oris labia maximeque secundum nares eruperunt, protinusque ex his febris ipsa in calore remisit, atque in certos circuitus distinxit se; urinaque turbida evenit, atque sedimentum lateri trito simile præcipitavit, deinde, ut perfectum pus est, et sanata ulcera sunt, febris ipsa ex toto desit.

Quotquot autem ex his corticem peruvianum ad confirmandam bonam valetudinem imposterum assumerunt, tuti manserunt, qui non assumerunt, non multum temporis post in tertianam exquisitam reciderunt, cujus accessiones alicui priorum responderunt.

Atque talis quidem continuæ febris cum intermittente communis conditio est.

At continens febris quam *συνόχον* vocant, diversæ indolis est, propterea quod diversas causas ha-

bet: obque eas vix curationem a cortice peruviano recipit. Nihilominus potest etiam hæc suam ab intermittens materia, si excessit, aut cum alio quopiam vitio convenit, originem habere.

Talem morbum anno 1755 a mediâ hyeme in ver usque vidi. Initio frigus erat, deinde calor continens, vomendi desiderium, aphthæ supra linguam et fauces circum, nonnunquam tussis sputum tenax trahens: inter hæc sæpe fudor, febrim intermittentem olens, absque levamine; delirium vel 14 vel 18 dierum; nulla neque angusta neque laboriosa respiratio; morbi exitus die 21 absque crisi manifesta: a medio morbo ad ejus exitum usque urina turbida evenit et sedimentum lateri trito simile deposuit; quæ certissima fere febris intermittens nota est.

Inter hæc multi alii homines eodem anni tempore, ulcera juxta labia, alii ambustiones ad manus, alii ad pedes ex morbo acceperunt; quæ quidem eruptiones vix ad alium morbum quam ad intermittentem pertinent. Ob quam rationem judico, superiorem febrim continentem excitatam quidem ab intermittens materie fuisse, in eo autem solam differentiam constituisse, quod quoniam vitii causa exuperaverat, morbus in certos circuitus non explicuerit se.

Illud proximo exemplo latius patebit.

AEGROTUS LXI. Anno 1756 mense Augusto, vir 40 annorum, quemadmodum ex febre intermittente cibos nauseabat, sitim, vultum subflavum, os amarum, et sordidas fauces habebat, ob quæ vomitorium medicamentum assumpsit, quod, ut multam bilem excussit, hominem integrum restituit.

Post 6 dies reversa similis infirmitas est; ob quam alvus pharmaco submota est, quæ decem itibus multa putrida emisit: finitaque ista purgatione febris in certos circuitus tertio quoque die explicuit se.

Igitur cortice peruviano nunc succurrendum esse putavi. At præter opinionem et absque manifesta ratione ista febris quatuordecim dies in calore continenter exarsit, intra quem æger phreniticorum more continuo deliravit. Ob quam causam sanguinis missione et refrigerantibus auxiliis occursum est.

Apparuerunt deinde signa, quæ, quod impura ægri præcordia sint, indicabant. Ob quæ enematis subventum est; quæ, ut multa putrida subtraxerunt, multum ex delirio minuerunt. Post hæc datum purgans pharmacum est, quod multa vehementer putrida excussit, simul et calorem atque delirium extinxit. Hæc cum profectui fuissent, fortius item purgans exhibui, quod quam plurima vehementer putrida submovit.

Expurgata ita alvo rursus febris tertiana per distinctos circuitus provenit, quam deinde cortice peruviano excussi.

Excussa febre brachium sinistrum ad extremos usque digitos intumuit, juxtaque sternum ortus magnus abscessus est: utique a febris materia, quæ suas reliquias eo deposuit.

Ex quibus iterum patet, posse febrem continentem excitari ab intermittens materia, siquidem ea vel exuperat, vel aliam causam, cum qua convenit exagitat.

Ita sæpe paraphrenitidem post purgatam satis alvum atque præcordia vidi, in tertianæ febris regulares accessiones desisse. Esse vero paraphrenitidem ab impura colluvie, quæ circum præcordia coivit, alibi a me dictum est. Neque verum est, quod dicitur a quibusdam, nullam paraphrenitidem nisi ex inflammato diaphragmate esse. Non enim de re, sed de verbo controversiam movent; qui id sustinent. Porro nosse refert, eos quorum febris intermittens, sive ob id quod inveteravit, sive ob malam vivendi rationem conversa in continentem est, deinde ubi per sanguinis missionem atque refrigerantia auxilia ex ea revererunt, vix ulli impofterum intermittens recidivæ obnoxios fuisse, sed fere tutos mansisse. Quasi febris materia per continentem istum æstum contracta magis atque contrita fuisset, sicque omnis expulsa.

Et hic iterum queritur, in tali febre continenti, propterea quod suum ab intermittente ortum habebat, corticene peruviano obveniri debeat, an communibus auxiliis; refrigerantibus puta et mittendo sæpe sanguinem?

Ego quidem corticem peruvianum extreme convenire judico, si febris intermittefis quam proxime anteceffit: veluti nunc dicam.

AEGROTUS LXII. Anno 1749 die 20 Augusti scæmina 20 annos nata, integro fere anno febre intermittente quartana laborabat; intraque id temporis utero conceperat. Versa deinde intermittefis febris in continentem est; in ipsaque accessione ægra protinus desipuit, et respirationem stertorosam accepit cum oculis pulverulentis et conniventibus palpebris: facta oris labia nigra sunt et lingua atque fauces aphthosæ et nares siccæ et vox clangorosa: accessit putridum alvi profluvium; ipsæque scæces atque urina sine sensu exiverunt; subsiliebant item tendines et arteriarum pulsus frequens atque inæqualis erat: rigidæ item maxillæ. Atque in tali statu ægra trium dierum tempore stipitis instar immota decubuit, non multum a morte distans. *Quæcumque utero habentes a febribus corripuntur ac forsiter assenuantur sine manifesta occasione, difficulter pariunt, et periculose, aut abortum facientes periclitantur.* g)

Relatum etiam accepi, urinam, quam ægra proxime ante istam accessionem reddiderat, turbidam fuisse, atque sedimentum lateri trito simile habuisse. Ob quæ etiam istum morbum a febris intermittens materia potissimum esse, ratus salutem (si quam sperare liceret) a cortice peruviano petendam esse putavi.

Itaque rigidas ægræ maxillas vi diduxi, interque eas corticis peruviani extractum, quod aqua ante dilutum erat, ex cochleari demisi, qua operaret quo labore post tertiam noctem mens rediit, ægraque partum septimestrem enixa est, cumque deinde corticem peruvianum assumere continuasset, convaluit recidivæ expertus.

ÆGROTUS LXIII. Puer quinquennis anno 1765 exeunte æstate febre intermittente modo quotidiana, modo tertiana, modo quartana, hacque modo simplici modo duplici nunc laborabat, nunc post adhibita auxiliâ carebat iterum, donec ita trahendo durum lienis tumorem accepisset. Sub finem autumnii expulsa per corticem peruvianum febris quidem est; attamen remansit et durus lienis tumor, et malus aliquamdiu corporis habitus.

Initio sequentis hyemis eum pleuritisprehendit, inque affecto latere vehemens dolor pressit, cum tussi sicca, laboriosa respiratione, articularum celeri pulsu, exacerbatione febrili circa vesperum, genis rubris atque delirio.

Quare secta bis vena est, ex eademque missus sanguis crustam habuit. Impositæ affecto lateri molles herbæ ex aqua coctæ, data medicamenta refrigerantia, cum sorbitionibus, et applicata emplastra vesicatoria sunt. Posteaquam æger ab isto morbo evenit, duro lienis tumore imposterum liber et recidivæ expers erat.

Existimo febres intermittentes si versæ in continentem sunt, ideo recidivas non relinquere, quoniam sic vitiosa materia continenter itaque ex toto coquitur atque expungitur: intermittentes vero ideo recidivis obnoxias esse, quoniam in his interrupta per media inter accessiones intervalla coctio est. Ideo fortassis quartana difficilior est. Quo magis vero intermittens ad continuam vergit, eo magis ea coquit. Non igitur malum, quod metuunt, sed bonum omen est, si aliqua febris duplex evenit, significat enim, quod materia mota sit; et sicurationi opportunior evenerit. Veluti id supra *) propositum est.

C A P U T X V I.

Febris intermittens anomala.

Haftenus de febre dixi, quæ ordinatas accessiones servavit, aut si non servavit, aliquas tamen intermittentes notas retinuit. Nunc ad eam veniam,

*) AEGROT. IV: et XII.

quæ certum circuitum non habet, sed inordinate modo hoc modo illo tempore accedit, obque id febris vaga, febris incerta, febris anomala a Medicis appellatur: erronea ab HIPPOCRATE h)

Hujus duo potissimum genera sunt: alterum, quod similes quidem accessiones habet, at diversis tamen temporibus. Alterum, quod neque distinctas accessiones neque frigus ante habet, sed ut incepit, protinus in calore continuat et modo plus modo minus exardescit. Hocque vix solumprehendit, sed alicui alteri morbo, qui cum calore est, jungit se. Puerperas sæpe afficit, easdemque, quod lochiorum exitum impedit, exitiose habet. *Interdum vero accessiones quoque confunduntur, sic ut notari neque tempora neque spatia possint. Neque verum est, quod dicitur a quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vermica, aut ex inflammatione aut ex ulcere. Facilius enim semper curatio foret, si hoc verum esset. Neque de re, sed de verbo controversiam movent, qui cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non easdem inordinate redire, sed alias aliasque subinde oriri dicunt. i)*

Quare, inordinata aliqua febris ubi occurrit, attendi debet, an ad intermittentes pertineat? Id

h) De morb. Popul. Lib. I. Sect. II. Item Lib. III. Sect. 3. in contit. temp. pestil. ibidem Lib. IV.

i) A. C. CRISUS Lib. III. Cap. 3.

per eas potissimum notas cognosci poterit, quæ superiore libro comprehensæ sunt, maximeque si calor, in certo quamvis tempore nihilominus per intervalla desistit.

Quodsi vero ne id quidem obtineat; febrisque ne in vagas quidem accessiones distinguat se, vel ullo tempore efflagrescat; sed uti cœpit, lente trahens continuet; si, quemadmodum cæteræ intermittentes post purgantia remedia neque exacerbescat, neque in distinctas accessiones explicet se, cognitum magis difficilis erit.

Interea talis febris; donec ejus causa inventa fuerit, serpit, ægrumque diu trahendo debilitat, conterit, atque consumit; postremo viscerum tumores, icterum, œdema, atque hydropem inducendo eundem opprimit.

Quare magnopere ad ea signa adverti debet, quæ intermittentem non dimittunt: scilicet si æger similiter habet, ac qui ob febris intermittens reliquias languet: si moderatus calor est, et nullus horror antecessit; si corpus sæpe sudore immadescit, maximeque post potum calidum; si æger nullos cibos desiderat, carnes autem nauseat; si vinum album rhenanum vel nimis acidum vel vappidum existimat, et panem triticeum amarum, secalinum vero acidum putat, propriæ linguæ vitio; si sticulus est, si capite dolet, si corpus torpet, et membra quasi fatigata sunt, si gravior somnus premit,

et tumultuosa somnia sunt, si corpus supra consuetudinem incaluit, neque tamen, quemadmodum ex manifesta febre, ardet, si intentæ arteriæ sunt, et citius, quam assuerunt, pulsant, si sordidæ fauces sunt, et anima fœtet veluti a jejunio. Quæ inter solet urina flamma esse, et transparens manere, nonnunquam tamen turbida ea evenit, et sedimentum lateri trito simile præcipitat.

Quodsi vero etiam ista signa deficient, perquirendum est, an eodem anni tempore multi alii homines febre intermittente exquisita laborent? An orta sine alio quopiam morbo et absque manifesta causa infirmitas sit? An æger superioribus annis febre intermittente laborare consueverit? An aliqua talis causa antecesserit, quam febris intermittens sequi solet? Si illius morbi, cujus figuram febris assumpsit, propria signa desint, et loco eorum aliena appareant? An æger ex tempestate magis quam sanus quispiam inhorrescat? An sæpe et vago quidem modo absque manifesta ratione efflagrescat? An juxta focum magis quam sanus inardescat? An lienis durus tumor, quem olim febris reliquit, increscat? Aut talis novus oriatur? An in vitata aliqua corporis parte similis dolor, ut olim intra febrim, nunc iterum premat? An pedes maxime juxta malleolos aquam inter cutim accipiant sine manifesta causa? An vultus, maximeque circum oculos impallescat adjuncto cutis flavo

colore? Suspicio est, febrim intermittentem in causa esse: maximeque ubi urina sedimentum lateri trito simile præcipitat. Per istud enim sedimentum SYDENHAM k) febrim intermittentem, etiam quæ extreme abscondita erat, cognovit. Scire autem refert, nonnunquam urinam flavam et crudam manere, neque nisi post assumptam aliquam corticis portionem tale sedimentum præcipitare: nonnunquam etiam post istud auxilium sanorum urinæ similem eam evenire absque deposito aliquo ante sedimento. Quæ res digna Medicorum animadversione est.

AEGROTUS LXIV. Anno 1753 die 6 Octobris vir 48 annorum quatuordecim dies levem calorem, siccum os, sitim, et graviora membra habebat; cibos maximeque carnes nauseabat; vultu pallidus erat, e lumbis atque femoribus fatigatus torpuit, lectum tamen non tenuit: inter hæc nonnunquam magis inardebat; cæterum arteriarum pulsus, ut sanus quispiam habebat: facile a potu calido insudabat; vinum album rhenanum vapidum, secalinus panis quasi acidus, triticeus vero amarus ipsi gustanti videbatur. Urinam æger tenuem emittebat, nuncque sibi fere esse ajebat, quemadmodum olim fuerat, quo tempore febre intermittente laboraverat.

Ob ista indicia corticem peruvianum medicinæ dedi, qui (quod nonnunquam evenit) alvum tres

k) Epist. I. respons.

dies laxam effecit: deindeque morbum excussit. Urina item intra istam curationem turbida evenit, et sedimentum lateri trito simile præcipitavit; post, ubi ad sanitatem perventum est, iterum pellucida facta est.

Vidi talem morbum modo pro Tabe, modo pro Cachexia, modo quasi ex hypochondriis, aut ex mœrore, aut ex suppressis mensibus effecit, habitum atque diversis remediis aliter atque aliter male agitatum fuisse.

ÆGROTUS LXV. Puella annos 20 nata perhumilis staturæ, compernis atque depigis et vitiatæ cæterum corporis habitus menstruum sanguinis fluxum ex ægrotatione amisit, et aliquamdiu vitam ærumnosam traxit, ob quam causam multa atque diversa remedia, præprimis calida adhibuit, a quibus post longum tempus evenisse videbatur.

Deinde vero ut carnem sale et fumo conditam supra modum comedit, recidit, et quemadmodum tabida diu decubuit.

Cum die 9ta Octobris anni 1754 istam ægram accepissem, erat ei magna corporis infirmitas, pallida et paululum tumida facies, arteriarum pulsus parvus et frequens, difficilis spiritus, tussis, quæ magis mane et vesperi pressit, neque sputum traxit, ex decubitu in dextrum latus, spiritus præceptus, angustia et peracerba tussis, insuper noctu sudor

caput juxta et collum defluus, interdium frigidus et viscidus supra manus.

Inter hæc ægra neque sitivit, neque os amarum habuit, neque certo tempore vel friguit vel incaluit, neque carnes neque alios quospiam cibos, etsi non desiderasset, quicquam nauseavit, urina rubra evenit, et sedimentum lateri trito simile demisit; ægra item, ut narratum accepi, sine causa manifesta vomuit.

Febrim intermittentem istum morbum esse, maxime ex his judicavi: quoniam urina sedimentum veluti lateritium deposuit; quoniam ægra sine manifesta ratione vomuit, quoniam hic ipse morbus (quem in primo circuitu pro febre ardente habebant) longius quam quidem febris ardens consuevit, tempus impleverat, quoniam ægra ab ultimo isto morbi tractu, qui phthisi pulmonali similis videbatur, minus quam a vera phthisi consumpta erat; denique quoniam ægra ob talem causam, qualis febrim intermittentem revocare consuevit, recidivam passa est, ciborum scilicet propter incontinentiam.

Ob quas rationes corticem peruvianum præstiti, post quem urina die quarto transparens, etsi rubra, mansit. Die quinto potuit ægra erecta sedere, vertiginis minus habuit, et somni plus. Urina item tenuis evenit.

Sexto die orta nausea levisque vomitus est: ob quem purgans pharmacum præstiti, quod quicquid

impuri intus superesset, idem subtraheret. Purgata alvo urina iterum (quemadmodum juxta febres intermittentes sæpe evenit) turbida facta est, et sedimentum lateri-trito simile deposuit.

Post iterum cortex datus est; qui primo tussim composuit, deinde somnum restituit, postea spiritum liberum, edendi desiderium, denique integram valetudinem effecit.

Nonnunquam ita abscondita febris est, ut vix cognosci queat. Nullum namque neque frigus adest, neque horror; neque multum caloris sitisve, nec dolor capitis nec multus sudor, nec is, si est, olet; noctu æger dormit, interdum etiam obambulat: non vomiturit: cibos non nauseat: neque tamen eosdem ut sanius desiderat, dubia se esse valetudine ait; neque tamen putat ægrotare se; nihilominus sentit, quod non integre valeat.

Ubi hoc dubium est, et causa incognita manet, communibus remediis insistere expedit. Quod si etiam per hæc morbus nec moveatur nec explicet se, corticem peruvianum dare convenit et videre, utrum juvet an offendat, num quid mutet. Neque enim temerarius iste curandi modus appellari poterit: si quidem cortex peruvianus hos si non adjuvat, non lædit. Ad hoc unicum, ne longior sim, exemplum sufficiat.

ÆGROTUS LXVI. Vidua juvenea, quæ nullo ante morbo laboraverat, anno 1749 languere

œcepit, cibos minus appetere; quos etsi non nau-
 seasset, tamen absque saporis gratia comedit, debi-
 lis quidem, at lectum non occupavit, sed obambu-
 labat, suaque munia peregit minus firmo tantum
 corpore: non caluit, sed paulo plus quam sana fri-
 guit; pulsus lentum, caput grave, linguam mane
 fordidam, vultum subflavum, oculosque languidos
 habuit: aquam item inter pedum cutim: corpus
 contra consuetudinem emacuit, et animus torpuit.
 Sicque tres menses.

Amicis atque proximis iste quidem morbus ex
 vehementi mœrore, quem subita amatissimi mariti
 mors non ita pridem excitaverat, provenisse videba-
 tur: metuentes, ne sequatur hydrops, qui vitæ
 simul et tristitiæ finem faciat. Idque verisimile
 erat.

Propterea autem, quod ægra vultum paulo magis
 flavum et fordidam linguam habebat, febrem inter-
 mittentem subesse ratus sum: etsi urina tenuis, flava
 atque cruda, qualis sæpe mediis inter quartanas ac-
 cessiones diebus est, hucusque mansisset. Ideoque
 alvum prius pharmaco subduxi, deinde dietam
 quæ febre intermittente laborantibus convenit, im-
 peravi, et extractum corticis peruviani medicinæ
 dedi. Post quod auxilium proximo die urina tur-
 bida evenit, et sedimentum lateri trito simile præci-
 pitavit; atque pingui pelle matulam intus obduxit,

Per istud indicium cum profecisse me novissem, corticem peruvianum imposterum liberaliter præstiti, qui morbum quam proxime excussit.

Reversum primo edendi desiderium est, deinde fames; corpus robur atque lautum habitum, vultus etiam colorem decoremque accepit, urina post multum sedimentum iterum tenuis et limpida evenit, et omnem pedum tumorem subtraxit.

Multos tales ægros, quorum alii medicamentis purgantibus, alii vino medicato, alii extractis amaris, alii diversis aliis remediis diu et frustra agitati fuerunt, deinde cortice peruviano prompte perfanavi. Nonnulli ex his etsi pauci sine manifesta ratione evenerunt; sive quod purgantia, sive quod amara remedia, sive quod tempus aut inedia ipsos adjuvit. Perinde ac talia auxilia ipsam febrem intermittentem exquisitam quandoque vincunt. At solebant isti quidem infirmam imposterum valetudinem diu trahere.

C A P V T X V I I

Febris intermittens, qua unica accessione absolvitur.

Nonnunquam febris intermittens unico circuitu absolvitur; ubi intra eum vitiatam suam materiam ad externam aliquam corporis partem ceu juxta unanum pedesve ceu guttur faucesque, sæpius vero a labioris labia pellit, exque his facto prius pure effudit.

Ubi ita brevem exitum febris sumfit, facile prophemera habetur, ob id, quod vix 24 horas calore implevit, erysipelata vero vulgus imperite vocat, propterea quod post brevem calorem orta in summa cute exulceratio est.

Febrim autem intermittentem ipsam esse, ex his satis superque colligere licet; quod tales quidem ægri perinde ac ii, qui plures accessiones per certos circuitus passi sunt, habent. Initio enim similiter frigent, sequitur calor cum vomendi desiderio, deinde ardor, nausea, sitis, totius corporis maximeque e lumbis fatigatio; os amarum, fordes supra linguam atque dentes circum: finito calore sudor erumpit; febrim intermittentem olens: urina turbida evenit, et sedimentum lateri trito simile præcipitat. Expirata febre ægri aliquandiu imbecilli manent, et subflavam vultus cutim habent, maximeque secundum oculorum palpebras, neque eo usque cibos desiderant.

Adde, nonnullos ex his etiam post talia ulcera diu torpere; alios item non multum post tempus in febrim intermittentem exquisitam (maximeque tertianam) quæ priori accessioni respondet, recidere. Perinde ac ii, qui ex febre intermittente exquisita non omnino evenere.

Hi recte cum iis comparari possunt, de quibus supra 1) dixi, quod quatuor continuo dies calore

1) Capite XV.

exarserint, deinde ortis juxta labia ulceribus a febre evenerint quidem, sic tamen, ut aliqui ex his postea in intermittentem exquisitam relapsi fuerint. Verumque est, quod olim HIPPOCRATES dubitans dixit: *Febres, in quibus ulcerantur labia fortassis intermittentes. m)*

Quodsi vitiata materia omnis in labia inclinat se, exque his perfectum exitum sumit, integra valetudo quam proxime sequetur. Quibus vero quaedam reliquiae intus remanent, hi aut diu in posterum torpent, aut facile in febrim intermittentem relabuntur, veluti superiore libro Capite IV. de crisi prolatis in medium exemplis dixi.

Igitur illi, qui post talem accessionem imbecilli manent; debent medicamentum vomitorium accipere; deindeque per eas rationes curari, per quas febrim intermittentem suboveri posse supra posui.

Neque alienum erit his, qui pro integris habentur, corticem peruvianum offerre, ne facile relabantur. *Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli; quod duabus de causis necessarium est: et ut quam primum bona valetudo contingat, et ne morbus qui remanet, iterum, quamvis levi de causa exasperetur. n)*

m) De morb. pop. Lib. VII. Sect. 8.

n) A. C. CELSUS Lib. II. Cap. 14.

OBSERVATIONUM
MEDICINALIVM

DE

FEBRIBVS
INTERMITTENTIBVS.
LIBER III.

CAPVT I.

Tumor abdominis a febre intermissense.

Postremo vitia, quæ febris intermittens reliquit, privatam quoque considerationem sibi vindicant. Ex quibus alia certis partibus assignari possunt, alia toti corpori in hærent. Incipiam ab his, quæ sunt in imo ventre.

Sæpe a febre, propterea quod ea inveteravit, tumidus, durusque venter remanet. Huic vitio magis, quam adulti obnoxii infantes sunt; ob id quod aut non satis contineri possunt, aut medicamenta non libenter accipiunt, quæ febrim exsulare possunt.

Vitium in liene residet, qui durus tumidusque est. e) Vidi post febrim intermittentem, quam magnæ staturæ vir diu traxit, lienem omne illud abdominis spatium, quod Diaphragma inter et Cristam ossis Ilei atque dorsi spinam et ventris albam lineam est, non solum implevisse, sed et superasse.

Istum tumorem Nostrates *einen Fieberkuchen* seu *placentam febrilem* vocant: cum quoniam eum febris effecit, tum quoniam idem placentam figura refert. Talem aliquem scabrum et quemadmodum vitulinum renem, intersectionibus distinctum deprehendi.

Non omnino periculo vacat, dum mole atque pondere vicina viscera comprimit; humorum circuitum atque secretionem vitiat; alimentorum digestionem perdit; impeditque quo minus Chylus cum Lympha in ipsis vasis lacteis atque thoracico ductu rate commisceri queat: ex quibus nutrimenti penuria est. Imperfectam item et laboriosam respirationem effecit; quæ non potest chylum sanguini necere, sicque vitiosa nutritione sequitur tabes, hydrops, et denique mors.

Pejor magnus, quam parvus iste tumor est. Recens citius, quam qui diu insedit, dissipari potest. Veteranus vix integræ curationem recipit:

e) Galenus method. med. ad glaucon. Lib. I. Cap. 9.

Morgagni de sedibus morbi. Epist. XXXVI. Nro. 18.

De la Motte Traité, compl. de Chirurgie Tom. II. Obs. 124.

potest quidem multum ex eo naturæ beneficio minui, nunquam vero adultos homines ex toto dimittit; dimittit autem sæpius infantes.

Quibus talis a febre tumor remansit, hi in eodem etiam, si post multos annos in febrim. intermittentem relabuntur, iterum dolorem et primum febris impetum perferunt, idemque increfcit. Quod ideo fcitu neceffarium eft, quoniam ex eo maximeque ubi obfcuræ febresprehendunt, ante noſci poteft; febris, quæ incipit, an intermittens fit? In continuis enim non fic,

Si talis febris quamprimum excutitur, ipſe quoque tumor iterum decrefcit, atque ad priorem molem, qualem ante habebat, recedit. Contra ſi diu occupavit, ipſe tumor, quantus per morbum interea increvit, tantus impofterum manet.

Itaque talis tumor, propterea quod ortum atque incrementum a febre intermittente accepit, utique cortice peruviano curari debet, ſcilicet qui poteſt ipſam vitii cauſam expellere. Neque hic juvant medicamenta aperientia, neque unguenta emplaſtrave, neque, ut quidam plauſibiliter propoſuerunt, conſeſt febrim in longum trahere, aut eam quæ ſeceſſit, evocare, et interea medicamenta aperientia dare: ſcilicet ut ea per febrim ipſam penitus inter univerſos laſi corporis humores mittantur, ſicque majorem efficaciam acquirant, qua poſſint tu-

morem fundere. Quo enim febris diutius infidet, eo magis tumor crescit.

AEGROTUS LXVII. Anno 1749 die 4 Maji puer triennis ex longa febre intermittente aquam inter universam cutim accepit, et ingentem lienis tumorem.

Hujus ventrem prius pharmaco purgavi, deinde corticem peruvianum praestiti, qui hydropem simul et lienis tumorem discussit.

AEGROTUS LXVIII. Anno 1750 die 27 Martii mulier febrim quotidianam diutius traxerat, ob quā ea ingentem lienis tumorem accepit, qui octo pollices diametro superaverat.

Hujus alvum pharmaco purgavi, deindeque febrim multo cortice peruviano excussi; simul et lienis tumorem dissipavi.

A verbis igitur longissime absunt, qui putant, quasi iste quidem lienis tumor ortus a cortice peruviano esset.

Sumit autem iste lienis tumor finem maxime sic: primum febris, si est, post aliquam corticis portionem desistit, deinde tumor ipse minui incipit: post, ubi excussa omnis febris est, plus ex tumore, et ut cortice continuatur, iterum plus demitur, donec post adhibitum multum, longoque tempore continuatum corticem omnino desistat.

Ita prægrandes lienis tumores, et qui diu infidebant, omnino dissipavi, majores et veteranos, majori quidem corticis copia, minores vero atque recentiores minori portione. Parvus enim et recens facile intra 6 scilicet septimanas, evanuit; neque corticis plus, quam quæque febris intermittens simplex ad curationem requisivit: major, qui palmam magnitudine vel æquabat, vel excedebat, et quinque aut sex menses infedit, corticis plus novem scilicet aut decem uncias, atque trium mensium curationem ante desideravit, quam omnino evanuit. Neque dubito, posse majorem atque veteranum discuti, si quis eundem et satis longo tempore, et vel dupla vel tripla corticis copia profequi velit, quod equidem experimentum ipse capere nondum potui, ob id; quod ita continere se ægri volebant.

Nonnunquam etiam iste tumor naturæ beneficio, maximeque ubi puerilis ætas erat, desit, posteaquam febris corpus ex toto dimisit. At hi, cum aliquando iterum in febrim intermittentem incidissent, similem rursus tumorem citius acceperunt. Necquicquam vero ii, quorum lienis tumor cortice peruviano ante discussus erat. Verisimile est, lienem sic intumescere, quando fomes, quem febris movit, in eum translatus est: non crudus quidem tamen non omnino coctus; cui miasma inhzere continuat, nec amplius in circuitus erumpit.

Morbis (splenis tumor) fit, cum ex febris et

mala curatione bilis aut pituita aut ambo in splenem incubuerint, p) Inesse autem eidem miasmatis quidquam, quoniam malum curationem a cortice admitit, et febris, si revertitur, primas suas notas in eodem tumore ostendit. Ob quam, etsi imperfectam crisin fortassis SYDENHAM statuit q) quod nulla spes sit, abigendi febres autumnales, qua sententiam aetatem diu cruciarint, donec abdominis regio circa lienem praecipue indurari atque tumesceri coeperit: iisdemque gradibus, quibus hoc symptoma supervenerit, febris etiam fugam meditetur.

CAPVT II.

Icterus ex febre intermittente.

Similiter si febris fomes in hepate residet, et miasma cum eodem convenit, excitatur febris simul et Icterus.

LAZARUS RIVERIUS r) vidit infantem recens natum Icterum a matre contraxisse; qua tertiana laborabat: eundemque viginti dierum spatio sanatum fuisse, syrupo amaro. Utique, quod amara etiam febriim excutere possunt. WERLHOF s) talem Icterum cortice submovit. Idem suadet

p) HIPP. de affect. N. 21.

q) Sect. I. Cap. 5.

r) Cent. I observat. 18.

s) Observat. de febribus Sect. 2. §. 6. obl. 13.

ALEXANDER CAMERARIUS in dissertatione quam de corticis peruviani usu adversus Icterus scriptam reliquit.

AEGROTUS LXIX. Anno 1748 mense Julio mulier 40 annorum a febre intermittente quotidiana duplici et confusa, qua sex septimanas laboraverat, absque medicina evenisse videbatur, restitutis aliquantum corporis viribus. Post, summam cutim perflavam accepit; urinam crassam nigramque et quæ linteamina tinxit, emisit.

Istius ægræ alvum pharmaco purgavi, deinde corticem peruvianum medicinæ dedi; qui, ut febris reliquias excussit, Icterus dissipavit.

AEGROTUS LXX. Anno 1748 die 26 Decembris vir 60 annorum bibulus et sanguine abundans febre tertiana simul et Ictero corripiebatur.

Hujus alvum pharmaco purgavi, deinde unaquaque hora corticis peruviani scrupulum exhibui, quo et febris et Icteri expers proxime evasit.

Si obscura cum Ictero febris est, debet ad ea signa attendi, quæ supra descripsimus, et ubi cognita causa fuerit, ad eam dirigi curatio.

AEGROTUS LXXI. Anno 1753 die 23 Januarii vir 38 annos natus jam dudum male habens et aurigine tinctus diversa remedia assumpsit: omnia sine profectu. Namque debilis erat, noctes in-

somnes egit, vehementer incaluit, multum sitivit, os amarum, linguam sordidam, et celerem arteriarum pulsum habuit; cibos nauseavit, vomere voluit, sæpe multo sudore immaduit, urinam flavam emisit, quæ lintea tinxit. Scilicet isti Ictero junctam habuit tertianam obscuram, quæ confusarum febrium omnium frequentissima est.

Huic vomitorium medicamentum ante, deinde corticem peruvianum præstiti, qui intra octiduum febrim simul et Icterum excussit.

At si nulla febris suspicio sit, et flavus cutis color persistat, debet attendi ad ea remedia, quæ adhibentur, num juvent, num noceant, et ex his disci, quæ recte usurpanda sint.

AEGROTUS LXXII. Anno 1755 initio veris virgo annos 42 nata Ictero laborabat ex incognita causa. Nulla namque hic aderat Hepatis sive obstructio sive durities, sive dolor, sive in hypochondrio dextro tumor, neque stercora coloris expertia, sed flava sanorum similia; arteriarum quidem pulsus debilis et nonnunquam frequens, urina item flava et crassa, verum absque sedimento; ciborum etiam nausea; at nulla cæterum febris intermittens manifesta indicia. Præter hæc multi homines ea tempestate simili vitio laborabant, quod purgantibus remediis facile cessit.

Frustra autem per quinque septimanas medicamenta modo sperientia, modo salia neutra, modo

extracta ex herbis amaris, modo rhabarbarum, modo multum saponem obtuli: cutis enim flavus color versus in viridem, viridis in fuscum est.

Quare ad corticem peruvianum recurri, de quo si non juvet, quod non noceat, experientiam habebam.

Post dimidiam corticis unciam cutis simul et urina multum ex colore flavo amiserunt. Post duas uncias, deletus (quod ob temporis brevitatem maxime mirum videri potest) intra quatrimum omnis Icterus est. Ipsaque extrema corporis cuticula decidit; quæ, ubi digitis trita in exiguos cylindros est, cærulea apparuit.

Nonnunquam talis Icterus cum febrium recidivis revertitur.

AEGROTUS LXXIII. Anno 1753 die 14 Julii virginem 22 annos natam febris intermittens simul et Icterus prehenderunt; utraque vero vitia protinus assumptum medicamentum vomitorium quam proxime excussit.

Post sex dies reversæ similiter febris et anrigo sunt: quas iterum cortex peruvianus promte dissipavit.

Similiter alia virgo intra quinque annos ter febre intermittente laborabat, totiesque Ictero affecta est.

Vidi ex tali Ictero, proptereaquod febris in-
teraverat, cutim olivæ coloris, qualis Asiæ populo
est, imposterum mansisse.

Alius niger, fere ut Indus, ex febre factus est.

ÆGROTUS LXXIV. Famulus rusticus annos
26 natus febre quartana duos fere annos absque
medicina laborabat: tribus ante febris exitum septi-
manis Icterum accepit, qui cutim magis atque ma-
gis infecit, neque eandem imposterum dimisit.

Sic prospere valens universam corporis cutim ni-
gram, quasi natus ex patre Indo, et Europæa ma-
tre esset, retinuit: manuum etiam volas et pedum
plantas similiter albas habuit.

Duos post hæc annos, die scilicet 26 Septem-
bris anni 1751 rursus in febrim intermittentem in-
cidit, a qua per corticem peruvianum omnino eve-
nit. Neque vero potuit postrema ista febris, ne-
que cortex peruvianus quicquam ex colore nigro
minuere, sed idem continenter talis mansit, etiam
cum hominem novem post annos vidissem.

Non a vulgari causa ab hepatis puta obstructio-
ne calculove iste Icterus est: neque enim durum
hepar est, neque intentus venter, neque inflamma-
tum hypochondrium dextrum, neque alba stercora
cum labore emittuntur: contra vero mollia præcor-
dia sunt, venter subsidet, flavaque stercora sano-
rum similia facile secedunt: et ipse Icterus cum fe-

bre incipit, et expuncta febre prompte desistit: isque nonnunquam uni tantum humori excreto inerat. Aliquorum enim sola urina Ictericum habebat, cætera corporis cutis nihil. Istorum nempe urina nigra crassaque exiit, et linteamina croceo colore induit: excussa febre iterum tenuis atque sanorum similis evenit. Quod mirum quidem phænomenon sæpe me fefellit; cum ex eo auriginem instare prædixi; quæ ipsa quidem non secuta est, sed cæteram cutim albam reliquit.

• AEGROTUS LXXV. Anno 1755 initio mensis Julii juvenis mulier, cum proxima partui esset, in febrim intermittentem incidit, intra quam nigrum crassumque veluti ex Ictero lotium emisit; interea cum externa corporis cutis expers coloris mansit. Excussa febre lotium sanorum iterum simile evenit.

Sicque aliquoties per februm recidivas.

Idem in febre continente vidi.

Anno 1772 mulier febre continente laborabat, et ad exitum coctionis pulsus hepaticum in carpo dextro (qualem a Solano accepimus) habuit. Inde vero ejus cutis aurigine tincta non est, sed urina ictericorum urinae similis cum stranguria evenit, et talis quindecim dies effluxit, et ægram sanam præstitit. Nonnunquam Ictericus, ut GALENUS dixit*) criticus est.

*) In 4to Lib. Aphor. aph. 62.

CAPUT III.

Macula a febre intermittente.

Ex diversis Exanthematum speciebus, quæ febrim sequuntur, hic duo exempla ponam, quæ satis mira sunt.

ÆGROTUS LXXVII. Mulier 30 annos nata febrim tertianam a mense Februario anni 1750 diu absque medicina traxit, donec ipsa per se desierit. Post, mense Majo, reversa incertis quidem circuitibus est: exque ea ægra multam aquam pedum crurumque cutim inter accepit. In ista cute multæ maculæ latæ, aliæ rubræ, aliæ flavæ, aliæ citreæ, aliæ cæruleæ, aliæ nigre provenerunt, ita inter se compositæ, ut pictam illam chartam marmoris similem non inepte retulerint.

Excussa per corticem peruvianum febre primum aquosus tumor concidere cæpit, per largum urinæ profluvium, deinde maculæ, quæ distinctæ ante fuerunt, confusæ in unum colorem sunt, qui levior factus in citreum abiit, et denique ex toto evanuit.

ÆGROTUS LXXVIII. Famulus molitor ob febrim tertianam, qua vere anni 1751 laborabat, prius medicamentum vomitorium deinde corticem peruvianum accepit.

Ubi sic aliquantum ex febre minutum est, ortæ in univèrsa corporis cute maculæ fuscæ lentem latæ

sunt; mirabili spectaculo! Excussa per corticem febre, omnes quoque maculae disparuerunt.

Istas maculas a sanguine caeterisque inde humoribus esse judico, quos febris ante ita vitavit, dissolvitque, ut in minora, quam oportuit, vasa intraverint, ex quibus trans summam cutim appareant. Ita VAN SWITEN *) virginem vidit, quae ex longa quartana multum sanguinem e gingivis stillavit, inque oculorum palpebris Ecchymosin habuit.

C A P V T IV.

Hydrops a febre intermittente.

Sæpe Hydrops longas febres sequitur vel anasarca vel intus quasi in utero aqua contrahitur: isque magis pauperes atque infantes male habet, quam qui cum utilitate suis opibus fruuntur: propterea quod pauperes ciborum ob defectum, infantes vero ob excessum vitati corporis habitus esse consuecunt, ob quem ipsi hydropi per se satis obnoxii sunt. Hoc malum sæpe alteri vetusto morbo, maximeque quartana supervenit u) ex quartanis hydrops. x) Absurdum est (quod aliqui sibi persuadebant) quasi talis hydrops corticis peruviani culpa esset.

*) Comment. in Boerhaav. aphor. 752.

u) CELSUS Lib. III. Cap. 21 de hydropis.

x) HIER. Lib. de aere et locis Sec. I. §. 26.

Is enim, si protinus adhibetur, hydropem cavet, et eum qui est, pellit, y)

Neque succedit curatio (ut nonnulli probabili sermone proposuerunt) per quam tales ægros aperientibus auxiliis juvare contendunt, febrimque, si ea discessit, adhibitis purgantibus remediis revocare volunt; scilicet ut per eam hydrops curationi opportunior fiat: sic enim morbus magis occupabit.

AEGROTUS LXXIX. Anno 1748 die 13 Augusti vir 36 annorum ex tertiana febre, quam quatuordecim dies sine medicina traxerat, a capite ad pedes usque intumuit, aquam inter cutim habens,

Hujus alvum pharmaco purgavi, deinde temperantiam imperavi, et medicamentum diureticum præstiti, atque expectavi, num ista per febrim agitata proficiant.

At contra in pejus omnia iverunt; magis collapsæ vires sunt, et crevit indulgens sibi hydrops. Ob quam causam rejectis istis omnibus remediis, solo cortice peruviano obveni; qui febrim tertio, hydropem autem octavo die excussit, edendi desiderium, deindeque integram valetudinem restituit; facta (quod maxime mirum videri potest, neque ego juxta ullum imposterum hydropicum observavi) nulla notabili humorum excretionem.

y) WERLHOFF observ. de febris Sect. II, §. VI. observ. IV. 12.

AEGROTUS LXXX. Juvenis 20 annos natus hydrope, qui sine febre erat, laborabat, a quo sanatus est. Post sex menses in eundem recidit, quem iterum medicina submovit. Post 16 menses iterum hydropicus factus est: atque adhibitis modo cathartice modo diureticis auxiliis evasisse videbatur. Denique post tres menses anno scilicet 1752 a die 18 Decembris hydropicus factus est: hujus aquam electuario purgante subduxi; ejusdemque corpus pannis laneis Matiches fumo prius imbutis perfricari jussi.

Post sex menses orta quartana febris est, quam per tempus aliquod relinquere consultum videbatur, scilicet ut per eam noxii corporis humores tanquam a quibus quod ortus sæpe hydrope ante fuerit, credibile erat, magis conteri, atque cum sudore extus pelli queant: Interque hæc aperientia medicamenta offerre, quæ ipsius febris motu efficaciora fierent. Talis curatio ideo magis accepta est, quoniam æger ex ista febre, quæ quartana erat, minus fatigari potuit.

At posteaquam febris sex septimanas implevit, primo pedes, paulo post ipse venter tumere cœperunt, crevitque hydrope, sic ut in ingentem ascitum abiverit.

Quare nunc multum corticem peruvianum continenter obtuli, qui ægrum et febris et hydrope expertem effecit, et impostum tutum reliquit.

Male igitur ægris consulunt, qui talem hydropem medicamentis drastice curare contendunt. His enim febris, quæ est, exacerbatur, et ea, quæ desit, revocatur. Sicque diu insidendo hydropem auget. Febrim vero intermittentem ipsam excitatæ alvi fluxu revocari, et olim SYDENHAM scripsit, et a me superiore libro I. capite VII. positum est. Minimeque perpetua HIPPOCRATIS sententia est, quod *Hydropes Leucophlegmatias appellatos alvi profusivum sedes.* *)

Solus enim Cortex, si recte adhibetur, talem hydropem cavet; et eum, qui est, pellit. Veluti hic aliqua ex multis curationibus exempla ponam.

ÆGROTUS LXXXI. Anno 1748 die 16 Octobris virgo annos 50 nata febrim intermittentem quartanam, qua diutius laboraverat, nescio quibus pharmacis, profligavit. Inde intumuit, aquam intercutim habens: contra quam Electuarium hydragogum sumsit. Nihilominus crevit tumor, totumque corpus hydrops anasarca occupavit. Erat præterea ægra valde debilis, cibos nauseabat, atque quarto quovis die quasi per certum circuitum multum sudabat.

Hanc 14 intra dies multus cortex peruvianus ex toto sanam præstitit.

*) Coac. Præc. S. G. III.

ÆGROTUS LXXXII. Anno 1748 die 8 Novembris virgo 58 annos nata ab octodecim jam septimanis febre intermittente quotidiana laborabat; quam Medicus, qui corticem peruvianum maxime metuebat, concharum calce hucusque agitavit, ne ægram aqua inter cutim male habitura esset.

Nihilominus eum res fefellit, et ægra a pedibus ad thoracem usque valde intumuit; itaque Electuario hydragogo tentata curatio est; verum ex hoc exasperata febris est, et hydrops universum corpus comprehendit, neque ægra cibos continere poterat, sed eos protinus inconfectos infra emisit: secutaque magna corporis infirmitas est.

Isti ægræ corticem peruvianum cum aliqua uicis moschatae portione exhibui, adjecto vino diuretico, qui febrim simul et intestinorum levitatem biduo submovit; reversum edendi desiderium est, et sterçora dura atque figurata descenderunt.

Deinde ubi plurimum corticis quatuor septimanas assumtum fuit, secuta integritas est.

Ex quibus iterum patet, purgantia remedia hydropem, qui ex febre intermittente est, nequiquam juvare; contra exasperare eundem.

ÆGROTUS LXXXIII. Anno 1751 mulier gravida aliquamdiu ægre habuit: deinde peperit, expletoque partu ejus vires dilapsæ sunt, accessit ciborum nausea, vehemens calor, sitis multa, corpus sæpe etiam sudore immaduit: gravior item

somnus pressit, et tumultuosa somnia fuerunt, atque Lochia rara evenerunt.

Huic quidam Medicus 14 continuo diebus medicamenta terrea atque diaphoretica præstitit; quæ cum nihil profecissent, mulierem reliquit, quatuor septimanas auxilio orbam,

Inde ægra ferè retro, quasi ruina quædam revolvebatur. Exaruerunt namque Lochia, ubera amisso lacte emacuerunt, calor vehementer exarsit, ciborum nausea, præcordiorum angustia, et infomes noctes satis infirmi corporis reliquas vires omnino contriverunt. Supervenit acutus membrorum dolor, qui ægram extreme cruciavit, et modo alteras atque alteras partes occupans, incepit a pede dextro inque sinistrum brachium ascendit, ex brachio in pedem sinistrum relapsus est, ex eodemque sursum in dextrum brachium venit, servato eodem semper eundi redeundique ordine et decussato tramite. Præter hæc pedis crurisque dextri cutim inter multa aqua venit; plurimaque in infimo ventre confluxerat: reliquum autem corpus exesis carnibus emarcuit. Porro arida tussis diu noctuque vehementer urfit.

Talem ægram die 27 Maji cum accepissem, morbum a febre intermittente confusa, quæ neque certum neque distinctum circuitum haberet, esse putavi.

Quare solum corticem peruvianum ægræ liberaliter præstiti: a quo quatuordecim post dies ex toto convaluit: iterumque lac, quod septem jam septimanas amiserat, bonum perfectumque accepit, quo suam prolem imposterum nutrit.

ÆGROTVS LXXXIV. Anno 1749 die 26 Decembris Juvenis annos 20 natus, pauper, misere passus, ex febre intermittente, quam diutius traxit, a pedum planta ad caput usque hydrope anasarca adeo intumuit, ut ejus cutis, veluti bomicum, lustrasset. Multæ item aquæ in ejus infimum ventrem confluxerunt.

Huic, postquam is vomitorio medicamento purgatus fuisset, multum corticem peruvianum præstiti, quo proxime convaluit, omnemque superfluum aquam sæpe mingendo excussit.

Quodsi vero malum urgeat, ob id, quod aliqua cutis portio inflammatur (quod pedibus maxime et obscænis partibus accidere assuevit) protinus incidendum, aut super metatarsum talumve aut intra scrotum vulvæve labia, est, quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet; ipsumque corpus cortice peruviano curare ad morbi exitum usque. Neque enim sanat emissus humor; tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit, inflammatis partibus nocet, et gangrænam illuc ferre potest.

AEGROTUS LXXXV. Anno 1761 mense Decembri mulier 22 annorum, pauper, jam diu misere vivens ex febre intermittente, tres menses neglecta curatione, hydropica evenit. Ejus enim facies collumque et thorax multum cum pallore intumuerant, in imo ventre plurimum aquae collectum est: inter crurum pedumque cutim tantum aquae convenit, quantum ea recipere vix potuit. Vulvae item labia, inter quae turgidae Nymphae prorupe-
runt, aqua tanquam utres impleta sunt; ob quae passis cruribus cubare debuit.

Itaque protinus Vulvae labia ipsasque Nymphas profundis plagis incidi jussi, quae multum aquae emiserunt; simulque corpus cortice peruviano curavi.

Prima autem corticis uncia alvum laxam effecit, plurimamque impuram colluviem, simul et multos vermes excussit; altera febrim suppressit, et edendi desiderium restituit, tertia urinam pepulit, qua omnem superfluum aquam emisit: quarta denique integram valetudinem restituit.

Atque istius quidem Hydropis curatio maxime talis est. Neque ulius eorum, quos ita curaveram, imposterum in hydrofem recidit: etiam quos post triginta annos a curatione vidi.

Quare, quoniam hydrops, qui febrim intermittentem sequitur, non corticis vitio, sed ipsius morbi culpa contingit; debet febris ante omnia excuti:

frustra que hydrops curatur, quem febris non dimittit. Verumque est, quod olim CÆLIVS de hydro-picis dixit: a) *Sed si febris quoque est, hac imprimis submovenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est.*

Ac ne illud quidem in controversiam venit, quod nonnunquam aliqui etiam cum cortice peruviano facti hydro-pici fuerint. Ita enim duabus fere de causis incidere consuevit: aut quoniam impurus stomachus corticis virtutem impedit, aut quoniam ipsius corticis non satis oblatum est. Quæ res olim magis obtinuit; quo tempore Medici, cum post aliquam corticis portionem prima febris accessio defuisset, hoc remedio contenti nihil ultra dederunt; ob quam incuriam febris, quod non omnino expuncta erat, ipsa inveteravit, et hydro-pem effecit. Debet igitur, ut superiore loco b) posui, cortex cortici audacter addi; hic enim *per-sinacia juvantis malum corporis vincit*: c) In hoc omnis tutæ curationis cardo vertitur.

Id insuper proximum exemplum docebit.

AEGROTUS LXXXVI. Anno 1752 mulierem 58 annos natam, pauperem, et ob cibi defectum jam diu infirmam, sub finem Februarii mensis acu-

a) Lib. III. Cap. 21.

b) Lib. I. Cap. V. et VI.

c) A. C. Cælius Lib. III. Cap. 12.

tus lateris dolor protinus apprehendit, cum spiritus difficultate, præcordiorum angustia, calore, siti, vigiliis.

Ob quæ missus e vena sanguis est, et impositi affecto lateri foci emollientes sunt; præstita item multa refrigerantia auxilia: qua aliquantum quidem iuverunt.

At calor tamen, sitis, nausea et spiritus gravis continuarunt: noctu sudor erupit; ex quasi per circuitum morbus invaluit. Post febris vehementius exarsit, atque in certas accessiones distinxit se.

Ob quæ corticem peruvianum imperavi: de quo ægra tantum quidem assumpsit, quantum potuit minuere febrim at non submovere omnino; cæterum rejecit. Igitur reversa febris exque ea ortus terribilis hydrops est. Tanta enim aquæ copia intus in imò ventre confluit, ut, moto corpore, impetus ejus non solum tangi, sed et conspici potuerit. Quamplurima item aqua pedum inter et crurum cutim coivit; sic ut splendens cutim fere dirupisset. Inter hæc febris increvit.

Quare iterum ad corticem recursus est; qui posteaquam febrim excussit, hydropem per urinam emisit; postque assumptas quatuor uncias prospera valetudo, eaque multo melior ac ante ipsum morbum evenit.

Ex quibus patet, non ob corticem istum hydropem extitisse, sed ob id quod non satis ex eo assum-

rum erat. Verumque est, quod antiquissimus olim HIPPOCRATES d) dixit: *qua profuerunt, ob re-
ctum usum profuerunt, qua autem nocuerunt, ob id,
quod non recte usurpata sint, nocuerunt.*

Solet autem iste quidem hydrops (quod memo-
ratu dignum est) exitum per urinam sumere, et
intra diem noctemque 16 maxime aut 20 libras ef-
fundere: non proinus quidem ut cortex datur,
aut aliquantum ex febre minutum est, sed postea-
quam febris ex toto expuncta est: et sequitur maxi-
me hunc ordinem: Initio urina, quæ turbida ante
fuerat, transparent fit, post limpida, et aquosa
evenit, deindeque cum expuncta febre satis validæ
corporis vires fuerint, liberaliter erumpit, omnem-
que hydropem secum trahit.

Nonnunquam levis ante dolor vexat, quam uri-
na emittitur: isque quod in propinquo profluvium
fit, prænuntiat. Simili ratione, ac urina post su-
peratam febrem, quæ sine hydropse erat, ultra po-
tum emittitur. Quod supra e) a me dictum est.

Neque potest in his certa aliqua corticis peruvia-
ni portio statui. Alius enim hydrops quatuor,
alius sex, alius octo, alius etiam decem corticis un-
cias ad curationem requirit, prout febris ipsa aut
magis aut minus inveteravit; aut plus aut minus

d) Lib. de arte Nro. 7.

e) Lib. I. Cap. V.

aquæ intus contractum est. Neque hic diversa remedia, quibus diversi autores utuntur, quicquam proficiunt: ob id, quod morbi causam non movent.

Etsi autem ista quidem curatio sola sæpius succedat, est nihilominus; ubi talis hydrops nullam omnino medelam recipiat, scilicet, si febris, proptereaquod inveteravit, magnam alicui visceri noxam reliquit; nam qui ex corruptis visceribus huc deciderunt, idonei huic curationi non sunt. Item si alius quidam malus morbus intervepit, qui per se exitiosus est. Aut denique, si alvi profluvium incidit, quod arte tolli non potest. Illud enim febrim, a qua ipsa hydrops est, exasperando morbum insuperabilem efficit. Quod item experientia docuit.

Porro de hydropicis, etiam qui sine febre eo deciderunt, in universum hæc dico: hydropicos habitu corporis quidem sibi similes esse; nullum vero morbum magis diversas causas habere, quam ipsum hydropem: vanum esse, similiter omnes hydropes iisdem remediis agitare; sudorificis puta, diureticis, atque drasticis: rectius causas discere oportere, et ad eas dirigere curationem: aliter hydropem, qui febrim intermittentem sequitur, aliter qui longos morbos, aliter qui ab obstructis visceribus venit, aliter qui a putrida in imo ventre colluvie, aliter qui a sanguinis profluvio, aliter qui a sanguine intus retento in virginum morbis, aliter-

que alium atque alium habendum esse, prout alias atque alias causas agnoscit. Omnes vero hydropes, si superabiles sunt, expuncta prius causa exitum per urinam naturæ beneficio sumere. Et fortassis aliquos eorum, qui ob membranarum callos resistunt, suppuratione vinci posse.

C A P V T V.

Excretiones cohibita a febre intermittente.

Ut febris intermittens aquas in corpore contrahit, et hydropem efficit, ita alias sæpe excretiones ceu fluxum mensiuum fœminarum, puerperarumve lochia aut nutricium lac hæmorrhoidumque consuetum exitum intus retinet.

Si intra ipsam febriem intermittentem menstruus sanguis, quo tempore fluere deberet, deficit; cortice peruviano uti convenit; is enim ut febriem pellit, sanguinis exitum restituit.

Ista curatio semper successit, quæ, quoniam erita et usitata satis est, exemplis opus non habet.

At ubi finita febre nihilominus catamenea duos aut tres menses defecerunt; vanum est, quod quidam volunt, medicamentis emmenagogis (gummatibus scilicet, aloe, croco, venæsectione juxta talum, et balneis) rem urgere. In his enim nihil, nisi quod febris reliquias expellit, juvat. Neque

enim ista curatio, etiam ubi quatuor menses sanguinis nihil emissum est, fallit. Sed semper auxilium effectus sequitur; modo ad id attendatur, ut, quo longiore tempore sanguinis iste fluxus defecit, eo corticis plus adhibeatur. Sic virgo *) sanguinis fluxum, quem decem menses amiserat, iterum accepit. Itæ enim omnes fœminæ (quod scitu maxime necessarium est) etsi febris omnino expertes se putassent, nihilominus aliquas tamen febris reliquias eo usque retinuerant, quas ante excutere oportuit.

Similiter cortex peruvianus hæmorrhoidum fluxum, si ob febrim defecit, restituit.

Neque, quod nonnulli metuunt, vidi, talem sanguinis fluxum siquidem febris intermittens in eum incidit, per corticem sive auctum, sive minutum, sive ullo modo vitiatum fuisse. Quemadmodum experientia in ipsis curationibus sæpe docuit me.

Ob quam rationem corticem peruvianum etiam intra ipsum sanguinis menstruum fluxum, si incidit, continuo. Quod duas potissimum ob causas ita facio: et ut secunda valetudo quamprimum contingat, et ne salutaris iste sanguinis exitus ab ipsa febre supprimatur. Contra ac WERLHOF f) in tali tempore a cortice abstinendum esse suasit.

*) AEGROTUS LVIII.

f) Observ. de febr. sect. III. §. 5. Item Sect. IV. §. 6.

AEGROTUS LXXXVII. Anno 1753 die 10 Augusti vir 40 annorum tertiana febre laborabat, quo tempore hæmorrhoides fluere debebant: hisque quasi per circuitus vexabatur: quo enim die febris pressit, eo æger hæmorrhoidibus caruit, atque torminibus, tenesmo et vomitu agitabatur. Mediis autem inter accessiones diebus sanguis liberaliter effluxit.

Isti homini post quintam accessionem vomitorium, deinde corticem peruvianum præstiti; qui febrim excussit, simul et ipsum hæmorrhoidum fluxum expeditum atque liberalem effecit.

Nutrices, siquidem febre intermittente tentantur, lac amittere consuecunt, aut lactis vice tenue serum dare, collapsis uberibus.

Has ea medicamenta juvant, quæ febrim pellunt; maximeque cortex peruvianus: cætera non.

Revenit autem lac maxime sic: scilicet, submissa febre ubera iterum assurgunt, deinde turgidula fiunt; post, ubi corticis plus assumptum est, lac accipiunt; denique expulsa omnino febre, perfecto lacte abundant.

Ita mulierum ubera, etiam quæ quatuor imo nonnunquam sex septimanas propter febrim sicca manserunt, deinde post adhibitum corticem peruvianum iterum bonum lac acceperunt; quo prolem liberaliter aluerunt: veluti paulo magis supra dixi. g)

Puerperarum lochia, si ob febrim intermittentem intus retinentur, magnus sequitur calor, qui potest internarum partium inflammationem excitare, ex qua metuenda gangræna est.

Si illud obtinet, et febris certum circuitum habet, cortice peruviano facile occurritur, ob id, quod causæ certa notitia habetur.

At ubi in obscuro res est, et febres confunduntur, majori opus est indagine. In his enim, nisi rectum auxilium fertur, ægra extinguitur. Continuus enim calor est: lochiorum aut nihil aut parum emittitur; intumescit venter, isque dolet, magis exardescit calor, fitis urget, lingua arida fit, accedunt animi inquietudines et præcordiorum anxietates, delirium denique cum furore, postremo gangræna sive in infimo ventre sive juxta cerebrum. Quod si alvi profluvium superveniat, eo ægra citius conteritur.

Quare omnino interest nosse, febris intermittens quod hic in culpa sit. Illud per ea signa, quæ superiore Libro II. comprehensa sunt, et quæ minoris notæ esse dixi, sciri potest. Talis febris tertiana potissimum est; magisque æstate, quam alio quopiam anni tempore puerperasprehendere consuescit.

Quamprimum igitur cognita res fuerit, multo protinus cortice peruviano succurri debet, isque

omni tempore dari; habita nulla sive accessionis, sive remissionis spatii ratione. Sic enim mulieres non multos post dies eveniunt, si sine alvi profluvio morbus est.

Quodsi vero alvi profluvium simul incidit; illud plurimum ex cortice ut assumtus est, alvo sine profectu excutit, et ægrarum vires vehementer convellit. Tali morbo Epicratis uxor laborasse verisimile est; de qua HIPPOCRATES scripsit. *h)*

Ubi id contingit, corticis plus quam febris ipsa exigit, offerri debet, ut cum multum ex eo sine mora infra emittitur, tantum tamen intus remanere possit, quantum par est febri-ipsi submovendæ: donec clausa iterum alvo curationem perficiat.

Est autem istud alvi profluvium a vitata bile, maximeque febres cum tertianæ autumnales sunt: neque desistit prius, quam omnis ista bilis infra descendit. Quod et longam et difficilem curationem efficit. Quare præstat protinus adhibito vomitorio medicamento bilem supra ejicere, deindeque ad corticem peruvianum venire, sic enim alvus cito clauditur, et morbus curationi opportunior fit. Id decimo post partum die cum profectu præstiti, putoque posse idem citius recte offerri.

Excussa febre lochia, etiam quæ longum tempus intermiscere, iterum erumpunt, et lac in ubera revertitur.

h) De morb. pop. Lib. I. Sect. 3. Aegrotus 5.

Quæ curatio juxta permultas puerperas successit, ex quibus unam exempli causa hic jungam.

AEGROTUS LXXXVIII. Anno 1755 die 15 Julii mulier 34 annorum febre tertiana proxime ante partum affecta est, intraque ipsam febrim peperit.

Expleto partu initio parum sanguinis emisit, deinde nihil. Post, quo tempore ubera lac habere debuissent, tenue serum acceperunt. Interea febris magis exarsit; continuum calorem trahens cum delirio.

At, ubi febris per corticem ex toto excussa est, ubera iterum intumuère, plena multo atque bono lacte. Sanguis item atque lochia, quæ septem dies defecerant, iterum, quemadmodum a recenti partu liberaliter eruperunt.

Quare, quoniam cortex peruvianus lienis tumorem, qui a febre intermittente est, discutit, hydropem effundit, hæmorrhoidum utrique confuetum sanguinis exitum expedit, lochia pellit, amissum lac restituit, perficitque; verum omnino non est, quod quidam volunt, adstringere corticem peruvianum, ipsique feбри ob id quod adstringat, mederi.

CAPUT VI.

Excretiones nimia a febre intermittente.

Etiam humorum excretiones, si propter febrim excedunt, cortex peruvianus repellit.

Et primo quidem commune est, ægros a febre, maximeque ubi calidum sive potum sive cibum assumerunt, diu etiam per aliquot nonnunquam menses impostero infudare; cum virium jactura.

Id ex eo provenit, quod, etsi multum ex febre minutum sit, nihilominus aliquæ adhuc ejus reliquæ intus in corpore remanserint: hic cortex peruvianus juvat; qui, ut febrim pellit, sudorem sistit.

Similiter alvi fluxum etiam qui post purgationes, continuat, si certum cum febre circuitum servat, cortex peruvianus tollit.

ÆGROTUS LXXXIX. Anno 1753 die 23 Martii fœmina 30 annorum ob febrim tertianam alvum pharmaco, quod forte a circulatoro medico acceperat, purgavit, quod medicinæ genus, quoniam vehemens erat, secuta tormina sunt; tenesmus, et animi sæpe deliquium. Deinde reversum per certos circuitus cum febre alvi profluvium est; idemque mediis inter accessiones diebus stitit: sicque aliquamdiu impostero.

At excussa febre stercora fanorum similia quotidie cum facilitate exierunt.

Quotiescunque autem imposterum reversa febris est (reversa autem post sedecim dies est; deinde mense Augusto, denique mense Septembri) semper alvus laxa intra accessiones erat; adstricta vero mediis intermissionum diebus. Donec excussa omnino febre in sanorum modum ordinemque restituerit se.

AEGROTUS XC. Anno 1748 die 22 Augusti juvenis 25 annorum febrim tertianam habebat; ob quam arrepto vomitorio medicamento supra infraque adeo purgatus est, ut nihil vitiiati intus remansisse credibile fuerit.

Nihilominus imposterum cum febris accessibus reversum idem alvi profluvium est, mediis diebus requiem relinquens, sicque per certos circuitus; usque dum submota ex integro febre alvus sanorum similis evenit.

Hic multum corticem liberaliter inter accessiones tempore dare convenit; qui simul ut febrim pellit, alvi profluvium tollat. At quod magna auxilii dosi (uncia fere utraque inter accessiones) opus est.

Si mulierum menstruus sanguis aut puerperarum lochia ob febrim intermittentem sive vagam sive ordinatam vehementer erumpunt, et agrarum vires convellunt, multo protinus cortice peruviano occurri debet. Tales enim aegras neque adstringentia neque narcotica remedia juvant.

AEGROTUS XCI. Mulier 34 annorum uteri prolapsu affecta in febrim intermittentem inordinatam incidit, quo tempore sua menstrua accipere debebat. Etsi autem ejus uterus protinus manu intus reductus fuerit, nihilominus secuta tanta sanguinis profusio est, ut ob eam ægra sæpe animo defecerit. Excussa vero per corticem peruvianum febre sanguis ipse effluere desit.

AEGROTUS XCII. Anno 1751 die 15 Augusti fœmina 28 annorum spongiosi corporis habitus febrim quartanam aliquamdiu absque medicina traxerat, intraque ejus accessiones multum sanguinis ex utero amisit, mediis vero diebus nihil. Sicque per certos circuitus hucusque.

Expuncta per corticem peruvianum febre sanguinis iste fluxus desit, neque idem deinde, nisi expleto mense, quemadmodum sanis mulieribus convenit reversus est.

Similiter alia quævis humorum excretio, siquidem ob febrim intermittentem exuperat, cortice peruviano intus cohibetur.

AEGROTUS XCIII. Anno 1750 die 9 Junii vir 32 annorum post febrim intermittentem, qua diu laboraverat, continua impofterum sputatione salivam, quæ plurima in ore confluxerat, rejicere debuit; turpi occupatione.

Quod vitium, quoniam a febre relictum erat, utique cortice peruviano tolli debuit, quæ curatio successit.

Possent cæteras quoque humorum excretiones, si excedunt, maximeque sanguinis sive ex utero, sive ex hæmorrhoidibus profusiones etiam quæ sine febre sunt, adhibito cortice peruviano cohiberi quidam statuunt. Illud autem verum non est; quemadmodum experientia sæpe docuit, nam nisi febris intermittens in causa sit, aut fortassis putrida humorum solutio, nihil a morbo cortex peruvianus demit.

Obtinuit quidem nonnunquam aliquas ex mulieribus, quæ talem sanguinis fluxum diu trahebant, deinde cum febris intermittens incidisset, per corticem ad tempus restitutas fuisse. At eisdem impofterum maximeque post sex menses, etsi febris expertes nihilominus in idem sanguinis profluvium reciderunt.

C A P V T VII.

Bonus corporis habitus a cortice peruviano.

Etiam cortex peruvianus, si recte adhibitus fuit, lautum corporis habitum post se relinquit.

ÆGROTUS XCIV. Vir, qui a prima juventute macer et excarnis erat, in febriem intermittentem, cum annum ætatis quinquagesimum agebat, incidit; expuncta febre corticem diu assumere con-

tinuavit, quæ curatio hominem pinguem et plenis carnibus robustum effecit, qualis in longam senectutem mansit.

Ita post longum a febre corticis usum alius ex hydropico pinguis, alius ex pleurítico omnino trossus, alius pinguis et robustus evenerunt; alius gravem vocem accepit; pergracilis alius ita mole corporis increvit, ut metuisset præter naturam et ultra sanitatem intumescere se: alia mulier tussim aridam amisit, canoram vocem et lautum corporis habitum ex gracili accepit: sed et alia beneficia in morbis, qui suam originem a febre non habent, per corticem peruvianum corpori contingunt; is enim in magnis vulneribus curationem adjuvat, pus bonum efficit, ulcera antiqua tum interna tum externa sanat, fistulas claudit, gangrænæ medetur.

ÆGROTUS XCV. Anno 1756 die 22 Januarii vir 72 annos natus crus ad trabem non multum quidem offendit; ex quo læsa exigua cutis portio est. Inde vulnus versum in ulcus est, atque continenter in pejus ruit, neque ullam ab externis remediis curationem admisit. Caro illi ulceri sordida putrisque erat simul et fungosa: proximaque cutis albis pustulis impleta, rubra juxta inflammataque cum dolore erat: omniaque ea simul serpsērunt: ulcus in locum pustulosum, pustulæ in eum, qui inflammatus erat; inflammatio in id, quod integrum erat, transit. Inter hæc multa ex ruptis

pustalis aqua effluxit, quæ omnem undique cutim exedit. Ita ulcus quinque pollices longum et tres pollices latum evenit: frustra que in id alumen, virriolum ustum, aut myrrha, aut calaminaris lapis aut caustica, quæ luxuriantem carnem vel coercere vel exedere debebant, adhibita sunt. Neque duodecim dies assumtum decoctum lignorum, adjectis fennæ foliis, profecit.

Profecerunt autem pilulæ, quarum unaquæque ex quatuor corticis granis erat, ammista terebinthina, singula singulis horis: potusque ex dimidia corticis drachma in aquæ libris quinque coctus. His depuratum ulcus, secutumque bonum pus est; et undique veluti ex recenti vulnere bona caro provenit, quæ exesam plagam implevit, et cicatrice clausit, decimo tertio post duas corticis uncias die.

Similiter antiqua juxta tibias ulcera, persanata sunt, juvenis coqui, et virginis vetulæ, et venatoris annosi, et senecionis hydropici, et juvenis a cachecticis parentibus geniti.

ÆGROTUS XCVI. Vir 70 annos natus testiculum dextrum ante 40 annos durum accepit, qui progressu temporis magis atque magis intumuit, donec caput hominis crassitie æquasset. Postremo ortus in isto tumore acutus dolor est cum frigore; secutus magnus calor est, sitis, vigiliæ, inquietudines, rursus horripilationes vagæ, calor iterum, donec factum in affecta parte pus fuerit. Aperto

tumore ultra tres libræ nigræ, crassæ, tamarindorum pulpæ similis materiei exierunt, cum summa mephiti.

Curatum uleus unguento digestivo est; ægerque pilulas ex cortice peruviano cum terebinthina assumpsit; et corticis peruviani decoctum superimbibit, His depuratum ulcus est, ægerque omnis febris expers quatuor intra menses perfecte sanatus est; integro imposterum cum testiculo.

Etiam fistulas cortex peruvianus recenti carne implevit.

ÆGROTUS XCVII. Anno 1766 centurio 55 annos natus, et qui plurimam ætatem militiæ egerat, multas gonorrhœas habuit, ex quibus aliqua longum tempus trahebant; postrema inveteravit, sædumque ulcus usque huc reliquit. Ortæ etiam in utethra carunculæ sunt, ob quas trinis cum labore emissa, nonnunquam etiam præcepta est.

Cum his nullo in cibus ordine nulla ratione usus est, inque vino excessit. Inde tractu temporis, univfersum corpus mali habitus evenit, prostratus appetitus, et collapsæ vires sunt.

In tali morbi statu orta in perinæo vehemens inflammatio est, quæ scrotum juxta prehensens idem gangræna infecit. Quare corruptæ scroti carnes profunde incisæ sunt, ipsæque plagæ simul et perinæi tumor cocto cortice peruviano fecti sunt.

Medicinæ dedi corticem peruvianum, potui item aquam, in qua cortex decoctus erat.

His corruptæ carnes a sanis secesserunt, ruptus perinæ tumor est, isque multum puris et omnem urinam emisit; qualem exitum urina diu retinuit.

At continuato, cum pertinacia, corticis usu factus bonus corporis habitus est, pus laudabile evenit, ipsaque perinæ fistula perfecte sanata est, iterumque urina per urethram emittitur.

Ita alia fistula juxta sternum fabri, alia quæ circum mulieris genu viginti fere exitus habebat, perfanata est.

Nonnunquam etiam ulcera quæ interiori corrupta aliqua corporis parte nascuntur, curationem a cortice recipiunt.

ÆGROTUS XCVIII. Juvenis annos 28 natus tabe ab antiquo pulmonum ulcere consumptus erat, contra quod ulcus, etsi enim multa et diversa medicamenta etiam integrum annum adhibuit, nihilominus cum his continenter in pejus ruit. Perinfirmus enim evenit, multumque fædi odoris pus tusiendo rejecit, noctu multum maximeque circum caput collumque insudavit, et exesæ corporis carnes sunt.

Hunc initio Augusti anno 1755 febris tertiana forteprehendit. Contra quam multum corticem longo tempore præstiti; scilicet qui et febrim pel-

lere possit, et ipsi pulmone prodesse. Quæ curatio omnino successit.

Similiter virgo 55 annorum, quæ quotidie multum fædi puris e rene sinistro cum urina emisit, sanata est.

Sæpe etiam vidi, magnas corporis contusiones nihilominus bonum pus accepisse; posteaquam cortex peruvianus et extrinsecus applicatus et intus assumptus fuit. Ad bonam item suppurationem pervenisse eos, qui tormento bellico vehementer collisi multum corticem comederunt. RAMBY 1)

AEGROTUS XCIX. Anno 1765 exeunte hyeme rusticus istum sclopeti, cui proximus erat, totum accepit, qui juxta cristam ossis Ilei dextri intravit, et transversum prope Ileum sinistrum exivit cum vehementi carniû laceratione.

Die tertio, quo istum ægrum accepi, erat febris summa, carnes putres, fætor ingens, vulnusque cavum. Quare quicquid cavum lacerumque ex carnibus erat, incidi præcidique jussi, lacerasque vestimenti portiones extrahi, grandines plumbeas pisi magnitudine numero 15 ex osse sacro eximi, viridemque pinguedinem demi, et lividas musculorum aponeuroses, quæ in latissimo vulnere patebant, decocto cortice peruviano foveri, ipsumque corticem peruvianum plurimum quotidie intus dari.

1) On Gun-shot wounds.

Sic fœtor desit, factum in vulnere bonum pus est, novæ carnes provenerunt, extincta febris est, et æger quam proxime convaluit.

Tantam quoque RICHARDUS MORTON cortici peruviano virtutem attribuit, ut possit purulentas variolarum reliquias eodem excutere *k*) et phthisin, quæ variolas sequitur, sanare. *l*) Imo posse ipso cortice, siquidem intra primum variolarum stadium idem offertur, variolarum ipsum venenum ita suppressi, ut æger ex eo sanus esse videatur. At deinde nihilominus morbum recrudescere. *Ideo nulli auctor eris, ut in hoc morbi stadio, venenati fermenti extinctionem moliantur cortice peruviano. m*)

WERLHOF puero, cui abscessus cum febre continua a confluentibus variolis remansit, integram valetudinem cortice peruviano reddidit. *n*)

AEGROTUS C. Anno 1753 puella annos 10 nata post variolas diversos in diversis externi corporis partibus abscessus accepit, qui quam plurimum puris habebant. Magnum item ulcus in pulmonibus, ex quo multum puris tussiendo rejecit. Propter hæc febris continua erat, vesperi exacerbationes;

k) Tract. de febr. inflammat. universal. Cap. 10 sub finem;
Item variolar. hist. 2.

l) Phytol. Lib. III. cap. 12.

m) Cap. 7. de variolis.

n) De febr. Sect. V. §. 9, observat. 4.

insudationes noctu, summa debilitas, extrema macies.

Incisis prius externis locis, ut puri exitus fiat, datus multus cortex peruvianus est, cibo vero lac. Sicque externa internaque ulcera sanata sunt: puellaque bene sana decoraque hodieum vivit.

Hic multos eos non memorabo, quorum antiqua ulcera sive externa, sive interna, cortex peruvianus sanavit ammisso cicuta extracto. Quod et alibi a me scriptum est, et idem saepe imposterum executus sum.

Pestiferum est, aliquam corporis partem gangraena prehendi, maximeque si orta a malo corporis habitu ea est. At hanc cortex peruvianus tutius, quam quaecunque alia remedia, submovit: quemadmodum experientia docuit o) hoc MONROO in pessimis variolis, quibus utique gangraena facile contingere assuescit, bonum pus effecit. p) Imo posse etiam ipsum sphacelum cortice peruviano cohiberi RUSHWORTH q) invenit, et post eum multi alii Medici experti sunt. Tales aliquas curationes nunc jungam.

o) Medical Essays. Tom. IV. Cap. 10. Item Tom. III. cap. 5-6.

p) Ibidem Tom. V. pag. 98.

q) A proposal for the improvement of surgery.

AEGROTUS CI. Vir 60 annos natus, qui ab ipsa juventute in obscuro otio hucusque ætatem egit, et quam plurimum quotidie cibum nec vini minus assumere consueverat, denique ex pingui rotundaque mole emacuit: fusa corruptaque humorum massa.

Univerſa corporis cutis exesa pinguedine colorem decoremque amiſit, et nunc ſuperflua cutis membra circum pependit, excavata tempora ſunt, faciès lurida evenit, graviora membra facta ſunt, totumque corpus torpuit, atque loqui et moveri piguit: dum progredi voluit, genua quaſi fatigata ſunt; laſſitudo, ſudor et gravior ſpiritus preſſit: quieto corpore, animæ difficulter et cum ſibilo movebatur: præter hæc multa aqua pedum inter cutim descendit. Nihilominus æger, quicquid ciborum arripere potuit, idem vehementer devoravit.

Ita duos annos vitiatum corpus traxit, atque quotidie quaſi ex ruina magis atque magis revolvebatur. Tandem anno 1758 initio Junii menſis ſiniſtrum pedem, qui plurimam aquam receperat, ſphacelus prehendiſt, proximaque cutis nigris puſtulis impleta eſt. Quod æger initio quidem nihili fecit. At paulo poſt malum magis occupavit; ipſa nigrities a pede ad tibiam ſupra juxtaque malleolum externum intus ſerpiſit; inque affecta parte cutis frigida erat, et ipſa cuticula rugoſa ab ea ſecesſit. Lividæ circum venæ inflatæ ſunt, et rubra fer-

vensque Zona ab intentis venis ad inguen usque processit. Inter hæc collapsa facies est, et spiritus densus, arteriarum pulsus parvus, frequens, inæqualis et sæpe intermittens evenit.

Quare, quidquid corruptum erat, ad sanum usque incidi jussi, ipsisque plagis vini camphorati et salis ammoniaci spiritum inspergi: totumque pedem tinctis in aquam calcis, cui Ruta Salviaque et Absinthium atque multus cortex peruvianus adjecto lapide medicamento Crollii incocta ante erant, linteis circumdari atque diu noctuque foveri: præter hæc corticis peruviani scrupulum unaquaque hora præstiti; potui dedi decoctum corticis, de quo æger liberaliter biberet.

His orta in integra carne, quæ proxima læsæ erat, inflammatio exque ea suppuratio est; quæ mortuas carnes a vivis separavit: deinde mundato ita ulcere plaga novis carnibus veluti ex recenti vulnere impleta, post cicatrice clausa est.

AEGROTUS CII. Anno 1762 die 24 Augusti mulier annos 36 nata ex longa febre intermittente a capite ad pedum plantas usque hydropica evenit, quo tempore gravida ultra octavum mensem erat. Multa universam corporis cutim inter aqua, plurimaque in ipso ventre confluxerat: febris facta continua est, tussis pressit, quæ multum foetidi puris emolita est: respiratio difficilis evenit, neque potuit ægra, nisi cum quievit sedens, spiritum du-

cere, ob id, quod aqua intra thoracem contracta erat. Nausea, sudores nocturni atque alvi profuvium, quod supervenit, ægræ vires vehementer contriverunt.

Huic diuidiam corticis peruviani unciam quotidie præstiti; verum nunc istud auxilium, etiam, posteaquam sex ejus unciaë assumptæ erant, nequicquam profecit. Contra vero ægra magis atque magis intumuit, sic, ut ni suffocari voluerit, stare debuit, quo liberatius spiritum trahere possit.

Ob quam causam ægræ alvum aliquibus continuo diebus rhubarbaro submovi, quod multa putrida ducendo mulierem curationi opportuniorem reddidit: deindeque corticem peruvianum iterum obtuli.

Interea autem crevit hydrops, ipsi pedes vehementer intumuerunt; in iisdemque ortus dolor, deinde inflammatio est, ob quam metuenda gangræna erat.

Igitur cutim supra tarsum profundis plagis incidi jussi, ex quibus protinus plus quam 30 aquæ libræ continuo fere rivo effluxere, et supernum corpus subtracta aqua inane reliquerunt.

Expleto ad id temporis nono graviditatis mense ægra prolem emisit; ipsa vero proxime a partu gangræna affecta est, quæ in dextro pede eas plagas, quas ante infliximus, occupavit; in sinistro autem

omnia a malleolis ad talum extremosque digitos excepta planta comprehendit, profundiusque infedit. Cum his febris magis pressit, incepit affici stomachus, factus fædi spiritus ipse odoris est, arteriarum pulsus exilis evenit, et plurimus sudor frigidus ex universo corpore erupit.

Corticem peruvianum, ut cæpi, dare continuavi, et corruptas pedum partes decocto cortice continenter foveri jussi; quæ curatio successit. Factum enim in uberibus lac est, nutriendæ proli aptum; ipsa lochia liberaliter eruperunt, spiritus facilis evenit, et elevatus arteriarum pulsus est: secutum largum urinæ profluvium est, omnem hydropem extus trahens.

Deinde infectæ carnes a sanis secesserunt, depurata ulcera sunt, novæque carnes veluti ex recenti vulnere provenerunt: ipsum etiam pulmonum ulcus sanatum est; istaque ægra post mensem Novembrii, ubi corticis sesqui libram assumsit; ex toto convaluit.

AEGROTUS CIII. Juvenis 18 annos natus febrem quartanam annum integrum sustinuit, contra quam diversa remedia, quæ a diversis hominibus acceperat, assumsit; etiam arsenici tincturam. His, et quoniam a cibis continere se non potuit, in pectus ruit, et hydropicus evenit.

Anno 1765 mense Martio cum talem ægrum accepissem, ei diatam imperavi, deinde mediis inter

accessiones diebus præstito aliquoties pharmaco alvum purgavi, post, corticem exhibui. Qua curandi via in melius quidem ire et febre liberari cœpit, at hydrops, qualis ante fuerat, continuavit.

Quare rursus purgantia adhibita sunt; quæ quidquid impuri intus superesset, idem subtraherent. His excussa multa item putrida sunt, plurimusque simul mucus descendit.

Purgata alvo febris increvit; ex eademque auctus hydrops est; confluit plurima inter pedum cutim aqua; etsi enim datus imposterum cortex peruvianus sit, nihilominus hydrops universum corpus vehementer occupavit.

Post, excitatus acutus in pedibus dolor cum inflammatione est, novaque febris. Inflammationem secuta gangræna, gangrænam sphacelus est, qui utriusque pedis cutim atque pinguedinem a mediis furis ad extremos usque digitos corrumpit; et profundius ipsas carnes infecit. Cutis plumbei nigrique coloris dura ut corium facta et intus retracta est; frigida et sine sensu. Aegri facies lurida ut morientis hominis evenit, arteriarum pulsus exilis et perinfirmum corpus.

Quare quidquid corruptum erat, excindi, ipsasque plagas cortice peruviano aquæ incocto foveri jussi; dietam item imperavi; et unaquaque hora corticis portionem medicinæ dedi.

His ex apertis locis aqua undique effluxit, orta suppuratio, factumque bonum pius est; provenerunt novæ carnes, quæ undique accedentes vulnera cicatrice clauferunt, et sub finem anni juvenem ad sanitatem perduxerunt.

Potest quoque cortex peruvianus alia quædam interni corporis vitia etiam quæ longum ante febrim tempus occuparunt, excutere. Veluti WERLHOF et antiquos artuum dolores et Rheumatismum et Ischiadicum tormentum et flatulentiam et cordis palpitationes et intestinorum lævitatem, quæ inveteraverant, submovit; ipsamque fistulam lacrymalem fere exsiccavit, cum febrim intermittentem, quæ incidit, cortice peruviano curasset, r) multaque alia talium curationum exempla affert. s)

Hæc sufficient. Plura taceo. Debet profecto cortex peruvianus inter præstantissima artis adminicula numerari, quo quoniam veteres caruerunt, eorum medicina utique manca et imperfecta fuit.

C A P V T VIII.

Quonam tempore febrim excutere præstet?

Postremo etiam de tempore disputatur, intra quod febris moveri debeat; alii enim febrim protinus expellere volunt, alii aliquot ejus accessiones

r) Observ. de febr. Sect. 3. §. 7, Observ. 20-21.

s) De febr. Sect. V. §. 9.

ante expectare malunt, quam remedium adhibeant. Utramque sententiam examinabimus.

Qui initio nihil movent, febrem non metuent, sed existimant, ita eam curationi magis opportunam fieri, et ipsam nonnquam medicinæ esse, si in longum morbum, qui ante occupavit, ea incidat. Siquidem secundum Authorem HIPPOCRATEM *securissima vero omnium et facillima ac longissima est quartana. Non enim solum ipsa a se ipsa talis est, sed etiam ab aliis magnis morbis liberat.* r) Et paulo magis infra: *a quartana correpti a magno morbo non corripuntur; si vero corripiantur prius, et succedat quartana, liberantur* u) deinde: *quibuscunque sanis de repente dolores oboriuntur, in capitibus et statim voce privantur, ac stertunt, hi in septem diebus pereunt, si non febris corripuerit.* x) Item: *a convulsione aut distensione ueruarum vexato febris accedens morbum soluit* y) et inferius: *si quis ebrius de repente voce priuetur, convulsus moritur, si non febris corripuerit, aut ubi ad horam, qua crapula solvuntur, pervenit, loquatur,* z) rursus: *quibuscunque citra præcordium*

r) De morb. popul. Lib. I. Sect. 3.

u) Ibidem Lib. VI. Sect. 6. et Libr. aphor. Sectione V. aphor. 70.

x) Lib. de judic. Item Lib. aph. Sect. 6. aphor. 56.

y) Lib. aphor. Sect. IV. aph. 57.

z) Lib. aphor. Sect. V. aph. 5.

dolores sunt, absque inflammatione, his febris accedens dolorem solvit, a) porro: quibuscunque ex urina stillicidio volvulus accedit, hi in septem diebus pereunt, si non febre accedente urina satis fluxerit. b) Deinde: quibuscunque hepar circum circa dolet, his febris accedens solvit dolorem, c) mulieri ex partu convulsione infestata febrim supervenire bonum. Tetano et convulsioni febrim supervenire bonum. d) Convulsionem solvit febris acuta superveniens, quae prius non fuit, si vero prius fuit, jam exacerbata. e) Eadem ornato sermone complexus est A. C. Celsus f) Denique ipsa febris, quod maxime mirum videri potest, saepe praesidio est. Nam et praecordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit; et in jecinoris dolore succurrit, et nervorum distensionem rigoremque, si postea caepit, ex toto tollit; et ex difficultate urina morbum tenuioris intestini ortum, si urinam per calorem movet, levas.

Febrim intermittentem ad longævitatem disponere, BOERHAAVIUS promittit, g) vidit VAN SWITEN vetustam cepheam et inveteratum hū-

a) Lib. aphor. Sect. VI. aph. 40.

b) - - Sect. VI. aph. 44.

c) - - Sect. VII. aph. 52.

d) De morbis Lib. I. Cap. IV.

e) Coac. praenot.

f) Lib. II. Cap. 8.

g) De curandis morb. aph. 754.

neri dolorem evanuisse, dum febris quartana supervenerat. *h*) Maximas cordis palpitationes, quas, medicina submovere non poterat, febris quartana superveniens sustulit. *i*) Vidi juvenes puerosque magnum post febrim quartanam corporis incrementum accepisse.

- AEGROTUS CIV. Vir 50 annorum, spongiosi corporis habitus diu ex hypochondriis male habuit, ideoque multa atque diversa remedia adhibuit, frustra quidem.

Is cum forte in febrim tertianam incidisset, eam, tanquam a qua auxilium expectabat, nequidquam movit. Imo, ubi aliquando discessit, eandem arrepto purgante pharmaco revocavit: donec ipsa, post plures circuitus, per se desisset.

Finita febre multum ex hypochondriorum morbo minutum erat.

Post aliquot deinde menses quartana accessit, quæ item aliquamdiu cum profectu insedit. Postremo, ubi ipsa defecit, hominem vetusti hypochondriorum vitii expertem reliquit. *Sed est circumspècti quoque hominis et novare interdum et augere morbum, et febres accendere, quia curationem, ubi*

b) Coment. in Boerhaavii aph. 754.

i) Memoires de l'acad. des sciences de Paris l'an 1718
hist. page. 110.

id, quod est, non recipit, potest recipere id, quod futurum est. k)

AEGROTUS CV. Vir 50 annos natus e dorso gibbus, octo annos continenter asthmaticus erat: intereaque diu noctuque peioribus accessionibus, quæ sæpe inciderunt, vehementer excruciatu est. Laboriose enim spiravit, animam multa inter suspiria cum sibilo et anhelatione traxit, circum præcordia angebatur: cumque aut corpus movere, aut pedem elevare tentabat, strangulatus est: ad hæc tussicula accessit, neque potuit unquam æger cubare, sed debuit in sedili erecta cum cervice sedere, suis suffultus brachijs: neque etiam per nares aërem ducere, et in his quoque olfaciendi facultatem amisit.

Quotiescunque vero febris intermittens incidit (incidit autem ter) protinus æger et libere spirare et progredi facile potuit, et in lecto rursus cubare, et odores acute percipere, non in ipsa tantum febre sed et medijs inter accessiones diebus. Ut vero febris ipsa finem accepit, reversum protinus antiquum tormentum est. Neque in his medicamenta aperientia multusque sapo, neque gummata salivæ neutra (quæ ideo intra ipsam febrem præstiti, ut excitato per accessiones vehementiore sanguinis motu opportuniora auxilia evenirent) necquidquam profecerunt. Hic enim expectatio fefellit, ubi curationem A. C. CELSUS promisit. *Intenditur enim*

k) A. C. CELSUS Lib. III, cap. 9.

sæpe ex eo febris, et major ortus calor simul et priora mala tollit, et spem remissionis inque ea curationis ostendit. l)

Ob quam causam alii febrim (quæ ideo a februario sive a purificando nomen accepit) utique tanquam *Natura machinam ad difflanda ea, quæ sanguinem male habent, intuentur; atque natura instrumentum, quo partes impuras a puris secernat: m)* a qua, si promptius adhibito auxilio excutiatur, noxam metuumt, *ideoque curandam esse, ante omnia (asserunt) ne premature nimis hic cortex ingeratur, ante scilicet, quam morbus suo se Marte aliquantisper protriverit: nisi collabentes et jam fracta agri vires eundem temporis sumendum esse distaverint n)* quam sententiam BOERHAAVIUS o) multique alii medici receperunt.

Contra alii nihil horum esse statuunt; sed febrim protinus medendum esse postulant. Ipsum enim HIPPOCRATEM sibi sæpe repugnasse: cum modo *ex febre longa tumores aut dolores in articulis oboriri p)* dixerit; modo *a quartanis hydropem esse q)*

l) A. C. CÆSUS Lib. III. Cap. 9.

m) SYDENHAM Sect. I. Cap. 4.

n) - - - de morbis acutis Sect. I. cap. 5.

o) De cognoscendis et curandis morbis aphor. 767.

p) Libr. Aphor. Sect. IV. aphor. 47

q) Libr. de aere et locis Sect. I. §. 26.

modo iterum quartanam tanquam *securissimam omnium et facillimam* laudaverit. r)

Neque semper febrim magno morbo si incidat, mederi: veluti experientia docuit.

AEGROTUS CVI. Juvenem annos 24 natum a longo jam tempore morbus caducus male habebat, qui quovis mense tanquam per certum circuitumprehendere consueverat.

In hunc cum forte febris quartana incidisset, eam, ob id, quod praesidio esse posset, duos menses reliquimus. Intraque id temporis his, quae epilepticos juvare dicuntur, occurrimus. Nihilominus morbus caducus nunc cum febre quam olim absque febre aegrum saepius excruciauit.

AEGROTUS CVII. Juvenem annos 28 natum febris quartana mense Martio anni 1755prehendit; quae non multum quidem urfit, sed sex tantum horas accessione implevit, et leve frigus exiguumque calorem habuit, ipsum edendi desiderium integrum relinquens.

Ista febris, proptereaquod et quartana et facilis et vernalis et satis comoda erat, potuit utique secundum multorum medicorum sententiam pro tuta haberi, simul et sanguinem, de quo quod mucro abundet, ante sciebam, bonum efficere.

r) De morb. pop. Lib. I. Sect. 3.

Post quartum circuitum ortus in dextro inguine acutus dolor est; unaque ex glandulis, quæ ibi positæ sunt, intumuit. Isti tumori, ut vitiosam materiam, quam recepit, facta suppuratione expuat, impositum cataplasma suppurans est.

At præter spem expectationemque omnis proxima nocte et tumor et dolor evanuerunt; simul et universum corpus vehementer convulsus est.

Ob quam causam fortentis acribus ad locum ante affectum, emplastrisque vesicatoriis, acribus item enematis et decoctis sudoriferis occursum est; scilicet quæ possent repulsam materiam sive ad priorem glandulam revocare, sive subtrahere a capite, sive extus pellere.

Nihilominus retenta intus noxa ægrum continenter convulsit. Quare a proxima accessione (ut quidam promittunt) sperandum auxilium erat. Verum hæc, ut incepit, ægrum vehementius agitavit, et media in febre convulsus jugulavit.

Contra a febre ipsa convulsiones esse, ut supra *) dictum est: imo sæpe per alium morbum, qui ob febrem intermittentem est, ceu lethargum, pleuritidemve aut cujuscumque visceris inflammationem ægros præcipitari aut denique per longum morbum, quem induxit, hydropem puta, aut durum

*) Lib. II. cap. XIII.

alicujus visceris tumorem extinguui. Quod item supra **) positum a me est.

Neque perpetuum esse, quod olim HIPPOCRATES †) scripsit, febres intermittentes a periculo vacare, etsi continuæ ubi intermiserint, expertes periculi sint. †)

Neque verum esse, quod quidam volunt, sanguinem per ipsam febrim purificari. Quod etiam ex his satis superque colligere licet; quoniam sæpe hydrops, sæpe durus in infimo ventre tumor, sæpe alius quidam malus corporis affectus a febre remanet.

Quoniam, quorum sanguis floridus perfectusque ante febrim fuerat, idem deinde, cum febris insedit, tenax, mucosus, viridis, lividus, et diversi omnino coloris est, ubi e vena mittitur: quod experimentum sæpe sæpius cœpi, etiam de his, qui piscibus potissimum vescuntur, propterea quod iisdem de esu carniū per religionem interdictum est. Quoniam, qui sanguinem ante vitiatum habebant, post ex febre, siquidem ea incidit, pejorem eundem acceperunt. Nam qui ex malo corporis habitu eo deciderunt, citius hydropici sunt, quam qui integræ corpore ante habebant. Ob quam ra-

*) Lib. II. et III.

†) De morb. pop. Lib. II. Sect. 3.

‡) Lib. aphor. Sect. IV. aph. 43 et Sect. VII. aph. 62.

tionem pueri atque pauperes homines magis obnoxii hydropi sunt.

Neque ideo juvenem per duos postea menses alternis diebus oscitationem, pandiculationem, miros borborygmos, abdominis tumorem, aphoniam et anxietatem intolerabilem passum fuisse, u) quoniam ejus febris citius, quam convenisset, suppressa fuit.

Neque ob eandem rationem juvenem et fœminam ipso tempore; quo febris ante accedere consueverat, atrocissimos in articulis dolores, posteaque strangulationem et veluti apoplexiam habuisse. x) Neque ob similem causam virginem (de qua, quod febris intermittens per medicamenta calida versa in continuam, iterumque reversa in intermittentem fuerit, scriptum est) per annum fere integrum traxisse, simul et miris atque variis malis affectam fuisse. y) Sed ob id, quod horum febris non ex integro expuncta fuit; sed aliqua adhuc ejus reliquia corpori adhæserunt. Contra vero, quoties febris ex toto excussa fuerit, nihil unquam adversi accidisse, sed integram valetudinem constitisse. Quod item paulo ante, prolatis in medium experimentis, manifestum fuit. Ita WERLHOFF

*) VAN SWITEN Comment. in Bœrhaav. aph. 767. pag. 562.

x) Medical. Essays Tom. IV. cap. 24.

y) Ibidem Tom. I. cap. 31.

febrim post primam accessionem a se ipso semovit z) et æger a) post subito submotam febrim, etiam a vetusto morbo liberatus est: et decem alii ægri b) quorum febris quantocius profligata est, optime et constanter valuerunt. Et RICHARDUS MORTON in curandis febribus intermittentibus exercitatissimus nulli Author erat, ut vel secundus paroxysmus nitro permittatur. c)

Similiter olim febrim cortice peruviano ante jugulavi, quam potuit ea in certos circuitus distingui. Neque tali curatione quisquam offensus est. Observando item attigi, febrim, quæ diu infedit, corticis plus ad curationem requisivisse, et magis obnoxiam fuisse recidivis, quam quæ ut incepit, protinus expulsa est. Imo plurimi ex his, qui Pleuritide (de qua supra d) scriptum est) affecti erant, febre intermittente ante diu laborabant.

Insuper rectæ rationi consentaneum esse putant, posse ipsam febris materiam, ut quoddam aliud ve-

z) Sect. IV. §. 3. Observat. 23.

a) Ibidem Observ. 24.

b) Ibidem Sect. IV. §. 3. observat. 26.

c) Exercit. I. cap. 5.

d) Lib. II. cap. VI.

nenum vel dysentericum, vel venereum multiplicari inveterando. Hæcque ut sanum corpus, in quod ab ægroto intravit, nonnunquam infecit: an non poterit ægrum, quod diu occupat, magis vitare? Nam neque durus viscerum tumor, neque hydrops, cum febre incipit, sed longas febres sequitur. Quodsi porro verum esset, quod febris sanguinem purificet, atque februet, deberent utique ii, quos febris totum annum tenuit, ita puri esse, ut nihil ab his februetandum purificandumque superesse videatur: cum è contra ipsi diu post hanc ipsam febrim, imò integro sæpe vitæ curriculo, vitiatæ valetudinis mancant.

Neque omnino eorum standum esse consiliis; qui febrim submoveri ante nolunt, quam vitiatæ materia, proprio suæ febris impetu fracta atque contrita fuerit. Possè enim eandem, posteaquam febris cortice subacta est, tutius, quamvis tardius moderata vasorum agitatione confringi atque conterj, sic at insensibiliter è corpore exeat.

Contra alii cortice peruviano suppressi quidem ad tempus aliquod febrim, at non expelli. Quare tutius esse putant, ut olim SYDENHAM proposuit, febrim ipsam aliquamdiu corpori ante relinquere, quam curatio tentetur. Sic enim morbum ubi se ipsum aliquantum contrivit, curationi opportunior fieri, qui adhibito deinde auxilio expedi-

ius tolli queat; secus obnoxium eundem recidivis fore.

Cum hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis disputationes a Medicis sæpe tractata sint atque tractentur: subjiciendum est, quæ proxima vero videri possint, neque addicta alterutri opinioni neque ab utraque nimium abhorrentia, sed media quodammodo inter diversas sententias. Igitur in diversis corporis vitiis cum febris intermittens sæpe profit, sæpe etiam noceat, vix ulla in his perpetua præcepta medicinalis ars recipit: sed modo febre modo medicamentis sanitas quærenda est. Itaque, si vetustus quidam morbus occupavit, inque eo febris intermittens, quæ intervenit, spem curationis ostendat, febris ipsa relinqui, et ubi per se forte deserit, adhibito protinus purgante pharmaco revocari debet, et attendi an curationem promittat. Quodsi vero ex ea aut nullus sequatur profectus, aut nova vitia succrescere incipiant, protinus febrim cortice peruviano excutere expedit. *Neque hærucle satis est, ipsas tantum febres Medicum insuere, sed etiam totius corporis habitum, et ad eum dirigere curationem, seu supersunt vires, seu desunt, seu qui mali affectus interveniunt. e)*

At si in integrum corpus febris inciderit, debet ipsa per aliquod tempus relinqui, donec ejus

e) A. C. CRISUS Lib. III. cap. 3.

fomes, cum quo miasma convenit, per febrim ipsam motus coctusque fit, et deinde adhibito cortice peruviano expungi. Sic enim ea non revertitur. Signa vero, per quæ scire licet, quod cocta materia sit, superiore Libro primo comprehensa sunt.

F I N I S.

